

Vaasan yliopisto
UNIVERSITY OF VAASA

XLII KIELITIETEEN PÄIVÄT
XLII SPRÅKVETENSKAPSDAGARNA
XLII FINNISH CONFERENCE OF LINGUISTICS

Vaasan yliopisto 21.–23.5.2015

Vasa universitet 21–23.5.2015

University of Vaasa May 21st – 23rd 2015

Abstraktit

Abstrakt

Abstracts

Sisällys – Innehåll – Contents

PLENAARIT – PLENARFÖREDRAG – PLENARY LECTURES	2
SKY:n KESKUSTELUTILAISUUS	6
TYÖPAJAT – WORKSHOPPAR – WORKSHOPS	7
Kielitieteen hyvät, pahat ja rumat käsitteet	8
Intertekstuaalisuus ja interdiskursiivisuus – mitä, missä, miten, miksi?	23
Kuinka aggressio otetaan haltuun? Kielitieteelliset käsitteet kielellisen aggression tutkimuksessa	28
Cognition, Meaning, and Usage	35
SEKTIOESITELMÄT – SEKTIONSFÖREDRAG – SECTION PAPERS	43
POSTERIT – POSTERPRESENTATIONER – POSTERS	92

Yhteistyössä – Sponsorer – Sponsors

TIETEELLISTEN SEURAIN VALTUUSKUNTA
VETENSKAPLIGA SAMFUNDENS DELEGATION
FEDERATION OF FINNISH LEARNED SOCIETIES

dermoshop

PLENAARIT – PLENARFÖREDRAG – PLENARY LECTURES

Trine Dahl
Professor of English
Department of professional and intercultural communication
NHH Norwegian School of Economics

A discourse perspective on the climate debate: contested issues and a multitude of voices

Many of society's most pressing challenges cannot be handled by one academic discipline in isolation. Publicly funded research programmes typically ask for applications demonstrating a multidisciplinary approach to the proposed research questions. Climate change is one such societal challenge. It no longer belongs only in sphere of the natural sciences. What we see today is that the climate phenomenon is characterised by several things: it is relevant within and across a number of different academic disciplines, but also in politics and civil society in general. The issues involved in the debate are marked by risk and uncertainty; they have implications for local as well as global contexts and for present and coming generations. The climate debate takes place through textual contributions representing a variety of genres, for instance scientific articles, organisational reports, party political programmes, news reports and blog posts. This diversity of participants and perspectives makes for complex communication between science, politics, culture, ethics as well as human interests and values. What role does language play in the mediation and perception of the involved aspects? And how well suited are the traditional concepts and methods of discourse analysis/text linguistics to handle this complexity? In my talk, I will briefly introduce the on-going interdisciplinary LINGCLIM project (www.uib.no/en/project/lingclim), before I focus on the climate debate with a point of departure in linguistic analysis. Drawing on several of my studies involving both organisational reports and news texts, I will discuss how concepts such as voices, position-taking and framing can be operationalised within a text linguistic framework.

Dirk Geeraerts
Professor of Linguistics, Head of Department
KU Leuven

Senseless Polysemy, Meaningless Semantics?

The distinction between polysemy and monosemy determines the degree of parsimony that can be achieved in the semantic description of natural languages: the question how many senses a word or construction has, boils down to the question whether contextual reading *x* should be considered different from contextual reading *y*. My presentation reviews the criteria that have been formulated to answer that question, and analyzes the theoretical issues that explicitly or implicitly play a role in the discussion. These issues involve the demarcation of semantics and pragmatics, and, as a closely related topic, the relationship between linguistic system and linguistic usage.

Specifically, the presentation reviews the evolution of the debate from the period round 1990 to the present day. I will argue that the recent methodological shift from traditional interpretative approaches to empirical, corpus-based or experimental approaches (see Geeraerts 2010) does not yet resolve the theoretical aporia identified in Geeraerts (1993) and related works.

References

- Geeraerts, Dirk. 1993. Vagueness's puzzles, polysemy's vagaries. *Cognitive Linguistics* 4: 223-272
Geeraerts, Dirk. 2010. *Theories of Lexical Semantics*. Oxford University Press

Tiina Onikki-Rantajääskö
Tieteen kansallinen termipankki, Helsingin yliopisto

Tieteen termit liikkeessä

Ovatko talkoot utopiaa?

Tieteen termipankin on tarkoitus koota vähitellen yhteen verkkopalveluun kaikkien Suomessa harjoitettavien tieteenalojen erikoissanasto määritelmineen ja käännösvastaineineen. Vuoden 2012 alusta avatussa verkkopalvelussa onkin jo mukana 24 suomenkielistä eri aloja edustavaa aihealuetta ja sen lisäksi sivuston monikielisyysominaisuuksia ja kansainvälisenkin yhteistyön mahdollisuuksia kehitetään englannin-, ruotsin- ja romanikielisillä aihealueilla. Käsitteitä on yli 36 000, joista noin puolessa on määritelmiä, selitteitä tai lisätietoja. Hakusanoja on kaikkiaan yli 138 000.

Tieteen termipankin kartuttaminen on suunniteltu rajoitetun talkoistamisen varaan. Tämä tarkoittaa sitä, että tieteenalan asiantuntijat ottavat suoraan vastuun sisältöjen muokkaamisesta ja päivittämisestä. Erilaisia asiantuntijatyön organisoimisen muotoja on kokeiltu kolmella pilottialalla: kasvi-, kieli- ja oikeustieteessä. Lisäksi termipankin ensimmäisen viisivuotiskauden aikana on kertynyt kokemusta hyvistä käytänteistä, joilla asiantuntijatyötä tuetaan ja aktivoidaan. Suuri kysymys on edelleen, kuinka tutkijoiden kenttä aktivoidaan termityöhön. Käsitteiden esitelmässäni näiden seikkojen lisäksi sitä, kuinka asiantuntijajoukon heterogeenisuus näkyy termipankin määritelmässä.

Wikipohjaisena Tieteen termipankki ei pelkästään talleta kerättyä tietoa vaan on myös käsitteenmuodostuksesta käytävän keskustelun läpinäkyvä alusta. Lopuksi pohdin esimerkkien avulla sitä, kuinka tieteidenvälinen ja monitieteinen termityö voi tarjota uudenlaista näkökulmaa ja motivaatiota termitalkoisiin osallistumiseen siten, että samalla luodaan monitieteisen yhteistyön välttämättömiä perusedellytyksiä.

Tieteen kansallinen termipankki on Suomen Akatemian ja Helsingin yliopiston rahoittama infrastruktuurihanke, joka on kansallisesti merkittävien tutkimusinfrastruktuureiden tiekartalla yhteistyössä Fin-Clarinin kanssa, ks. <http://tieteentermipankki.fi/wiki>

Lähteet

- Bal, Mieke 2002: *Travelling Concepts in the Humanities: A Rough guide*. University of Toronto Press.
- Faber, Pamela 2011: The dynamics of specialized knowledge representation: Simulational reconstruction or the perception-action interface. – *Terminology* 17:1: 9-29.
- Faber, Pamela & Marie-Claude L'Homme 2014: *Lexical Semantic Approaches to Terminology*. – *Terminology, a special issue* 20:2.
- Kudashev, Igor 2013: *Quality Assurance in Terminology Management: Recommendations from the TermFactory Project*. Helsinki: Unigrafia.
- Nuopponen, Anita & Pilke, Nina 2010: *Ordning och reda: Terminologilära i teori och praktik*. Sverige: Norstedts.
- Onikki-Rantajääskö, Tiina 2012: Tieteen termipankki kutsuu talkoisiin. – *Tieteessä tapahtuu* 30/5:1-2.
- Pitkänen-Heikkilä, Kaarina 2015: *Adjectives as terms*. – *Terminology* 21/1.
- Suonuuti, Heidi 2006: *Sanastotyön opas*. Helsinki: Sanastokeskus TSK ry.
- Temmermanin, Rita 2000: *Towards new ways of terminology description: The sociocognitive approach*. Amsterdam: Benjamins.
- Tieteen termipankin blogi. <http://blogs.helsinki.fi/tieteentermipankki/>
- Virta, Tuuli tulossa: Tieteen termipankin määritelmät. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.

Lea Laitinen
Tieteen kansallinen termipankki, Helsingin yliopisto

Tieteen termit liikkeessä

Käsitteitä vai käännöksiä?

Termeistä käydään julkista keskustelua. Sitä herätti äskettäin esim. Helsingin Sanomat kertomalla yhteiskuntapolitiikan professori Eeva Jokisen kirjassa Prekariaatti ja affekti käyttämästä sosiologian termistä tohkeisuus. Se käsitteistää työelämässä vaadittavaa, etenkin nuorille ja koulutetuille naisille sopivaa innostumiskykyä. Monia keskustelijoita ärsytti sosiaalisessa mediassa se, että professori käytti vanhaa, kotoista ja kaikille tuttua suomen kielen sanaa väittäen sitä uudeksi termiksi.

Myös termipankki kehittää tapoja, joilla voisi yleistajuistaa tieteellisiä käsitteitä ja virittää niitä koskevaa keskustelua wiki-sivuillaan. Tarkastelen muutaman konkreettisen esimerkin avulla monikielistä ja -tieteistä termityötä sekä sen suhdetta käsitteiden kansain- ja tieteidenvälisyyteen.

Esitykseni otsikko viittaa hieman provosoiden tieteellisen termityön arkeen monikielisessä maailmassa. Termipankki perustettiin, jotta tutkimusta ja opetusta voitaisiin toteuttaa kielipoliittisessa nykytilanteessa edelleen myös suomeksi ja muilla kotimaan äidinkiellillä. Sitä kautta käsitteellinen ajattelu sujuu ehkä syvällisimmin ainakin humanistisilla aloilla. Omakielisiä vastineita kansainvälisille termeille on kuitenkin luotava hurjaa vauhtia, jotta julkaisut olisivat ajantasaisia. Millä tavoin ja missä määrin omakieliset tieteelliset termit ovat käännöksiä? Sekä kääntämisen käsitteen että tieteellisen käännösprosessin ymmärtämisessä käännöstieteen merkitys kasvaa selvästi koko ajan.

Käsitteet ovat tutkimuksessa intersubjektiivisuuden keskeisiä välineitä. Ne vaeltavat maasta ja kielestä toiseen, tieteenalojen välillä ja kunkin alan oppihistoriassa. Tämän vuoden alussa Tieteen termipankin yhteyteen syntyi humanististen alojen monitieteinen hanke, jonka perustivat filosofian ja kirjallisuudentutkimuksen termityön käynnistäneet tutkijatohtorit. Hanke järjestää mm. kaikille humanisteille avoimia seminaari-istuntoja, joissa kartoitetaan yhteisiä termejä, keskustellaan niiden käsitteisällöistä ja nimityksistä ja määritellään niitä yhdessä, oppialojen rajoja kunnioittaen. (Keskustelupöytäkirjat löytyvät hankkeen sivuilta.) Tähän mennessä on pohdittu esimerkiksi termejä performanssi ja representaatio, intentionaalisuus ja merkitys, teksti ja diskurssi, ja käsittelyyn on piakkoin tulossa myös monilla aloilla käytetty affekti-termi. Keskustelun tuloksena on jo nyt syntymässä tieteidenväliseen termityöhön kiinnostavia linjauksia, joista esityksessäni kerron.

Lähteet

- Bal, Mieke 2002: Travelling concepts in the humanities. A Rough Guide. University of Toronto Press.
Mäntynen, Anne 2014 [1996]: Klaus Mäkelä – Virittäjän kunnialukija. Virittäjä 100; 118.
(<http://ojs.tsv.fi/index.php/virittaja/article/view/41229>)
Nykänen, Anna-Stina 2015: Tohkeisuus kannattaa. Helsingin Sanomat 3.5.2015.
Suomen kielen tulevaisuus. Kielipoliittinen toimintaohjelma 2009. (<http://scripta.kotus.fi/www/verkkojulkaisut/julk7/>)
Roinila, Markku 2015: Monitieteinen humanististen alojen termityöhanke. (http://tieteentermipankki.fi/wiki/Monitieteinen_termityo)

SKY:n KESKUSTELUTILAISUUS

Quo vadis, tutkimuksen arviointi?

Yliopistojen rahoitusmalli muuttuu vuodesta 2015 alkaen. Yksi keskeinen muutos koskee tutkimuksen osuutta kriteeristöissä, jonka perusteella yliopistoille myönnetään rahaa. 2015 alkaen yliopistot saavat enemmän rahoitusta tieteellisesti korkeatasoisimmissa lehdissä ja kustantamoissa julkaistuista tutkimusraporteista. Uutta rahoitusmallia varten otetaan käyttöön laadun indikaattorina toimiva julkaisujen tasoluokitus, Julkaisufoorumin Jufo-luokitus, joka on tuotettu Tieteellisten seurain valtuuskunnan nimeämässä asiantuntijapaneelissa.

Tässä Suomen kielitieteellisen yhdistyksen järjestämässä keskustelutilaisuudessa pohditaan ajankohtaisia muutoksia tutkimuksen arvioinnissa ja sitä, miten ne vaikuttavat tutkijoiden arkeen. Keskustelijoina ovat akatemiaturkija ja Tieteentekijöiden liiton puheenjohtaja Petri Koikkalainen (politiikkatieteet, Lapin yliopisto), professori Tiina Onikki-Rantajääskö (suomen kieli, Helsingin yliopisto) ja rehtori Suvi Ronkainen (Vaasan yliopisto), jotka puheenvuoroissaan ensin avaavat arvioinnin taustoja ja siihen liittyviä faktoja. Sen jälkeen he pohtivat omista näkökulmistaan huolia, joita tuleva tutkimuksen arviointi aiheuttaa yliopistolaisille tai on jo aiheuttanut. Yleisöllä on mahdollisuus osallistua keskusteluun, kysyä ja kommentoida.

Keskustelussa käsiteltäväksi tulee esimerkiksi seuraavia kysymyksiä: Ohjaako tutkimuksen arviointi tutkijoiden valintoja ja tutkimusta, ja julkaistaanko ja tuotetaanko tietoa mittareita varten? Vievätkö tutkimuksen arvioinnin reunaehdot tutkijan huomion ja energian olennaiseen eli tuottamaan relevanttia tutkimusta vai pois siitä? Miten käy tieteen ja tutkijoiden vapaudelle? Saavuttaako tieto kohdeyleisönsä parhaiten ”arvokkaimpien” ja Jufo-luokituksessa korkeimmalle pisteytettyjen julkaisukanavien kautta? Miten käy tiedon yhteiskunnallisen ja tieteellisen vaikuttavuuden, saavutettavuuden ja käytettävyyden, kun nyt on jo näkyvissä se, että ns. parhaiden kustantajien ja tieteellisten lehtien julkaisujono kasvaa vuosien mittaiseksi? Pärjäävätkö kaikki tiedekustantajat kilvassa, jossa vain ns. parhaiden kustantajien ja tieteellisten lehtien julkaisemista tutkimusraporteista palkitaan? Onko näkyvissä, että Julkaisufoorumin julkaisuluokitusta aletaan käyttää oppiaineiden ja yksittäisten tutkijoiden arviointiin ja tieteenalojen väliseen vertailuun, vaikka luokitus alun perin suunniteltiin ja laadittiin isompien yksiköiden kuten yliopistojen arviointia varten eikä sen tarkoituksena ollut määrittää tieteenalojen välisiä voimasuhteita?

Järjestäjä: Suomen kielitieteellinen yhdistys

TYÖPAJAT – WORKSHOPPAR – WORKSHOPS

Kielitieteen hyvät, pahat ja rumat käsitteet

Kielitieteen hyvät, pahat ja rumat käsitteet -työpajamme on epäsuoraa jatkoa kaksien edellisten Kielitieteen päivien työpajoille: Tampereella vuonna 2013 teemanamme olivat kielitieteen tietehistorialliset käänneet ja viime vuonna Turussa pohdimme kielitieteen päämääriä ja olemusta otsikolla Kielitieteen tarkoitus. Tänä vuonna Vaasassa tarkoituksemme on Päivien teeman ("Kielitieteen käsitteet liikkeessä") mukaisesti keskittyä käsitteisiin.

Vaikka kielitiede aivan oleellisesti operoi käsitteillä, käsiteanalyysillä ei ole erityisen vahvaa asemaa tieteenalan osana. Monesti käsitteet peritään varhem-masta tutkimusperinteestä, mihin ne ovat saattaneet alkuaan tulla toiselta tieteenalaltakin. Käsitteet määritellään uudessa kehyksessä uudelleen mutta nimi saattaa edelleen pitää yllä yhteyttä niin varhempiin kuin rinnakkaisiin käsitteen määritelmiin. Joskus käsitteen yleisyys (nimenä) mutta monimuotoisuus (terminä) saattaa johtaa väärinkäsityksiin tai virhetulkin-toihin. Toisaalta uusien käsitteiden luominen tyhjästä olisi paitsi tutkimuksen käytännön kannalta vaikeaa myös lopulta tieteen itseään korjaavan ja aiemman päälle rakentavan luonteen vuoksi keinotekoinen ratkaisu.

Kutsumme työpajaamme kielitieteilijöitä ja kielentutkijoita arvioimaan, uudelleenarvioimaan, kritisoimaan, kiittämään, de/re/konstruoimaan tai muuten pohdiskelemaan itseään auttaneita, askarruttaneita tai vaivanneita kielitieteen käsitteitä. Mitä ilman ei tulla toimeen? Mistä voisi hyvin luopua? Minkä voisi muotoilla kokonaan uudelleen?

Vetäjät: Tommi Nieminen (Itä-Suomen yliopisto) ja Hannele Dufva (Jyväskylän yliopisto)

Alho Irja
Itä-Suomen yliopisto

Prototyyppi – hyvä käsite, mutta mihin se riittää?

Kognitiivinen näkökulma on vaikuttanut siihen, että prototyypistä on tullut tärkeä käsite monessa kielenkuvauksessa. Prototyypin katsotaan kuuluvan ihmisen luontaiseen tapaan käsitteistää maailmaa: sanojen merkitysten lähtökohtana on prototyyppinen merkitys (Ainakin varpunen on lintu.) ja myös kieliopin kategoriat ymmärretään selvien prototyyppien kautta (Verbi ilmaisee tekemistä.).

Tämä ajattelutapa näkyy myös Isossa suomen kieliopissa niin, että kaikilla kategorioilla on selvät ydinalueensa, mutta myös hämärät rajat. Prototyyppisyys määritellään näin: “Kieliopillista rakennetta pidetään prototyyppisenä, kun sillä on eniten sen rakennetyypin ominaisuuksia, johon se kuuluu. Esim. lause Täällä on hyttysiä on prototyyppinen eksistentiaalilause (– –), kun taas lause Hyttysiä lentää sisään joka ovesta on kauempana prototyypistä.” (VISK, Määritelmät.) Eksistentiaalilauseessa subjektina on e-subjekti, jonka prototyyppinen tapaus on partitiivimuotoinen (hyttysiä), vaikka nominatiivimuotoinenkin on mahdollinen (Täällä on hyttynen). Eksistentiaalilause ei kuitenkaan ole lauserakenteena prototyyppinen, sillä prototyyppisessä lauseessa on perussubjekti (Hyttyses lentävät sisään).

Prototyyppinen tapaus ei välttämättä ole käytössä yleisempi kuin toinen tapaus. Esimerkiksi totaaliobjektia (Syön omenan) voidaan pitää prototyyppisempänä objektina kuin partitiiviobjektia (Syön omenaa), mutta se on kuitenkin tilastollisesti harvinaisempi. Eri rakenteet eivät aina pysy erillisinä, sillä niitä myös yhdistellään, esim. Täällä on hyttysiä (eksistentiaalilause), Hyttysiä on mielettömästi (kvanttorilause), Täällä on hyttysiä mielettömästi.

Esitemässäni käsittelen prototyyppikäsittelyn yhteentörmäyksiä kielen todellisuuden kanssa. Materiaalina käytän mm. syntaksin kursseiltani keräämiäni kokemuksia. Vaikka prototyypit selkeyttävät kielen rakenteen kuvausta, ne riittävät vain alkuun, sillä todellisuus on teoriaa ihmeellisempi.

Dufva Hannele
Kielten laitos
Jyväskylän yliopisto

Kognitio - ei paha!: Erään käsitteen anatomiaa

Esitelmässäni erittelen kielentutkimuksessa(kin) vallalla olleita ja olevia oletuksia kognitiosta. Onko käsite ollenkaan tarpeen - vai selviääkö kielentutkimus hyvin ilman sitä? Kuinka kognitio tulisi määritellä? Mikä on sen suhde sellaisiin käsitteisiin kuin tajunta, mieli, mentaalinen tai psyykinen toiminta, ajattelu jne? Mikä luetaan kognitioksi - mikä ei? Ovatko kieli ja kognitio kaksi eri asiaa? Ovatko emotiot, affektit tai asenteet jotain muuta kuin kognitiota? Missä kognitio sijaitsee - aivoissa - vai ihmisen ja ympäristön vuorovaikutustoiminnassa? Voiko kognitiota tutkia - ja miten? Selvittelen tätä ongelmakenttää dialogisen ajattelun ja hajautuneen kognition teoretisoinnin näkökulmasta ja kerron omista vastauksistani näihin kysymyksiin.

Hamunen Markus
Tampereen yliopisto

Konstruktio = analogia (= skeema)?

Konstruktiokielioppi (kokoavasti esim. Hoffmann & Trousdale toim. 2013) on tunnetusti adoptoinut ja kasvattanut keskeisimmäksi kuvauskäsitteekseen termin konstruktio. Strukturalismin aikaisessa kielentutkimuksessa konstruktioilla oli lähisynonymeinaan lähinnä kielen muotoon keskittyviä käsitteitä kuten struktuuri tai rakenne. Sen sijaan konstruktiokieliopin tietoisesti tekemä laajennus koskee ennen kaikkea saussurelaisen merkkikäsitteksen laajentamista sanaa isompiin yksiköihin. Konstruktiokieliopissa symbolit eli muodon ja merkityksen konventionaaliset yhteenliittymät voivat siis olla sanaa (tai morfeemia) suurempiakin yksiköitä.

Konstruktion käsitteeseen liittyy kuitenkin myös ominaisuuksia, jotka viittaavat strukturalismin lisäksi paljon sen ylikin, analogian perinteeseen (mm. Anttila 1977; Hofstadter & Sander 2013). Pyrin esitelmässäni havainnollistamaan sitä, kuinka analogian ajatus voidaan nähdä koko leveydeltään sisään leipoutuneena konstruktiokielioppiin. Toisaalta – ja mikä edellistä keskeisempää – esitän ajatuksia siitä, miksei itse analogia-termiä kuitenkaan viljellä konstruktiokieliopin sisällä riittävästi ilmeisistä yhtäläisyyksistä huolimatta (ks. Itkonen 2011). Tämä on nähtävissä siitä, missä yhteyksissä analogia-termiä käytetään konstruktiokielioppikirjallisuudessa.

Tieteenhistoriallisesti konstruktion suhde analogiaan on sekä velkainen että potentiaalisesti laajentava. Analogialla vanhempana käsitteenä on tavallaan tieteellinen prioriteetti olemassaololleen ja konstruktion suhde tähän tulisi eksplikoida tarkemmin. Tämän myötä nähdäkseni tulisi selvemmin näkyviin myös konstruktio-ajattelun kontribuutio lingvistikalle analogialle. Se, mitä konstruktion ja analogian suhteesta voidaan todeta, soveltuu pitkälti myös kognitiivisen kieliopin skeeman käsitteeseen.

Lähteet

- Anttila, Raimo 1977: *Analogy*. Trends in Linguistics. State-of-the-Art Reports 10. Mouton Publishers: The Hague.
Hoffmann, Thomas & Graeme Trousdale (toim.) 2013: *Oxford Handbook of Construction Grammar*. Oxford University Press: Oxford.
Hofstadter, Douglas & Emmanuel Sander 2013: *Surfaces and Essences. Analogy as the Fuel and Fire of Thinking*. Basic Books: New York.
Itkonen, Esa 2011: *Konstruktiokielioppi ja analogia*. – Virittäjä 107: 600–605.

Heikkonen Katja
Turun yliopisto

Konventionaalinen äännesymboliikka uralilaisissa kielissä

Uralilaisten kielten etymologisessa tutkimuksessa ei perinteisesti ole ollut yksimielisyyttä äänteellisen motivaation roolista sanojen synnyssä ja kehityksessä. Asiaa on tarkasteltu aikojen kuluessa monista näkökulmista, yleensä kuitenkin tiedostamatta tutkimusintressien ja niiden taustalla olevien teoreettisten lähtökohtien muuttumista. Tästä on seurannut sekava ja huonosti määritelty termistö sekä yhteismitallisten metodien puute.

Tutkimustraditiossa äännesymbolinen (eli onomatopoeettis-deskriptiivinen tai äänteellisesti motivoitu) sanasto on sanastoa, jossa äänneasulla on suora tai välillinen yhteys sanan tarkoitteeseen. Sana voi esimerkiksi jäljitellä jotakin luonnonääntä tai sisältää sellaisen äänten tai äänneyhdistelmän, joka perinteisesti on kytketty tiettyyn merkityspiirteeseen (esim. i-äänne pienuutta ilmaisemassa). Myös affekti on yleensä liitetty tähän sanastotyyppiin.

Etymologisissa sanakirjoissa onomatopoeettisuutta ja deskriptiivisyyttä on käytetty sanojen alkuperän selityksenä erityisesti, jos sanalle ei ole voitu osoittaa muuta etymologiaa tai siinä havaittavalle epäsäännölliselle äännekehitykselle ei ole keksitty muuta selitystä. Äännesymboliikan toimintaperiaatteiden heikko tuntemus on houkuttanut etymologeja selittämään jokseenkin käsittämättömiä ilmiöitä onomatopoeettisuudella, vaikka tähän ei ole varsinaisia perusteita.

Uralilaisten kielten tutkimuksessa on viime vuosikymmeninä pohdittu paljon äännesymbolisten sanojen tutkimuksen problematiikkaa erityisesti etymologian kannalta. Eino Koponen (1998) avasi keskustelun väitöskirjassaan ehdottaessaan sananalkuisten onomatopoeettis-deskriptiivisten juurten käyttöä uralilaisten kielten etymologioinnin välineenä. Myös Vesa Jarva (2003) käytti väitöskirjassaan termiä juuri. Ulla-Maija Kulonen (2010) toi uralistiikkaan käsitteen fonesteemi sananalkuisesta äännesymbolisesta foneemijonosta. Kulosen fonesteemi toimii jokseenkin samalla periaatteella kuin Koposen juuri ottaen kuitenkin huomioon vokaalit etymologioinnin yhteydessä.

Omassa tutkimuksessani täsmennän äännesymbolisesta sanastosta käytettyä kirjavaa termistöä. Selvitän äännesymboliikan toimintaperiaatteita uralilaisissa kielissä. Pyrin selvittämään, minkälaisia tarkoitteita äännesymboliset sanat kuvaavat ja mikä on affektin vaikutus äännesymboliseen sananmuodostukseen. Selvitän, minkälaisin konventioin äännesymbolisia sanoja muodostetaan uralilaisissa kielissä. Äännesymbolinen sananmuodostus näyttäisi toimivan uralilaisissa kielissä fonesteemien avulla. Tutkin fonesteemien produktiivisuutta kyselytutkimuksilla, joissa testaan kielenpuhujien kykyä ymmärtää ja tuottaa fonesteemeja. Äännesymboliikan toimintaperiaatteiden selvittyä löytynee vastaus myös siihen, kuinka etymologien tulisi käsitellä äännesymbolista sanastoa.

Lähteet

- JARVA, VESA 2003: Venäläisperäisyys ja ekspressiivisyys suomen murteiden sanastossa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
KOPONEN, EINO 1998: Eteläviron murteen sanaston alkuperä. Itämerensuomalaista etymologiaa. SUST 230. Helsinki: Suomalais-ugrilainen seura.
KULONEN, ULLA-MAIJA 2010: Fonesteemit ja sananmuodostus, suomen kontinuatiivisten U-johdosten historiaa. Helsinki: SKS.

Honka Satu
Helsingin yliopisto

Termi 'emfaattinen'

Esityksessä käsittelem termin 'emfaattinen' käyttöä kielitieteellisessä tutkimuksessa. Usein tätä termiä käytetään määrittelemättä sitä tarkemmin. Kuten Devos & van der Auwera (2013: 8) toteavat eräästä morfeemista:

... we have classified [in glosses] the element in question as 'X', but what exactly this effect amounts to is often unclear too. We will refer to this change in meaning as having to do with 'emphasis'...

Tarkastelen osittain ristiin ja päällekkäin menevien termien 'emfaattinen', 'intensifioiva', 'affektiivinen' ja 'voimistava' käyttöä aiemmassa tutkimuksessa ja omassa väitöskirjassani.

Muraoka (1985) tarkoittaa 'emfaattisuudella' puhujan/kirjoittajan sisäisten, voimakkaiden tunteiden purkautumista. Toisaalta taas 'intensifioinnilla' Muraoka (ja myös Thesleff 1954) tarkoittaa skaalalle asetettavaa määrettä. Tällaisia sanoja ovat mm. 'hyvin' määritteenäsubstantiiville 'kaunis'. Möhren (1980) taas näkee 'affektiivisuuden' eräänlaisena komparaationa ilman vertailusanaa: 'Ei kiinnosta tippaakaan' olisi sama kuin 'Ei kiinnosta enempää kuin yhden tipan verran'. Jespersen (1917) käyttää termiä 'voimistava' erityisesti kirjoittaessaan kaksiosaisen lausekiellon kehityksestä, ja termi implisiittisesti edellyttää, että ontapahtunut myös jonkinlaista heikentymistä.

Lopuksi kokoan yhteen eri termeille sopivat määritelmät, ja selvitän, miksiitse olen käyttänyt juuri termiä 'emfaattinen' omassa työssäni.

Lähteet

- DEVOS, MAUD & JOHAN VAN DER AUWERA 2013. Jespersen cycles in Bantu: double and triple negation. *Journal of African Languages and Linguistics*.
- JESPERSEN, OTTO 1917. Negation in English and Other Languages. Det Kgl. Danske Videnskabernes Selskab. *Historisk-filologiske Meddelelser I:5*. København: Andr. Fred. Høst & Søn.
- MURAOKA, TAKAMITSU 1985. *Emphatic Words and Structures in Biblical Hebrew*. Jerusalem: The Magnes Press.
- MÖHREN, FRANKWALT 1980. *Le renforcement affectif de la negation par l'expression d'une valeur minimale en ancien français*. Tübingen: Max Niemeyer.
- THESLEFF, HOLGER 1954. *Studies on Intensification in Early and Classical Greek*. University of Helsinki, PhD Thesis.

Jalava Lotta
Helsingin yliopisto

Modaalisuuden termit ja käsitteet suomalais-ugrilaisten kielten kuvauksissa

Esitelmä pyrkii avaamaan suomalais-ugrilaisten kielten kuvauksissa esiintyviä modaalisista kategorioista ja konstruktioista käytettyjä nimityksiä. Pääpaino on moduksiksi kategorisoitujen kieliopillisten muotojen nimityksissä, sellaisissa kuten eri suomalais-ugrilaissa kielissä konditionaali, potentiaali, desideratiivi ja probabilitatiivi. Tarkastelen modusten ja muiden modaalisten konstruktioiden nimitysten yhteismitallisuutta ja eroja: Missä määrin samannimiset modaaliset kategoriat viittaavat samoihin tai eri funktioihin? Mistä nimitykset modaalisille muodoille on otettu? Ovatko kielikohtaiset kategorioiden nimet onnistuneita ja miksi? Missä määrin modusten nimeämisessä käytetty terminologia vastaa muista kielistä tuttuja vertailukäsitteitä?

Käsittelem myös moduksiksi kategorisoitujen muotojen funktioita eri suomalais-ugrilaissa kielissä ja pohdin niiden suhdetta modaalisuuden käsitteeseen ja alalajeihin. Monet perinteiset modukset merkitsevät tiettyjä lausetyyppejä (käsky, ehto, kehoitus, kysymys) kuten suomen ja monien muiden kielten imperatiivi ja konditionaali, toteutumaton (irrealis), ehdollista tai toivottua tapahtumaa kuten ersän konjunktiivin, desideratiivin, konditionaalin ja konditionaali-konjunktiivin tai kysymystä kuten samojedikielten interrogatiivin. Modaalisuuden päälajeina pidettyjä episteemistä ja deonttista modaalisuutta taas ilmaistaan tyypillisesti muilla keinoin kuin moduksilla: modaaliverbeillä (esim. voida, taitaa tai pohjoissaamen sähttit, fertet) tai partikkeleilla (esim. ehkä, kai) tai muilla leksikaalisilla keinoilla ja konstruktioilla (esim. minun on pakko, minun täytyy). Samojedikielissä, joissa moduskategoriat ovat läntisempiä suomalais-ugrilaista kieltä laajempia, monet moduksiksi nimetyistä verbisuffikseista ilmaisevat evidentialisuutta, puhujan tietolähdettä (esim. tundranenetsin probabilitatiivit ja narratiivi). Toisaalta evidentialisia funktioita ilmaistaan monissa suomalais-ugrilaissa kielissä myös tempusten avulla (kuten suomen perfekti ja pluskvamperfekti tai komin ja udmurtin toinen mennyt aika) tai esimerkiksi erilaisilla partikkeleilla (näköjään, kuulemma).

Suomalais-ugrilaisten kielten valossa modukset merkitsevät tyypillisesti lausetyyppejä ja irrealis-modaalisuutta, toteutumattomiin tapahtumiin liittyviä toiveita tai ehtoja (kuten konjunktiivit, konditionaalit, optatiivit, desideratiivit), samojedikielissä myös evidentialisuutta. Episteemistä ja deonttista modaalisuutta sekä evidentialisuutta taas ilmaistaan tyypillisesti muiden strategioiden avulla. Pohdin suomalais-ugrilaisten kielten aineiston pohjalta, millaisille käsitteille modaalisten kategorioiden kuvauksessa ylipäänsä on tarvetta (esim. episteemisyys vs. evidentialisuus ja irrealis-modaalisuus vs. deonttinen ja episteeminen modaalisuus), ja toisaalta, miten suomalais-ugrilaisten kielten modaalisuutta ja moduksia olisi hyvä kuvata kieltenvälisen vertailukäsitteistön avulla.

Jantunen Tommi
Jyväskylän yliopisto

Mikä "viittomassa" on vikana ja miten se korjataan?

Käsittelen esitelmässäni "viittoman" käsitettä – yhtä ongelmakohtaa sen valtavirtamäärittelyssä, sitä, miten tämä ongelma pitää ratkaista ja sitä, mitä ratkaisusta todennäköisesti seuraa. Modernin viittomakielentutkimuksen syntyhetkestä eli 1950-luvun strukturalismista lähtien viittoma on operationaalistettu suhteellisen lyhyeksi käden liikejaksoksi, jota viittomavirrassa ympäröivät lingvistisesti merkityksettöminä pidetyt käden siirtymäjaksot. Tämä näkemys kristallisoitui osaksi viittomakielen rakenteen standarditeoriaa viimeistään 1970-luvulla generativistien toimesta, ja tänä päivänä käytännössä jokainen viittoman rakenteesta esitetty teoreettinen tai käytännöllinen malli – koulukunnasta riippumatta – on ottanut lyhyen viittomakäsityksen esiteoreettiseksi ennako-oletukseksi. Väitän kuitenkin, että lyhyt viittomakäsitys on virheellinen ja perustuu empiiristen – viittoman artikulaatioon, välittymiseen ja havaitsemiseen liittyvien – faktojen väärintulkinnalle ja yliabstrahoinnille. Lähtökohtaisesti foneettisen evidenssin perusteella esitän viittoman käsitteen uudelleenmäärittelyä siten, että valtavirtanäkemyksen lyhyt viittoma on ainoastaan viittoman ydinosa, jonka lisäksi viittomaan pitää laskea kuuluvaksi pätkät (perinteisesti siirtymäjaksoina pidettyä) viittomavirtaa ydinosan edestä ja jäljestä. Viittoman uudelleenmäärittelyllä on seurauksia lähes jokaiselle viittomakielentutkimuksen osa-alueelle, ja esitelmässäni nostan näistä esiin joitakin mielestäni keskeisimpiä.

Lähteet

JANTUNEN, T. (2015). How long is the sign? *Linguistics* 53:1, 93-124.

Kelomäki Tapani
Helsingin yliopisto

Käsitteiden todellisesta ja näennäisestä liikkeestä

Kielitieteen käsitteistöissä on eri teorioissa melko samaa merkitseviä sanoja ja (lähes) samoja käsitteitä, kuten *adjunkti*, *argumentti*, *aktantti* ja *täydennys*; *klusiili* ja *plosiivi*. Samoin on kielikohtaisia (tai kielikohtaisesti kielioppitraditiokohtaisia) melko samaa merkitseviä sanoja kuten *attribuutti* ja *substantiivin määrite*. Tällainen vaihtelu voidaan nähdä synkronisena vaihteluna, samoille asioille on useita lähisyronyymeja. Käsitteet eivät liiku, mutta niillä on potentiaalia siihen.

Diakronisesti katsoen elävässä traditiossa tieteellisen käsitteen sisältö muuttuu, se saatetaan nimetä uudelleen tai se voi liukua kieli- ja teoriakontekstista toiseen. Esimerkiksi *aspekti* tai *subjekti* ovat ajan kuluessa rikastuneet huomattavasti ja muuttuvat yhä teoriakohtaisemmiksi.

Teoriat ja näkökulmat kielitieteessä aina vain lisääntyvät, isot suuntaukset lahkoutuvat ja kielitieteen ala laajenee. Tästä seuraa käsitteiden määrän kasvua. Ei kuitenkaan ole aina selvää, milloin käsitteet ovat aidosti uusia tai miten tieteenala teoreettisesti selkenee ja systematisoituu.

Kuhnin mukaan tieteellisten paradigmojen välillä ei ole keskusteluyhteyttä, ja käsitteet ovat sidoksissa teorioiden ontologisiin sitoumuksiin ja maailmankuvaan. Käsitteiden välillä on ns. inkommensurabiliteetti, ja käsitteet muuttuvat tieteellisten vallankumousten tahdissa. Tämän väitteen ankara versio on kumottu, keskustelua lingvististen paradigmojen välillä käydään aina. Käsitteitä vertaillaan, ne liikkuvat, rikastuvat ja kuolevat, samoin teoriat. Siis on käsitteiden oikeaa liikettä, ja tiede voidaan nähdä itseään korjaavana prosessina.

Silti edellinen on ideaalinen rationaalistus tieteen kehityksestä. Syntyy myös synonyymejä häiritsevän lähelle vakiintuneita termejä. Uuden asian käsitteellinen haltuunotto on yksilölle ja yhteisölle ainutkertaista, jolloin pyörä ehkä tulee keksittyä uudelleen. Syyt ovat tieteensosiologisia, halutaan määrittelyvaltaa ja retorista vaikutusta, on portinvartiointia ja lasikattoja. Asiaan vaikuttaa sekin, että systemaattisen käsiteanalyysin traditio kielitutkimuksessa on vaatimaton.

Esityksessäni tarkastelen aiheitani esimerkkien valossa, muun muassa tapahtuuko aitoa käsitteiden liikettä ja edistystä, kun *kehysadverbiaalia* yritetään vaihtaa *puiteadverbiaaliksi*.

Kim Jeongdo
Helsingin yliopisto

Deskriptiivisyys etymologisena käsitteenä vanhojen germaanisperäisten sanojen valossa

Tähänastisissa etymologisissa sanakirjoissamme on määritelty deskriptiivisiksi sanoja, jotka näyttävät varioivan epäsäännöllisesti sekä fonologiselta että morfologiselta kannalta. Deskriptiivisyydellä on myös implikoitu sanan omaperäisyyttä sillä perusteella, että se tarkoittaa perinteisesti äänneasullaan olemusta, liikkumista tai tuntemusta kuvaavia sanoja (Jääskeläinen 2013). Deskriptiivisyyden on kuitenkin hiljattain väitetty viittaavan pikemminkin sanojen synkronisiin ominaisuuksiin kuin alkuperään (Saarikivi 2006: 120). On myös julkaistu tutkimus, joka havainnollistaa deskriptiivisyyden olevan ominaista lainasanoille, mikä on tähänastista etymologista näkemystä vastaan.

Esitelmäni tarkoitus on esittää lisää uusia lainaetymologioita suomen kielen deskriptiivisiksi määritellyille sanoille ja kuvata niiden fonologista ja morfologista variointia, johon kuuluvat vokaalivaihtelu, suffiksinvaihto ja kontaminaatio. Lopullisena tavoitteenani on näin ollen tarkentaa deskriptiivisyyden määrittelyä etymologisena käsitteenä. Esittämäni lainaetymologiat käsittelevät enimmäkseen vanhoja germaanisperäisiä sanoja, joiden ei tähän asti ole huomattu lainautuneen deskriptiivisinä suomen kieleen. Tähän asti deskriptiivisiksi määritellyt sanat, joiden uudet lainaetymologiat olen löytänyt, ovat kyyry, lymy, lytty (~ luttu, lutistua), ripsi (~ ripsu), ryppy (ruppu, kruppu, röppö), tyly (~tylsä, tylkeä), tympeä ja typerä (type, töperö).

Ante Aikio (2009) pitää vokaalivaihtelua, suffiksinvaihtoa ja kontaminaatiota deskriptiivisille sanoille tyyppillisinä sanamuodostuskeinoina. Vokaalivaihtelu käsittää yleensä sanoja, jotka ovat joko etuvokaalistuneet tai labiaalistuneet. Epäsäännölliseen vokaalivaihteluun on hyödynnetty usein ensi tavun ö-vokaalia, jota on pidetty lähinnä tunnusmerkkinä deskriptiivisille sanoille (esim. melu ~ möly). Suffiksinvaihto taas tarkoittaa sellaista ilmiötä, että johtamattoman perussanan loppuaines tajutaan suffiksiksi ja se sitten korvataan toisella suffiksilla (ks. Nikkilä 1998). Tosin suffiksinvaihtoa ei ole nähtävissä pelkästään deskriptiivisissä sanoissa vaan myös neutraaleissa (esim. nop-ea > nop-sa, hie-ta > hie-kka, hie-su), mutta joka tapauksessa sitä on tärkeä tutkia deskriptiivisten sanojen epäsäännöllisen varioinnin selvittämiseksi. Esittelen esitelmässäni myös lyhyesti olettamukseni, että suffiksinvaihto perustuu semanttisesti attraktioon ja ekspansioon (vrt. Seppälä 2013). Kontaminaatio tarkoittaa sanan muodostumista yhdistämällä eri sanojen alku- ja loppuosat. Sitä käytetään myös purkaessa deskriptiivisten sanojen sattumanvaraista yhdistämistä, joka on usein luettavissa Suomen sanojen alkuperä -sanakirjassa.

Lähteet

- Aikio, Ante 2009: Saami loanwords in Finnish and Karelian. Oulu: Oulu University.
Jääskeläinen, Anni 2013: Todisteena äänen kuva. Suomen kielen imitatiivikonstruktiot. Helsinki: Helsingin yliopisto.
Nikkilä, Osmo 1998: nop-ea → nop-sa, sel-keä → sel-vä: suffiksinvaihto ja suomen sanojen etymologointi. – Urho Määttä & Klaus Laalo (toim.), Kirjoituksia muoto- ja merkitysoipista. Folia Fennistica & Linguistica 21. Tampere: Tampereen yliopiston suomen ja yleisen kielitieteen laitos. 77–101.
Saarikivi, Janne 2006: Vanhoja etymologioita uusissa kansissa [arvostelu kirjasta Kaisa Häkkinen 2004: Nykysuomen etymologinen sanakirja. Helsinki: WSOY]. Virittäjä 1/2006. 111–123.
Seppälä, Janne 2013: Kulkine.net – tutkimus epavirallisista kulkineennimistä. <http://www.kulkine.net/>.

Moisio Maritta
Tampereen yliopisto

Saako transferia vielä kutsua transferiksi?

Esitelmäni aiheena on siirtovaikutuksen eli transferin käsite. Transfer liittyy olennaisesti vieraan kielen oppimisen sekä kontrastiivisen kielenopetuksen tutkimukseen, ja sitä on käytetty siitä lähtien, kun Robert Lado'n klassikkoteos *Linguistics Across Cultures* (1957) ilmestyi. Lado esitti, että kielenoppijoilla on taipumus siirtää erilaisia aineksia omasta äidinkielestään vieraaseen kieleen. Mikäli siirrettävät elementit ovat oppijan äidinkielessä samanlaiset kuin opittavana olevassa vieraassa kielessä, kyseessä on oppimista helpottava siirtovaikutus. Kielten erojen puolestaan ajateltiin aiheuttavan väärää oppimista, joka näkyy interferenssivirheinä. Tämä käsitys sai tutkijat tekemään kontrastiivisia analyyseja, joiden avulla negatiivista transferia aiheuttavat kielten erot pyrittiin löytämään.

Transfer on usein yhdistetty behavioristiseen oppimisenäkemykseen. Transferin käsitteestä tuli ongelma siinä vaiheessa, kun behaviorismia alettiin kritisoida ja kielen oppiminen selittää kognitiivisena toimintana. Sen jälkeen transferin käsite alkoi elää omaa elämäänsä. Osa tutkijoista on jatkanut sen käyttöä entiseen malliin. Joissakin tapauksissa käsite taas on pysynyt transferina mutta se on saanut uuden merkityksen. Kolmas vaihtoehto on, että käsite on korvattu kokonaan uudella. Esittelen esitelmässäni näitä vaihtoehtoja ja pohdin transfer-käsitteen tarpeellisuutta.

Nieminen Tommi
Itä-Suomen yliopisto

Ruma ”merkitys”: Kielitieteen epäilyttävän välttämätön käsite

Kielitieteen käsitteistä ongelmallisimpia on merkitys. Ensinnäkin on vaikea erottaa, missä menee yleiskäsitteen ja sen tieteellisen kuvauksen tai mallin välinen ero. Toisekseen substantiivimuotoisena termi väistämättä houkuttelee tulkintaa, missä merkitys reifioidaan joko yhteisön sosiaalisessa resurssissa tai käytössä (useimmat eurooppalaiset koulukunnat) tai kielenkäyttäjyksen mielessä (useimmat amerikkalaiset koulukunnat) sijaitseväksi olioksi. Oikeasti kielentutkija haluaa ehkä puhua siitä, miten kielenilmaukset säännön luonteisesti tulkitaan – miten yleisesti tai erityisesti jostakin kielenkäyttäjän teosta päästään johonkin käytännölliseen tai käsitteelliseen päämäärään – mutta terminologian pakottamana ajautuu aina puhumaan ”jostakin”, joka pitää sijoittaa ”jonnekin”, mikä yhä selvemmin näyttää käsitteelliseltä umpikujalta.

Saussuren merkin mallin vaikutusta myöhempiin tulkintoihin ei voi ohittaa. Koska muoto ja merkitys Saussurelle olivat kolikon kaksi puolta, merkitys näyttyy väistämättä jonakin, jota ei ehkä sinänsä voi tavoittaa (itsenäisesti kuvata) mutta jolla kuitenkin on (im)materiaalinen luonne. Ongelmaton ei myöskään ole funktionalistien eri muodoissaan toistama väittämä ”merkitys ratkeaa kontekstissaan”. Vaikka se tuo merkitykseen aikapaikkaisuuden, ilmaus jää moniselitteiseksi sen suhteen, mikä lopulta siirtyy tilanteessa ratkaistavaksi. Vaikka esimerkiksi matemaattinen yhtälö $y = x^2$ ”ratkeaa” vasta, kun tiedetään x :n arvo, itse funktion olemassaolo ei riipu siitä.

Kielestä itsessään on viime aikoina yritetty tehdä verbiä: (to) language, kieleillä. Ottamatta kantaa tähän projektiin väittäisin, että oleellisin osa kielikäsitteemme dynaamistamista on tarve nähdä merkitys semioottisiin resursseihin varastoidun olion sijaan dynaamisena prosessina. Samoin väittäisin, että toistaiseksi ainoa teoreettisesti kestävä yritys toimia ilman varsinaista merkityksen käsitettä on Peircen semiotiikka, missä oliomaisesti siirtyvän merkityksen korvaa merkkitulkin, semioosi. Esitelmässäni tarkastelen, missä määrin nykykielitieteen (ja nykyfilosofian) keskeisissä koulukunnissa esitetyt merkityskäsitykset ovat tällaisen näkemyksen kanssa yhteensopivia ja missä määrin teoreettinen käänne on vielä edessä.

Nordlund Sanna
Jyväskylän yliopisto

Onko viitotuissa kielissä passiivia?

Passiiville on kielitieteellisessä kirjallisuudessa esitetty useita erilaisia määritelmiä. Yhteistä näille on kieliopillisiin funktioihin subjekti ja objekti nojautuminen: prototyyppisessä passiivissa agentin oletetaan olevan ilmipanematon, ja aktiivilauseessa objektiksi merkitty patientti on merkitty subjektiksi (Shibatani 1985). Mutta entä jos kielessä ei ole selkeitä subjektin ja objektin kategorioita? Tällaisia kieliä näyttäisivät olevan esimerkiksi viittomakielet, joiden osalta on argumentoitu, että verbien modifiointi ja osallistujaroolien erottelu perustuvat pikemminkin semanttisiin rooleihin kuin kieliopillisiin funktioihin (esim. De Beuzeville, Johnston & Schembri 2009). Eikö tällaisissa kielissä voi olla passiivia?

Shibatani (1985) mukaan passiivin ensisijainen pragmaattinen funktio on agentin häivyttäminen. Suomalaisesta viittomakielestä on identifioitavissa agentin häivyttävä rakenne, joka vastaa amerikkalaisessa ja ranskalaisessa viittomakielessä passiiviksi nimitettyä rakennetta (Janzen, O'Dea & Shaffer 2001; Guitteny 2006). Rakenne koodaa tapahtuman patientin näkökulmasta käyttämällä niin kutsuttua kehon jakautumista: patientti assosioidaan viittojan kehoon, ja käsillä tuotettava agentin toimintaa kuvaava osoittava verb(aal)i suunnataan semanttisesti tyhjältä paikasta kohti viittojan kehoa. Yleisempänä, kenties aktiivirakenteena, voidaan pitää agentin assosioimista viittojan kehoon, joten rakenne on erityisellä tavalla merkitty. Tämä kuitenkin herättää kysymyksen, voidaanko "osallistujaroolin kehoassosiaatiota" pitää morfologisena subjektin merkitsimenä ja rakennetta passiivirakenteena.

Pohdin esitelmässäni passiivi-käsitteen soveltuvuutta viitottujen kielten, etenkin suomalaisen viittomakielen, tutkimukseen. Otan kantaa siihen, missä määrin viittomakielistä löydetyt rakenteet, joiden funktio on sama kuin prototyyppisen passiivin ja jotka monella tapaa muistuttavat passiivia mutta eivät ole puhtaasti morfologisia, vastaavat prototyyppistä passiivia.

Lähteet

- De Beuzeville, Louise, Trevor Johnston & Adam Schembri 2009. The use of space with indicating verbs in Auslan: A corpus-based investigation. *Sign Language & Linguistics* 12:1, 53–82.
- Guitteny, Pierre 2006. *Le passif en langue des signes*. Thèse de doctorat de linguistique. Université Michel de Montaigne Bordeaux 3.
- Janzen, Terry, Barbara O'Dea & Barbara Shaffer 2001. The construal of events: passives in American Sign Language. *Sign Language Studies* 1:3, 281–310.
- Shibatani, Masayoshi 1985. Passives and related constructions: a prototype analysis. *Language* 61, 821–848.

O'Dell Michael
Tampereen yliopisto

Puheketju, informaation välittämistä ja synkronoitumista

Yhtäaikaista puhumista on tutkittu erittäin vähän, vaikka ilmiö sinänsä on erittäin yleinen ja ilmenee monessa muodossa monissa kulttuureissa, kuten Cummins on viime aikoina huomauttanut (mm. viime syksyllä Helsingissä järjestetyn seminaarin yhteydessä). Eräs syy laiminlyöntiin saattaa olla, että tällaiset tapahtumat eivät vastaa perinteistä käsitettä kommunkaatiosta, joten niistä vaietaan ja pidetään marginaalisina. Perinteiset puheketjun roolit hämärtyvät tapahtumassa, jossa monet ihmiset puhuvat samanaikaisesti: kuka on varsinaisesti puhuja, kuka kuulija, kenen informaatiota välitetään kenelle. Cummins argumentoi vahvasti, että kielitieteessä (ja laajemminkin, esim. psykologiassa) vallalla ollut puheketjumalli (puhujan ajatus/viesti koodataan, siirretään ja sitten dekodataan kuulijan päässä) rajoittaa kielellisen interaktion tutkimusta aivan liikaa. Esitän Cumminsin ajatuksia sekä omia mietteitä kielestä keinona välittää informaatiota ihmiseltä toiselle sekä tapana synkronoitua muiden ihmisten kanssa.

Savela Timo
University of Turku

Units of analysis in linguistic landscape research

In my presentation I will discuss the core concepts and the methodology of linguistic landscape research in reference to my own research conducted in schools. Linguistic Landscape is a relatively new concept focusing on language of places that emerged in 1997 as defined by Landry and Bourhis. The unit of analysis is typically a visual sign in a public space. However, what constitutes a sign in a linguistic landscape is an inherently complicated issue. Similarly, what is the function of a sign is a complex issue.

In general the object of study is language on public signs. However, this definition is narrow as it focuses solely on writing and ignores other modalities of conveying a message. Jaworski and Thurlow (2010) advocate for a broader multimodal object of study, to expand the analysis to encompass other modes of interpretation. I have conducted research on the interiors and exteriors of schools. While gathering data by photographing the surroundings, the debate on the unit of analysis became apparent. These environments contain plenty of language on signs, but many signs also contain images and some signs contain no text, yet convey a message. Furthermore, while many signs exist as independent units, some depend on one another and/or function as a larger unit consisting of multiple elements. In addition, legibility is yet another issue, which further complicates the question of what is the unit of analysis.

The discussion regarding the unit of analysis in linguistic landscape research is crucial. The dominant view focuses solely on the language, but more recent studies advocate for a more a broader analysis of the landscape. Should the concept be called linguistic landscape, semiotic landscape or perhaps something else?

References:

- Landry, Rodrigue & Bourhis, Richard Y. 1997. Linguistic Landscape and Ethnolinguistic Vitality: An Empirical Study. *Journal of Language and Social Psychology* 16: 23-49.
Jaworski, Adam & Thurlow, Crispin (eds). (2010). *Semiotic Landscapes: Language, Image, Space*. London & New York: Continuum.

Intertekstuaalisuus ja interdiskursiivisuus – mitä, missä, miten, miksi?

Työpajan tavoitteena on pohtia, mitä intertekstuaalisuus ja interdiskursiivisuus tarkoittavat tämän päivän tutkijoille. Jo Bahtinin ja Vološinovin ajoista lähtien käsitteet ovat liittyneet kielenkäytön dialogisuuteen ja sosiaalisuuteen: ne kuvastavat sanojen, tekstien, diskurssien, konventioiden vuorovaikutteista suhdetta ja niiden lainaamista ja kierrättämistä tilanteesta toiseen (mm. Fairclough 1992; Pietikäinen & Mäntynen 2009; Tiilikä 2007). Esimerkiksi Solin (2006) on todennut, että intertekstuaalisuus on nähtävissä ja tutkittavissa sekä toisten tekstien esiintuomisen ja merkitsemisen tavoista että tekstien ja tulkintojen suhteesta yhteisön konventioihin.

Toivomme työpajaan esitelmää, joissa pohditaan, mitä kaikkea nämä käsitteet pitävät sisällään ja mitä ne rajaavat ulos. Meitä kiinnostaa myös se, minkälaisia lähikäsitteitä ja korvaavia käsitteitä näiden yhteyteen voidaan liittää. Työpajassa käsitellään esimerkiksi seuraavanlaisia kysymyksiä:

- Mikä erottaa intertekstuaalisuuden ja interdiskursiivisuuden?
- Miten esim. rekontekstualisointi sijoittuu suhteessa näihin käsitteisiin? Tai moniäänisyys? Intersubjektiiivisuus?
- Miten käyttökelpoinen käsite interdiskursiivisuus on?
- Miten tunnistan tai tutkin näitä käsitteitä?
- Minkälaisia aineistoja tarvitsen? Mitä uusia puolia verkkoviestintä tuo näihin käsitteisiin?
- Miksi tällaisia käsitteitä on kehitetty ja kehitetään edelleen?
- Miksi kannattaa tutkia kieltä ja kielenkäyttöä tällaisten käsitteiden avulla? Kannattaako?

Haluamme työpajan myötä nostaa esiin diskurssintutkimukselle ja kielitieteellisille menetelmille tyypillistä monipuolisuutta ja -käyttöisyyttä, jotka näkyvät erityisen hyvin yksittäisten käsitteiden kyvyssä kehittyä ja muokkautua erilaisista näkökulmista. Toivomme, että työpaja innostaa diskurssintutkijoita – ja muitakin – jakamaan käsitteikkäilynsä samanhenkisten kanssa.

Työpajaan voi osallistua joko suomenkielisellä tai englanninkielisellä esitelmällä.

Vetäjät: Liisa Kääntä (VY), Sanna Machaal (VY) ja Merja Koskela (VY)

Breckle Margit & Enell-Nilsson Mona
University of Vaasa

Analysing intertextual references in German, Swedish and Finnish editorials: methodological challenges

Our paper deals with intertextual references in German, Swedish and Finnish editorials. The study is based on 45 editorials in the customer magazines *Apotheken Umschau*, *Apoteket* and *Terveysteksi*, which are the most widely spread customer magazines in the pharmacy sector in Germany, Sweden and Finland.

A first, qualitative analysis of our corpus (Breckle / Enell-Nilsson 2015) showed that intertextual references range from explicit ones including several linguistic features of intertextuality to implicit ones without evident linguistic features at all. We presented this range in a continuum. In order to be able to make a further comparison between languages concerning the use of intertextual references, a quantification of various aspects seems to be indispensable. However, this brings about methodological challenges.

One of the methodological problems we will discuss in our paper is the boundaries of explicit intertextual references. A quantification of intertextual references raises the question how far one and the same reference stretches in an editorial, i.e. which factor is crucial for determining the extent of an intertextual reference. Several factors might be taken into consideration: One possibility is to focus on the linguistic features of intertextuality in the editorial itself. Another possibility is to aim at the reference texts to which the intertextual features refer. Based on some examples from the corpus, we will discuss both approaches as well as their methodological challenges.

References

Breckle, Margit/Enell-Nilsson, Mona (2015): Editorials im deutsch-schwedisch-finnischen Vergleich: Aspekte der Intertextualität. In: Skog-Södersved, Mariann/Reuter, Ewald/Rink, Christian (Hrsg.): *Kurze Texte und Intertextualität. Ausgewählte Beiträge der GeFoText-Konferenz vom 26.9. bis 27.9.2013 in Vaasa.* Frankfurt/Main: Peter Lang, 11–26.

Haapanen Lauri
Helsingin yliopisto

Monologisaatio lehtijuttujen sitaattien työkäytännönä

Lehtijuttujen *suoria sitaatteja* pidetään sanatarkkoina toisintoina toimituksellisessa haastattelussa esitetystä puheesta (esim. Kuutti 2012). Empiirisen, toimittajien haastattelujen nauhoituksista ja niiden pohjalta tehdyistä lehtijutuista rakentuvan tutkimusaineiston valossa siteeraus paljastuu kuitenkin kosolti monimutkaisemmaksi prosessiksi (Haapanen tekeillä a; tekeillä b), joka lainaamisen, kopioimisen tai muun enemmän tai vähemmän sanasanaisen rekontekstualisoinnin sijaan hahmottuu *tekstilajiketjuksi* (*intertextual chain*, Fairclough 1992). Tekstilajiketjussa yksi tekstilaji, tässä tapauksessa toimituksellinen haastattelu, muuntuu ”säännöllisillä ja ennakoitavilla” tavoilla toiseksi tekstilajiksi eli journalistiseksi lehtijutuksi sitaatteineen (Haapanen tekeillä c). Eräs siteeraukseen liittyvä työkäytännönä on *monologisaatio*. Määrittelen käsitteen aineiston avulla sekä (i) mikro- että (ii) makrotason ilmiöksi:

- i) Toimittajan ja haastateltavan yhdessä luoma vuorovaikutteinen diskurssi muuntuu lehtijuttuun ikään kuin haastateltavan omaehtoisesti ja itsenäisesti tuottamaksi monologiksi.
- ii) Työn alla olevan juttutyypin tavoitteet ja ohjeistus ohjaavat monologisaation etenemistä. Toisin sanoen haastateltavan sanatarkaksi lainaukseksi merkityssä sitaatissa ikään kuin kaikuu myös julkaisijan ja julkaisijan ääni.

Monologisaatio on selvästi erottuva ja läpileikkaava työkäytäntö toimitustyössä. Siitä huolimatta toimittajat eivät itse käsitteellistä ilmiötä, vaan puhuvat laveasti muun muassa ”puhekielisyyskysien poistamisesta” ja ”jutun juonen palvelemisesta” (Haapanen tekeillä c). Tutkimuskirjallisuudessa ilmiöstä on mainintoja sekä journalismintutkimuksessa (esim. Clayman 1990) että yleisesti puheen ja siitä tehtävän kirjoituksen suhdetta käsittelevässä tutkimuskirjallisuudessa (esim. Haviland 1996). Ilmiön järjestelmällinen kuvaus kuitenkin puuttuu. Toimituksellisen työn sekä kielitieteen ja journalismintutkimuksen lisäksi käsitteellä on sovellusarvoa eri tieteenaloilla, esimerkiksi yhteiskuntatieteellisessä haastattelututkimuksessa.

Lähteet

- Clayman, Steven E 1990: From talk to text: newspaper accounts of reporter-source interactions. – *Media, Culture and Society* 12. 79–103.
- Fairclough, Norman 1992: *Discourse and Social Change*. Cambridge: Polity Press.
- Haapanen, Lauri tekeillä a: Directly from interview to quotations? Quoting practices in journalism. Teoksessa Ritva Laury, Marja Etelämäki & Elizabeth Couper-Kuhlen (toim.) *Combining clauses and actions in interaction*. SKS.
- Haapanen, Lauri tekeillä b: Haastatteludiskurssin rekontekstualisaatio sitaateiksi lehtijuttuun. Artikkelikäsitteilykirjoitus.
- Haapanen, Lauri tekeillä c: Rethinking quoting in written journalism: From a verbatim reproduction to an intertextual chain. – *Cahier de l'Institut de Linguistique et des Sciences du Langage*. Université de Lausanne.
- Haviland, John B. 1996: Text from Talk in Tzozil. Teoksessa Michael Silverstein & Greg Urban (toim.) *Natural histories of discourse*. Chicago: University of Chicago Press. 45–78.
- Kuutti, Heikki 2012: *Mediasanasto*. Jyväskylä: Media Doc Oy.

Nissi Riikka
Vaasan yliopisto

Kokouskeskustelusta vastinetekstiksi: Yhteisen äänen rekontekstualisointi ja tekstin neuvoteltu omistajuus

Tarkastelen tässä esitelmässä kirjoitetun tekstin yhteistä työstämistä kasvokkaisessa vuorovaikutuksessa. Esitelmäni tavoite on kahtalainen. Ensinnäkin tutkin sitä, minkälaisia rekontekstualisointikäytänteitä (Linell 1998) liittyy kasvokkaisen vuorovaikutuksen ja kirjoitettujen tekstien muodostamaan intertekstuaaliseen ketjuun. Toiseksi tutkin rekontekstualisaatiokäytänteiden merkitystä ja käyttöä ammatillisessa kontekstissa ja osana laajempia organisaation käytänteitä.

Aineistoni tulee videoidusta kokoussarjasta, jossa valmistellaan uutta toimintamallia kaupunkiorganisaation asiakaspalveluille ja jonka yhteydessä osallistujat laativat kirjallista vastinetta kansalaisraadin niin ikään kirjalliselle julkilausumalle. Kokoukseen ottavat osaa kaupungin työntekijöistä koottu projektiryhmä sekä fasilitaattori, joilla on kokousvuorovaikutuksessa erilaiset oikeudet ja velvollisuudet. Projektiryhmäläiset tuottavat siten kokouksessa ehdotuksia vastinetekstiin sisällytettävistä mahdollisista elementeistä, kun taas fasilitaattori tuottaa näihin projektiryhmäläisten kirjausehdotuksiin nojautuvia ehdotuksia tekstiin tehtävistä lopullisista kirjauksista. Näistä toiminnoista rakentuu kaksi toisiaan seuraavaa ja kokouksessa useita kertoja toistuvaa toimintajaksoa, joiden kuluessa vastineteksti muokkautuu kohti lopullista muotoaan.

Fokusoin tässä esitelmässäni fasilitaattorin tuottamaan ehdotusvuoroon ja analysoin etnometodologista keskusteluanalyysiä käyttäen sen sekventiaalista sijoittumista ja muotoilua tekstin tuottamisen toiminnassa. Tarkastelen ensin tapausta, jossa fasilitaattorin ehdotusvuoro materialisoituu eli-alkuisena formulointina. Analysoin tämän formuloinnin kahta toisiinsa nivoutuvaa funktiota: sitä, miten sen avulla rekontekstualisoidaan useiden projektiryhmäläisten erillisistä äänistä koottu yksi yhteinen kanta sekä etualaistetaan se suhteessa fasilitaattorin ääneen. Pohdin sitä, miten projektiryhmäläiset vastuullistetaan tällä tavoin tekstiin tulevien elementtien valinnasta ja sitoutetaan heidät tekstidokumentin kuvaamiin työtehtäviin. Tämän jälkeen tarkastelen tapauksia, joissa yhteisen kannan rekontekstualisointi muodostuu kompleksisemmäksi ja joissa fasilitaattorin ehdotusvuoro on muotoiltu kielellisesti toisin. Analysoin näiden tapausten sekventiaalista ympäristöä ja pohdin sitä, miksi toimintajakso rakentuu niissä ongelmalliseksi. Näytän, miten näitä poikkeavia tapauksia edeltää esimerkiksi toimintajakso, jonka kuluessa projektiryhmäläiset käyvät pitkittynyttä neuvottelua vastinetekstiin sisältyvien termien merkityksestä. Tämän osoitan olevan yhteydessä siihen, että tekstiä työstetään kokouskeskustelussa kahden eri orientaation välillä. Siinä pyritään siten toisaalta vastaamaan kansalaisraadın vaateisiin, mutta toisaalta myös kohtuullistamaan niitä, ja tekstissä käytetty termistö muokkaa näiden orientaatioiden keskinäisen suhteen erilaiseksi.

Lähteet

Linell, Per 1998. Discourse across boundaries: On recontextualizations and the blending of voices in professional discourse. Text 18(2), 143–157.

Nurmikari Helena
Helsingin yliopisto

Vuorovaikutus internetissä – #eiku moniäänisyyden merkinä Twitterissä

Tutkin keskusteluanalyttisessä väitöskirjassani internetissä käytettäviä korjausaloitteita (esim. eiku, häh, anteeksi mitä?) ja niiden affektista käyttöä, josta on aiemmassa (puhutun keskustelun) tutkimuksessa vain lyhyitä mainintoja.

Yksi tutkimusaiheistani on eiku-partikkeli, joka on puhutussa suomen kielessä yleinen itsekorjauksen aloituskeino. Puhutussa keskustelussa eiku-partikkelia seuraa korjaus, joka muokkaa edellä sanottua tai kumoaa sen. Eiku voi myös merkitä keskustelun taitekohtaa, jossa esimerkiksi aktivoidaan uudelleen jokin aiemmin esillä ollut keskustelumoodi tai jatketaan aiempaa topiikkaa.

Twitterissä eiku-partikkelille on havaintojeni mukaan kehittynyt uudenlaisia, aiemmin tuntemattomia vuorovaikutustehtäviä. Tutkimustulosteni mukaan Twitter-keskustelijat käyttävät eiku-partikkelia twiittien eli ”uutispäivitystensä” lopussa hashtagina (#eiku). Hashtag on Twitterille tunnusmerkinen toiminto, jolla tyypillisesti merkitään puheenaihe (esim. #golf) ja linkataan twiitti muihin samaa aihetta käsitteleviin twiitteihin. Aineistostani käy ilmi, että #eiku-hashtagin käyttö poikkeaa tästä käytännöstä. #eiku:n jälkeen ei myöskään aina lisätä korjausta – puhutusta keskustelusta poiketen eiku esiintyy loppuasemaisena.

Aineistoni käsittää 580 twiittiä, joissa on #eiku. Lähestyn aineistoa keskusteluanalyttisesti analysoiden, mikä on #eiku:n tehtävä kulloisessakin kontekstissa. Nostan esitelmässä tarkasteluun tyypillisimpiä tapauksia, joissa #eiku on loppuasemaisena. Miten #eiku-hashtag vaikuttaa twiitin tulkintaan? Mitä erilaisia affektin sävyjä #eiku voi saada eri twiittien ja kommenttien yhteydessä?

Tarttumalla #eiku-hashtagiin pääsen tutkimaan uudenlaista kielenkäyttötapaa uudenlaisessa ympäristössä, jonka korjauskäytänteitä ei vielä ole tarkasteltu. Tähänastisten analyysieni perusteella #eiku ei ole vuorovaikutustehtävältään varsinainen itsekorjauksen aloitus vaan moniääninen metakommentti, joka vahvistaa tai muuttaa twiitin merkitystä. Voidaan ajatella, että #eiku kumoaa twiitin sanoman ja jättää implisiittisen, kirjoittamatta jätetyn korjauksen lukijan pääteltäväksi. Usein siitä syntyy ironinen tulkinta.

Lähteet

- Haakana, Markku, – Visapää, Laura 2014: Eiku – korjauksen partikkeli? – Virittäjä 1/2014.
Laakso, Minna – Sorjonen, Marja-Leena 2010: Cut-off or particle – Devices for initiating self-repair in conversation. – Journal of Pragmatics 42 (2010) s. 1151–1172.
Rahtu, Toini 2006: Sekä että. Ironia koherenssina ja inkoherenssina. Helsinki: SKS.
Wikström, Peter 2014: #srynotfunny: Communicative Functions of Hashtags on Twitter. – SKY Journal of Linguistics 27 (2014) s. 127–152.

Kuinka aggressio otetaan haltuun? Kielitieteelliset käsitteet kielellisen aggression tutkimuksessa

Kielellinen aggressio on viime vuosina ollut vilkkaan keskustelun aiheena niin Suomessa kuin kansainvälisestikin. Erityisesti on keskusteltu ja väitelty sellaisista käsitteistä kuin vihapuhe, sananvapaus ja kiihottaminen kansanryhmää vastaan. Koska kieli on kaikkien omaisuutta, on kielellistä aggressiota tutkittu monilla eri tieteenalioilla. Samaten ilmiötä pohditaan ja tulkitaan päivittäin myös yleisessä keskustelussa mm. sosiaalisessa mediassa. Keskusteluareenoiden moninaisuus näkyy siinäkin, että monet kielellisen aggression piiriin kuuluvat käsitteet ovat selkeästi ns. kiisteltäviä käsitteitä. Toisaalta kieli sinänsä on tutkimuksen ja teorian kohteena vain kielitieteessä, ja kielentutkimuksella voidaankin katsoa olevan erityisen roolin ja jopa vastuun kielellisen aggression tutkimuksessa.

Tämän teemasession tarkoituksena on tarkastella, kuinka ja millaisia kielitieteen ja kielitieteen rinnakkaistieteiden käsitteitä voidaan käyttää työkaluina silloin, kun kielellistä aggressiota lähestytään ja tutkitaan nimenomaan kielen ja kielitieteen näkökulmasta. Mahdollisia teemoja ovat kielellisen aggression funktio kaunokirjallisuudessa ja sen ilmenemismuodot digitaalisessa viestinnässä, vihapuheen määritelmät ja vihapuheen tutkimiskeinot. Kommentoijana toimii professori Meri Larjavaara.

Teemasessio koostuu 15 minuutin esitelmistä ja kommentoijan puheenvuorosta. Loppuun varataan aikaa yleistä keskustelua varten.

Vetäjä: Simo Määttä (Helsingin yliopisto)

Helkkula Mervi
Helsingin yliopisto

Kielellistä aggressiota määriteltäessä voi tuskin olla ottamatta kantaa siihen suhteeseen, joka sillä on affektiivisen kielenkäytön kanssa. Jean-Claude Anscombren (2009) mukaan tunteiden kielellinen ilmaisu pitää pystyä määrittelemään nimenomaan kielen rakenteiden tasolla, jotta se olisi kielitieteellisesti relevantti (ei siis pelkästään esim. leksikon tasolla). Anscombren luokittelussa välitöntä tunteenilmaisua kielessä edustavat lähinnä ns. eksklamatiivit, joista aggressiota ovat omiaan ilmaisemaan lähinnä ns. psykologiset interjektiot (mm. voimasanat) ja solvaukset (insultes). Näitä käytetään oletettavasti ennen muuta suorassa interaktiossa loukkaajan ja loukattavan välillä.

Kielellisen aggression muodot ovat kuitenkin moninaisia eikä aggression kohteena oleva ole aina välttämättä läsnä puhetilanteessa. Kielellisen väkivallan tutkimuksessa erotetaan usein toisistaan loukkaukset/solvaukset (injures), herjaukset (insultes), panettelu (médisance) ja mustamaalaus (diffamation). Kaunokirjallisista teksteistä löytyy runsaasti näitä kaikkia. Tarkastelen tässä esityksessä erityisesti panettelua eli henkilöä arvostelevaa puhetta hänen selkämä takana sellaisena kuin se esiintyy ranskalaisessa nykyromaanissa. Onko panetteleva kielenkäyttö affektiivista? Jos ei, mikä sitä luonnehtii? Mikä on tämän kielellisen aggression muodon funktio teoksessa ja miten lukija asemoituu suhteessa representoituun puhetilanteeseen? Voiko kaunokirjallisuus kertoa jotain olennaista kielellisestä aggressiosta?

Lähteet

Anscombe, Jean-Claude, "Notes pour une théorie sémantique des jurons, insultes et autres exclamatives." In D. Lagorgette (dir.) Les insultes en français: de la recherche fondamentale à ses applications. Université de Savoie, Chambéry, 9-30.

Isosävi Johanna
Laippala Veronika
Lehti Lotta
Turun yliopisto

"It's gibberish you f***g prude!"**

Aggressiivinen kielenkäyttö Smokahontas-videon kommenttiketjussa

Videobloggaaja Sara Maria Forsberg nousi maailmanmaineeseen 3.3.2014 julkaisemallaan videolla, jossa hän jäljittelee eri kieliä ja esittää, miltä ne kuulostavat kieliä taitamattoman korvaan. Helmikuuhun 2015 mennessä video on katsottu YouTubesta jo lähes 14 miljoonaa kertaa, ja siihen on tullut lähes 26000 kommenttia. Tässä esitelmässä analysoidaan aggressiivista kielenkäyttöä Smokahontasin What Languages Sound Like To Foreigners -videon kommenttiketjussa.

Vaikka kommentteissa esiintyy jonkin verran ihailun ilmauksia, jotka kohdistuvat videobloggaajan taitoihin ja ulkonäköön, kommenttiketjua leimaa kuitenkin aggressiivisuus. Sen kohteena ovat sekä videobloggaaja että muut keskustelijat. Aggressiivisuus kohdistuu pääasiassa kahteen teemaan: 1) kommentoija ilmoittaa, ettei hän ymmärrä, mitä videobloggaaja sanoo, vaikka tämä puhuu hänen äidinkieltään tai 2) videobloggaajan tapaa esittää jonkin kielen puhujaa pidetään syrjivänä/liitoiteltuna/rasistisena.

Aineistossa esiintyvää aggressiivisuutta kuvaa käsite fleimaus (engl. flaming), jonka Danet (2013) määrittelee kielelliseksi vuorovaikutukseksi, jossa esiintyy sekä konflikti että epäkohteliaisuutta. Aineisto analysoidaan sekä kvantitatiivisesti että kvalitatiivisesti (pääpaino on kuitenkin jälkimmäisessä). Esitelmässämme kuvaamme, miten konfliktit rakentuvat Smokahontas-keskustelussa ja millaisista ilmaisuista epäkohteliaisuus koostuu. Osoitamme myös, että performanssi on tärkeä osa fleimausta: viesti on tarkoitettu muillekin kuin lausuman varsinaisille vastaanottajille (Bauman 1992).

Lähteet

- Bauman, Richard. 1992. Performance. In: Richard Bauman (ed.). *Folklore, Cultural Performances, and Popular Entertainments: A Communications-Centered Handbook*. New York: Oxford University Press. 41-49.
- Danet, Brenda. 2013. Flaming and linguistic impoliteness on a listserv. In: Susan Herring, Dieter Stein & Tuija Virtanen (eds). *Pragmatics of Computer-Mediated Communication*. Berlin/New York: De Gruyter. 639-664.

Määttä Simo
Helsingin yliopisto

Vihapuheen vaikeat määritelmät

Vihapuheen analysoimisessa keskeisin ongelma on määritelmän ongelmallisuus. Kielenkäytön määrittäminen vihapuheeksi nojautuukin pitkälti intuitiivisiin ja ennalta oletettuihin kansanmääritelmiin. Määritelmät ovat kuitenkin ristiriitaisia: ns. yleisessä keskustelussa vihapuheen määritelmä noudattaa usein positiivisuus-neutraalius-negatiivisuus-jatkumoa, niin että erityisen negatiiviseksi, solvaavaksi ja uhkaavaksi tulkittu kielenkäyttö katsotaan vihapuheeksi. Lainkäytön kannalta rangaistavaa vihapuhetta voi kuitenkin olla mikä tahansa vähänkin negatiivinen kielenkäyttö silloin, kun sen vaikutusten katsotaan olevan erityisen laajat tai voimakkaat. Molemmissa tulkinnoissa vihapuheen paljon puhuttu lisääntyminen on yhteydessä uusiin viestintäteknologioihin, joissa kielenkäyttäjän on entistä vaikeampi ennakoida viestiensä vastaanottokonteksteja. Kontekstien murros näkyy erityisen selvästi kirjoitettujen ja multimodaalisten tekstien elinympäristöä koskevissa muutoksissa: kuka tahansa kirjoitus- ja informaatioteknologiataitoinen henkilö voi levittää viestejään suhteellisen kontrolloimattomasti, eikä hän toisaalta voi kontrolloida viestien leviämiskanavia sen jälkeen, kun viesti on kerran julkaistu.

Vaikka kielitieteilijät ovat kielen ja kielenkäytön asiantuntijoita, on heidät pitkälti unohdettu ja sivuutettu vihapuheen määritelmiä pohdittaessa. Toisaalta kielentutkijoilta odotetaan enemmän yhteiskunnallista vaikuttamista. Siksi onkin hyödyllistä miettiä, millaisia työkaluja kielentutkimuksen eri traditiot voisivat tarjota vihapuheen määrittämiseksi.

Analysoin tässä esitelmässä joitakin esimerkkejä, joissa raja vihapuheen ja ”tavallisen” puheen välillä on erityisen häilyvä. Aluksi tarkastelen tapauksia mikrotasolla systeemifunktionaalisen kieliteorian ja erityisesti materiaalistien ja attributiivisten prosessien pohjalta. Sen jälkeen tutkin tapauksia moniäänisyyden kannalta ja pohdin kielenkäyttäjän kielellistä auktoriteettia ja kielenkäytön ja eritoten kielenkäytön performatiivisuuden historiallista ja intertekstuaalista ulottuvuutta. Lopuksi tarkastelen vihapuheen mahdollisia yhteyksiä uhripuheeseen ja kielelliseen narsismiin sekä vihapuheen roolia identiteetin kielellisessä rakentumisessa.

Esitelmän pääsanoma on, että ns. perinteisen tai teoreettisen kielitieteen työkalut eivät ehkä riitä silloin, kun tutkimuksen tavoitteena ei ole kuvata, miten ja mistä kieli ja ehkä myös kielenkäyttö muodostuu ja rakentuu vaan sitä, miksi kielenkäyttö on mitä on ja mitkä kielenkäytön seuraukset ovat. Esitelmässä pyritään kuitenkin tarkastelemaan vihapuhetta mahdollisimman monelta kannalta ja yhdistämään perinteisen kielitieteen ja mannermaisen filosofian, sosiologian ja diskurssitutkimuksen käsitteitä.

Pitkäsalo Eliisa
Tampereen yliopisto

Kaunokirjallisen puheen aggressiivisuus

Tarkastelen esitelmässäni suomalaisessa ja suomennetussa kaunokirjallisuudessa käytetyn kiroilun eri muotoja. Kiroiluilmauksia käytetään kirjoitetussa kielessä useimmiten puheenvuoroon tai minäkerrontaan upotettuna lisänä, ja kirjoitetussa puheessa pyritään puheenomaisuuteen, mutta puheen ilmaisemiseen käytetään kirjoitetun kielen välineitä. Tästä syystä tutkimuksessani yhdistyvät muun muassa tekstintutkimuksellinen lähiluku ja keskustelututkimus. Lähtökohtanani on tarkastella jussiivirakenteisia päivittelyisiä (esim. hitto soikoon) ja niiden vahvuusastetta kaunokirjallisuuden puheenomaisuutta tavoittelevissa tekstinosissa. Vertailen toisaalta alkuperäissuomeksi kirjoitettua ja suomennettua kaunokirjallisuutta, toisaalta uudempaa ja vanhempaa suomenkielistä kirjallisuutta. Etsin vastausta kysymyksiin: millaisia kiroiluilmauksia ja voimasanoja kaunokirjallisuudessa käytetään ja mikä on niiden funktio, miten kiroiluilmauksen käyttö on muuttunut kirjallisessa ilmaisussa ja onko alkuperäissuomen ja käännössuomen kiroilukäytännöissä eroja. Tutkimusaineistoni koostuu Kotimaisten kielten keskuksen sähköisestä aineistosta Suomalaisen kirjallisuuden klassikoita ja romaanista Seitsemän veljestä sekä Anna Maurasen kokoaman Käännössuomen korpuksen alkuperäissuomen ja käännössuomen osakorpuksesta.

Tuomarla Ulla
Helsingin yliopisto

Moderointi, yksi tapa hallita aggressiota?

Aion esitelmässäni tarkastella suomi24-verkkokeskusteluaineistoa, joka on vastikään saatu osaksi kielipankin annotoituja aineistoja. Ottaen huomioon, että moderoinnin kohteena olleita viestejä (siis keskustelusta poistettuja viestejä) ei ole saatavilla, lähtökohtana on tutkia, onko materiaalista löydettävissä moderointiin liittyvää keskustelua ja jos on, millaisia kannanottoja löytyy. Moderointiin liittyvä kommentointi on osa metakielenkäyttöä, jopa tyypillisesti liittyy verkkokeskustelujen aggressiivisiin purkauksiin ja niistä neuvottelemiseen (niiden kommentointiin) yhteisön jäsenten keskuudessa.

Moderointi on tunnetusti keino hillitä verkkokeskustelun ylilyöntejä. Keskustelun mahdollisuuksien rajoittaminen liittyy siis lähtökohtaisesti aggression haltuunottamiseen moderoinnin keinoin. Toisaalta rajoittaminen synnyttää moderointiin liittyvää kommentointia, jopa vihanilmauksia. Pilottitutkimukseni yksi tavoite on ideoida tapoja, joilla moderointiin liittyvää keskustelua saadaan poimittua suuresta verkkomateriaalista. Sisällöllisestä näkökulmasta tarkasteltuna moderointia käsittelevät vuorot kertovat siitä, miten moderointiin suhtaudutaan ja millaisia viestejä on yhteisöjen jäsenten mielestä lupa poistaa tai ei (language attitudes). Menetelmällisestä näkökulmasta tarkasteltuna esitelmäni yksi keskeinen tavoite on virittää keskustelua suurten digitaalisten aineistojen käytöstä kielentutkimuksessa sekä kielentutkijoiden ja tietotekniikkaosaajien yhteistyömahdollisuuksista

Vitikka Elina
Helsingin yliopisto

Reseptioanalyttinen näkökulma rangaistavan vihapuheen tarkasteluun

Milloin teksti voidaan määrittellä vihapuheeksi? Termin käyttöala on julkisessa keskustelussa ollut varsin laava (Pöyhtäri et al. 2013), ja viranomaiset ovat tiedostaneet tarpeen määrittellä ehtoja, joiden perusteella jokin teksti voidaan tulkita rangaistavaksi vihapuheeksi (Valtakunnansyyttäjänvirasto 2012). Mitä siis lain silmissä pidetään rangaistavana tekstinä ja mitä saa sanoa sananvapauden nojalla? Mikä on näiden määritelmien ja tekstien kielen ja kontekstin suhde?

Kysymykset vihapuhe-termin määrittelystä toimivat sysäyksinä myös suomen kielen pro gradu tutkielmalleni (Vitikka 2014), johon esitelmani perustuu. Tutkielmassani ole tarkastellut sitä, mitkä kielelliset ja kontekstin piirteet ovat johtaneet tekstien tulkittamiseen nimenomaan rangaistavaksi vihapuheeksi ja mitkä puoltaneet ei-vihapuhetulkintaa.

Tutkimusaineistoni on kahtalainen: siihen kuuluu ensinnäkin vihapuheeksi tulkittuja, internetissä julkaistuja tekstejä, jotka ovat poikineet kirjoittajilleen syytteet kiihottamisrikoksesta. Kaikki paitsi kaksi kirjoittajaa on myös tuomittu näistä rikoksista. Toiseksi tutkimusaineistoa ovat näistä teksteistä annetut kirjalliset tuomiot, joista selviää, mitä lainkohtia tuomioistuimien ratkaisussa on sovellettu ja millä perusteilla tuomiot on annettu. Aineistoon valikoituneiden tekstien tuomioihin on vaikuttanut mm. se, missä määrin teksti on arvioitu yleistäväksi, loukkaavaksi tai uhkaavaksi ja missä määrin sen kirjoittajan on tulkittu olevan tietoinen näistä tekstin ominaisuuksista.

Tutkimusmetodinä on lingvistinen reseptioanalyysi, jonka avulla tekstistä välittyviä merkityksiä ja kirjoittajan intentiota lähestytään lukijan tulkinnan kautta (ks. Rahtu 2012). Lingvistinen analyysi kohdistetaan siis niihin kielen- ja kontekstin piirteisiin, joihin myös tulkitsijoiden – tässä tapauksessa tuomioistuimien – huomio on kiinnittynyt. Yksi piirre, johon lakipykälät ovat ohjanneet keskittymään, on kirjoittajan intention tarkastelu.

Lähteet:

- Pöyhtäri, Reeta – Paula Haara & Pentti Raittila 2013: Vihapuhe sananvapautta kaventamassa. Tampere: Yliopistopaino.
Rahtu, Toini 2012: Lingvistinen reseptioanalyysi tekstilajitutkijan palveluksessa. Teoksessa Vesa Heikkinen et al. (toim.) Genreanalyysi – tekstilajitutkimuksen käsikirja s. 433–440. Helsinki: Gaudeamus.
Valtakunnansyyttäjänvirasto 2012: Rangaistavan vihapuheen levittäminen Internetissä.
http://www.vksv.oikeus.fi/material/attachments/valtakunnansyyttajanvirasto/vksvliitetiedostot/tyoryhmat/6Jqa1QEsJ/17-34-11_tyoryhmaraportti.pdf
Vitikka, Elina 2014: Vihapuhetta vai ei? Reseptioanalyysia vihapuheen kielestä ja kontekstista. Pro gradu -työ. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Cognition, Meaning, and Usage

Cognitive linguistics embraces a usage-based approach to language. As Langacker (1987) states, “language structure emerges from language use”, and the application of this concept has reinforced the view that grammar is not only a system for producing and understanding language, but it is also shaped by those processes in linguistic interaction. As language is considered to be a part of general cognitive abilities, the knowledge of language is assumed to be acquired from usage contexts as any other cognitive skill in accordance with general cognitive principles.

The usage-based approach advocated by cognitive linguistics has meant taking a new perspective on multiple questions. For instance, it has entailed emphasizing that it is not the language that changes but it is the people that change the language through their linguistic actions (e.g. Croft 2000). In the field of language acquisition, a usage-based perspective has drawn attention to how the first language is acquired in the context of everyday communication (e.g. Tomasello 2003). More recently, the usage-based approach has given rise to studies investigating sociolinguistic variation (especially research done by Geeraerts and his collaborators), and to studies focusing on more general considerations on the social nature of language and the interaction between actual usage events and structural abstractions (e.g. Zlatev et al. 2008, Harder 2010).

The aim of the workshop is to bring together researchers whose work relates to the field of cognitive linguistics and who discuss meaning in relation to usage, at any level of linguistic description, from a cognitive perspective. We invite papers that put the usage-based approach into practice by investigating authentic data and relying on empirical methods in the form of different kinds of corpus-based approaches, experimental methods and survey-based research. In addition, papers that compare and contrast different approaches to semantics are also welcome. The papers may relate (but are not limited) to the following themes:

- Corpora and meaning
- Usage-based approaches to cognitive semantics
- Sociolinguistics and cognitive semantics mergers
- Lexicography and cognitive semantics
- Lexical (cognitive) semantics
- Cognitive semantics and constructions
- Terminology and cognitive semantics

The language of the workshop is English, and the workshop will be attended by one of the plenary speakers of the conference, Professor Dirk Geeraerts (University of Leuven, Belgium). Provisional plans have been made with Cambridge Scholars Publishing for the publication of a selection of papers from this workshop and the workshop “Cognition, Grammar, and Corpora” organized by FiCLA at the Finnish Conference of Linguistics in 2014.

Organizer: Finnish Cognitive Linguistics Association (FiCLA)

Huumo Tuomas
Kanerva Jenna
Laippala Veronika
Ginter Filip
University of Turku

On the use of the Finnish partitive subject in transitive clauses

The Finnish partitive subject is known for its use in existential clauses, where it introduces a discourse-new referent, typically an indeterminate quantity of a substance ("There is some coffee in the cup" / "Kupissa on kahvia"). It has often been pointed out in the literature, though, that the partitive subject is occasionally used in transitive clauses too, especially in low-transitivity expressions ("Many people were waiting for the bus" / "Monia ihmisiä odotti bussia"). The transitive partitive subject (the partitive A) seems to be a rare phenomenon and is difficult to find in existing text corpora. However, most corpora consist of edited texts, and the rarity of partitive A may thus be caused by editing, as it is considered ungrammatical. Unedited Internet texts are thus a more fruitful source.

In our presentation, we will discuss Internet data to explore the partitive A. The data is extracted from the Finnish Internet Parsebank, an on-going project crawling the Finnish Internet and gathering a massive corpus of Finnish with automatic morphological and syntactic analyses. The full corpus consists of 3.2 billion tokens in 240 million sentences. When working with a 40 million sentence sample (more than 480M tokens), almost 60 000 sentences of possible partitive A cases were detected. However, the vast majority of these are not relevant because of the relative scarcity of the structure and the fact that despite being state-of-the-art, the automatic analyses contain errors. We therefore developed a novel re-ranking method which, relying on the recent advances in distributional semantics, ranks the search hits according to their likelihood of being correct. In particular, the occurrences with "typical" (in a highly technical sense) subjects and objects are ranked high. With this method, we were able to identify relevant occurrences of partitive A, thus showing that Internet is indeed a useful source of these structures. Preliminary analyses of the extracted occurrences suggest that partitive A is more typical with certain verbs, such as "seurata" (to follow), as well as in cases where the subject is combined to a quantifying expression, such as "useita" (many).

Höglund Mikko
Stockholm University

Cognitive boundaries between lexis and constructions

Traditionally, in lexicalist approaches the items in the lexicon possess the subcategorization information that decides which elements can occur with that particular item (e.g. Haegeman 1991, Levin and Rappaport Hovav 1991). That is, it is the main predicate, usually a verb, of the sentence that has the semantic and syntactic information relevant to the structure of the rest of the clause or sentence. The pattern is that the head selects its arguments. Another view is put forth by many constructionists, who claim that (at least sometimes) the process can be in the other direction. In this view it is the construction, i.e., the arguments that are in place first and the head is inserted in the construction (e.g. Fillmore and Kay 1995, Goldberg 1995).

In this paper, the matter is discussed from the perspective of Langackerian Cognitive Grammar (CG) (Langacker 1987, 1991, 2008). Langacker considers CG to a type of construction grammar, but in his 1999 book the treatment of lexical items and their behavior regarding their occurrence in different structures strongly echoes lexicalist views. In Langacker's (1999: 332ff.) view, different senses are postulated for predicates when they appear in different constructions. This seems to contradict general principles of economy and succinctness in cognitive processing.

Langacker has quite extensively (Langacker 2005ab, 2009a: Ch.1, 2009bc) discussed the relationship of lexical senses and constructional senses, and states that as much as possible of the expression's meaning should be attributed to the constructions, and as little as possible to the lexical items (verb/predicate). However, it is difficult to define where the line should be drawn, and this is discussed in the present paper.

References

- Fillmore, C. J. and P. Kay. 1995. Construction Grammar. Unpublished manuscript. CSLI lecture notes.
- Goldberg, A. 1995. *Constructions: A Construction Grammar Approach to Argument Structure*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Haegeman, L. 1991. *Introduction to Government and Binding Theory*. Oxford: Basil Blackwell.
- Langacker, R. W. 1987. *Foundations of Cognitive Grammar. Volume 1: Theoretical Prerequisites*. Stanford: Stanford University Press.
- Langacker, R. W. 1991. *Foundations of Cognitive Grammar. Volume 2: Descriptive Application*. Stanford: Stanford University Press.
- Langacker, R. W. 1999. *Grammar and Conceptualization*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Langacker, R. W. 2005a. Integration, grammaticization, and constructional meaning. In M. Fried and H. C. Boas (eds), *Grammatical Constructions: Back to the roots*. Amsterdam: John Benjamins, 157–89.
- Langacker, R. W. 2005b. Construction Grammars: cognitive, radical, and less so. In F. J. Ruiz de Mendoza Ibáñez and M. S. Peña Cervel (eds), *Cognitive Linguistics: Internal Dynamics and Interdisciplinary Interaction*. Berlin: Mouton de Gruyter, 101–59.
- Langacker, R. W. 2008. *Cognitive Grammar: a Basic Introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Langacker, R. W. 2009a. *Investigations in Cognitive Grammar*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Langacker, R. W. 2009b. Constructions and constructional meaning. In V. Evans and S. Pourcel (eds), *New Directions in Cognitive Linguistics*. Amsterdam: John Benjamins, 225–67.
- Langacker, R. W. 2009c. Cognitive (Construction) Grammar. *Cognitive Linguistics* 20, 1: 167–76.
- Levin, B. and M. Rappaport Hovav. 1991. Wiping the slate clean: A lexical semantic exploration. *Cognition* 41: 123–55.

Luodonpää-Manni Milla
University of Turku

The choice between generic scientific terms in linguistics

Despite the fact that generic scientific terms, such as theory, hypothesis and model, are at the heart of the argumentation related to scientific activity, they have been subject to surprisingly few linguistic studies (see however Phal 1971, Drouin 2007, Pecman 2007, Cavalla & Grossmann 2005). The generic scientific terms are abstract non-specialized terms that are not exclusive to scientific discourse, yet in their scientific use, they refer to fundamental processes and concepts of scientific activity and they are probably used in every scientific discipline. One of the fundamental concepts in scientific activity is that of knowledge structure, which can be designated at least by the terms theory, hypothesis and model. The purpose of this paper is to investigate the different factors that may have an impact on the choice between the generic scientific terms in the field of linguistics. The material of the study consisting of 120 linguistic research articles and written in French and in Finnish is analysed using a sequential method. The factors influencing the choice between these terms are discussed according to hermeneutic principles in relation to concepts that are considered meaningful by the researchers themselves. These concepts have been extracted from a previous study based on 23 responses by Finnish linguists to a questionnaire concerning the differences between these terms (Luodonpää-Manni 2013). The results of the study suggest that the choice between generic scientific terms is influenced by a number of conceptual and stylistic factors (see Geeraerts 1988) ranging from different epistemic traditions to stylistic creativity.

References

- Cavalla, C. & F. Grossmann. 2005. Caractéristiques sémantiques de quelques « Noms scientifiques » dans l'article de recherche en français. *Akademisk Prosa* 3. 47-59.
- Drouin, P. 2007. Identification automatique du lexique scientifique transdisciplinaire. *Revue française de linguistique appliquée* 12(2). 45-64.
- Geeraerts, D. 1988. Cognitive Grammar and the History of Lexical Semantics. In: Rudzka Ostyn, B. (ed.). *Topics in Cognitive Linguistics*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins. 647-677.
- Luodonpää-Manni, M. (2013). Kyselytutkimus kielentutkijoiden yleistieteellisille termeille antamista merkityksistä. [Questionnaire on the meanings language researchers attach to general scientific terms]. *Virittäjä* 117: 242–264.
- Pecman, M. 2007. Approche onomasiologique de la langue scientifique générale. *Revue française de la linguistique appliquée* 12(2). 79-96.
- Phal, A. 1971. *Vocabulaire général d'orientation scientifique*. Paris : Didier.

Penttilä Esa
University of Eastern Finland

The influence of English on Finnish idiom usage

The term idiom can be defined as “[a] form of expression, grammatical construction, phrase etc., peculiar to a language” (OED), or, in Pawley and Syder’s (1983: 191) terms, a “nativelike selection” that helps to make a distinction between native and non-native speakers of a language. According to these definitions, idioms can be viewed as a highly language-specific phenomenon, but the actual idiom repertoire of any language has always been influenced by various other languages that have contributed to its idiom depository through language contact and word-for-word translation. Particularly this applies to figurative idioms whose metaphorical nature makes them cognitively attractive for various interpretations. One only needs to think of the different translations of The Bible that have provided numerous idioms and idiomatic constructions to languages all over the world.

At present, one of the great global influencers that offers material to other languages is English because of its present status as an international language of communication. This presentation discusses the influence that English seems to have on the figurative idiom usage of Finnish. By looking at data gathered primarily from mass media and the Internet, the study observes the various ways in which English figurative idioms seem to be entering the Finnish usage, ponders on the possible cognitively motivated reasons for this, and the consequences that the phenomenon may have at a more general level.

References:

- OED = Oxford English Dictionary (2014) Oxford: Oxford University Press.
Pawley, A. & F. Syder (1983) “Two puzzles for linguistic theory: nativelike selection and nativelike fluency”. In J. C. Richards & R. W. Schmidt (eds.), *Language and Communication* 7. 1: 191–226. London: Longman.

Sandberg Kirsi
University of Tampere

Development of narrative: locating events

Locative adverbials are typically not part of the clause's syntactic core and therefore they are often considered optional. However, referring to locations is essential in narration. With locative and temporal expressions speaker or writer builds a foundation for narration. In my study – to analyze language development and writing skills of Finnish primary-school children – I have selected adverbials and syntactic clause types to investigate developmental change, both syntactic and pragmatic. Methods employed in the study are corpus-based (with ca. one thousand 1–6 graders writing on the same topic “The day of my dreams”) and the data is analyzed with morphosyntactic and pragmasemantic variables.

Primary school is a period of becoming literate, yet writing skills continue to develop beyond adolescence (e.g. Berman & Ravid 2009). Moving in time and space in a coherent manner demands ability to conceptualize events into a linguistic form, command of linguistic means to express those events and awareness of audience's presence. With growing understanding of demands and possibilities of written discourse, referring is expected to become more explicit and complex with a rising abstraction level (Berman & Ravid 2008). Growth is demarcated with limitations of task, modality and genre (e.g. Hickmann 2011).

In my talk I will discuss the development of language and writing skills by describing increasing syntactic and referential complexity in accordance with age, based on an analysis of the aforementioned corpus. I focus on locative adverbials and their relevance to coherent narration. The study is a part of a research project investigating later Finnish development with school-aged children and young adults. (Pajunen 2012, Honko 2013).

Keywords: later language development, syntactic complexity, narrative development, writing skills

References

- BERMAN, R. A., &RAVID, D. 2008: Analyzing narrative informativeness in speech and writing. Tyler, A., Kim, Y., and Takada, M. (eds.) *Cognitive Linguistics Research: Language in the Context of Use: Discourse and Cognitive Approaches to Language*, pp 71–92 Berlin: Mouton de Gruyter.
- BERMAN, R. A., &RAVID, D. 2009: Becoming a literate language user. Oral and written text construction across adolescence. D. R. Olson, & N. Torrance (eds.) *The Cambridge handbook of literacy*, pp. 92–111 Cambridge (N.Y.): Cambridge University Press.
- HICKMANN, M. 2011: Coherence, cohesion and context. Some comparative perspectives in narrative development. Strömqvist, S., &Verhoeven, L. (eds.) *Relating events in narrative. Typological and contextual perspectives*, volume 2., pp. 281–306 London: Taylor & Francis e-Library.
- HONKO, M. 2013: Lexical knowledge and skills of school-age children: Finnish of second generation and the L1-peers. *Acta Universitatis Tamperensis*; 1865. Tampere: Tampere University Press.
- PAJUNEN, A. 2012: The development of writing skills in 8-12-year-olds: Primary-school children writing about their dreams. – *Virittäjä* 116, pp. 4–32.

Surakka Maija
Itä-Suomen yliopisto

Grounding the Conceptualization to the Conversation Context

This presentation will suggest one way of applying cognitive grammar to a research material of spoken Finnish. A theoretical toolbox for studying spoken language from the perspective of structure (construction grammar), semantics (cognitive grammar) and interaction (conversation analysis) was first built up for my master's thesis. I consider these approaches as a triangle of the essential components we need in interpreting a meaning of any linguistic construction explicated in a context of spoken communication. This presentation concentrates on the interaction part of this combination.

In my masters thesis (Surakka 2012) I studied language acquisition of one child at the age of 2½–3 years from the morphosyntactic and pragmasemantic perspectives. The material consisted of directive constructions produced by the child during the observation period. From the pragmasemantic perspective the utterances schematical by some substructure of a conceptualization were of the main interest. I compared conceptualizations to utterances the child had elaborated basing on them. For interpreting the schematical substructures I used a schematicity hierarchy (Vahtera 2009). It was discovered that with some modifications this method is adjustable also to the spoken language analysis. In this presentation this perception will be demonstrated with some examples from both my master's thesis' and doctoral dissertation's research materials. My doctoral dissertation concerns spoken temporal constructions from various perspectives. The research material is beeing collected from the speech of my two sons (at the age of 4–8 years) and from a Finnish tv-drama series. My theoretical starting point is to develop a method that combines the concept of grounding in the cognitive grammar to the ways of parsing the conversation context like practiced in a tradition of conversation analysis. In that the schematicity hierarchy will still have an important role.

References

- SURAKKA, MAIJA 2012: Topiaksen tahtolausumien syntaktis-semanttinen kehitys 2½:n ja 3 ikävuoden välillä. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Itä-Suomen yliopisto.
- VAHTERA, RALF 2009: Otsikkorakenteita. Kontrastiivinen tutkimus suomen- ja ruotsinkielisten sanomalehtien syntaktis-semanttisista otsikkotyypeistä. Vaasa: Vaasan yliopisto.

Tissari Heli
Itä-Suomen yliopisto

”Wee have much hope”: On conceptual metaphor as an indicator of semantic change

This is a report on research on the meaning of the verb and noun hope and words derived from them in Late Middle (1418–1500), Early Modern (1500–1710) and Present-day English (1991). I set out to see what kind of conceptual metaphors occurred with these words in 1418–1710 as against 1991, employing a metaphorical pattern analysis as described by Stefanowitsch (2006). My aim was to see if hope was conceptualized more like an emotion in either period. There are several accounts of which metaphors characterize emotions (e.g. Lakoff et al. 1991: 140–147, Kövecses 2000: 36–38). The following metaphors characterized hope in my data: HOPE IS A VALUABLE COMMODITY, HOPE IS A CONTAINER, HOPE IS A FLUID IN A CONTAINER, HOPE IS AN INSTRUMENT, HOPE IS A MEASURABLE QUANTITY, HOPE IS AN INANIMATE ENTITY (OTHER), HOPE IS AN ANIMATE ENTITY and HOPE IS UP. A comparison of this list with the accounts of metaphors characteristic of emotions suggested that hope was not a prototypical emotion in either of the periods. However, there was a statistically significant difference between the metaphors in the early data and the Present-day English data. This suggested a change in the meaning of the hope words, but the question remained: What was this change about? How did the meaning of hope change?

References

- Kövecses, Zoltán. 2000. *Metaphor and Emotion: Language, Culture and the Body in Human Feeling*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lakoff, George et al. 1991. *Second Draft Copy: Master Metaphor List*. 2nd edition. Berkeley: University of California at Berkeley.
- Stefanowitsch, Anatol. 2006. *Words and their metaphors: A corpus-based approach*. *Corpus-Based Approaches to Metaphor and Metonymy*, ed. by Anatol Stefanowitsch & Stefan Th. Gries. Berlin: Mouton de Gruyter. 63–105.

SEKTIOESITELMÄT – SEKTIONSFÖREDRAG – SECTION PAPERS

Ammunet Riitta
Helsingin yliopisto

La trappola di ghiaccio vs Trappola di cristallo

Tämän tutkimukseni kohteena on määräisen artikkelin esiintymisen ja esiintymättömyyden suhde italiankielisten nominaalisyntagmaista muodostettujen elokuvien nimien yhteydessä. Oletuksenani on, että määräisen artikkelin pois jättäminen (esim. yllä otsikko *Trappola di cristallo*) ei välttämättä vaikuta nominaalisyntagman määräisyyteen.

Elokuvanimien osalta korpuksenani on ollut www.mymovies.it -elokuvatietokannan elokuvat kymmenen vuoden välein alkaen vuodesta 1904 vuoteen 2014. Olen saanut näin diakronisen 110 vuoden ulottuvuuden elokuvanimistön maailmaan ensimmäisistä mykkäelokuvista viime vuosien tuotantoihin. Aineistoa analysoidessani on minulle hahmottunut sivutuotteena myös selkeä kuva siitä, miten elokuvien nimeäminen on vuosikymmenten aikana muuttunut.

Vaikka otsikoinnissa on periaatteessa vapaus kirjoittaa artikkeli tai jättää se kirjoittamatta – etenkin, kun on kyse predikaattittomista nominaalilausekkeista – on olemassa tiettyjä, usein tekstityyppiin liittyviä konventioita, joita olemme oppineet ja totuneet noudattamaan, vaikka ne olisivat ristiriidassa normatiivisen kieliopin määräisen artikkelin käyttöä koskevien sääntöjen kanssa. Näitä pragmaattisia lainalaisuuksia koen tärkeäksi avata ja kuvata. Otsakkeet ja otsikot ovat konstruktioita, joten niiden kuvaamiseen on siis luonnollista valita konstruktikieliopin notaatiovälineistö. Testaan tässä tutkimuksessani elokuvaotsikkoaineiston analysointia *discourse pattern* -skeemojen avulla.

Väitöskirjaprojektissani pyrin tuomaan esille näitä konventioita erilaisissa nominaalitekstityypeissä. Elokuvien (ja romaanien ym. teosten) nimet ovat vain yksi, vaikkakin laaja, nominaalilausekeotsikoinnin osa-alue. Tarkoituksenani on saada koottua italiankielisten nominaalilausekkeiden deskriptiivinen kielioppi.

Lähteet

- Ammunet, R. (2014): «Sono solo titoletti», teoksessa (cd) Francesco Paolo Macaluso (toim.), *Atti del XIII Congresso della Società Internazionale di linguistica e filologia italiana, prima serie*, ss. 1-14. Palermon yliopisto, Palermo (22.-24.9.2014).
- Fried, M. & Östman, J.-O. (2004): *Construction grammar in a cross-language perspective*. John Benjamins, Philadelphia.
- Östman, J.-O. (2005): «Construction Discourse - A prolegomenon» teoksessa Östman, J.-O. & Fried, M. (eds): *Construction grammars: cognitive grounding and theoretical extensions*, ss. 121-144. John Benjamins Publishing, Amsterdam.

Belliard Maija
Tampereen yliopisto

Komitatiivin merkityskentän kenttämerkkejä

Esitelmä tarkastelee tekstikorpuksen avulla, millaisten syntaktisten ja semanttisten piirteiden perusteella suomen komitatiivimuotojen merkityskenttiä voi hahmotella.

Komitatiivi on morfologinen muoto, jonka prototyypimerkitys on ilmaista seuraamissuhdetta eli (inhimillisten) olentojen asymmetristä yhdessäoloa (Stolz ym. 2006). Suomessa seuraamissuhdetta ilmaistaan paitsi -ine-komitatiivisijalla myös monilla postpositioilla, joista yleisin on kanssa. Kirjallisuudessa -ine-sijan ja kanssa-postposition on nähty olevan merkityksiltään (lähestulkoon) synonyymisiä (mm. Stolz ym. 2005, 2006; myös perushakuteoksissa Hakulinen ym. 2004 ja Haarala ym. 1990–1994), ja kanssa-postposition on jopa oletettu korvaavan -ine-sijan käytössä.

Suuri tekstikorpus (Pajunen 2003) kuitenkin osoittaa, että muodoilla on toisistaan erilliset merkityskentät ja omat erityiset käyttöyhteytensä, joissa kumpikaan muoto ei voi korvata toista. Muotojen käyttöä ja siten eri funktioita voidaan analysoida monien eri piirteiden perusteella. -ine-sijan ja kanssa-postposition käyttö eroavat toisistaan ainakin lausekerakenteen, lauseen sanajärjestyksen ja predikaattiverbin semantiikan sekä yhdistettävien osapuolten symmetrian ja elollisuuden osalta. Esitelmä nostaa esiin mielenkiintoisimpia muotojen merkitykseen vaikuttavia tekijöitä.

Lähteet

- HAARALA, R.; LEHTINEN, M.; GRÖNROS, E.-R.; KOLEHMAINEN, T. ja NISSINEN, I. (toim.) 1990–1994: Suomen kielen perussanakirja. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 55. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.
- HAKULINEN, A.; VILKUNA, M.; KORHONEN, R.; KOIVISTO, V.; HEINONEN, T. R. ja ALHO, I. (toim.) 2004: Iso suomen kielioppi. Helsinki: SKS.
- PAJUNEN, A. 2003: HS2000-korpus. Helsingin Sanomat 2000–2001. Tietokanta, morfosyntaktinen analysointi: FDG-jäsenin, Connexor; haku: ContextMill; n. 31 milj. sanamuotoa.
- STOLZ, T.; STROH, C. ja URDZE, A. 2005: "Comitatives and instrumentals", M. Haspelmath, M. S. Dryer, D. Gil ja B. Comrie (toim.), *The World Atlas of Language Structures*, luku 52, 214–217. Oxford: Oxford University.
- 2006: *On comitatives and related categories*. Berlin – New York: Mouton de Gruyter.

Chiba Shoji
University of Helsinki
Reitaku University

Johto-opin leksikaalinen verkosto ja sen visualisointi: alustava tutkimus nykysuomen verbikantaisista johdoksista

Samasta vartalosta saatetaan muodostaa useita johdoksia. Sama johdostyyppi taas tuottaa johdoksia useista eri vartaloista. Edellisessä kysymys on vartaloiden ja johdosten muodostamista verkoista, joissa kussakin tähtimuotoisessa verkossa on keskellä vartalo; jälkimmäinen verkosto on taas johdinkeskeinen. Mikä on näiden kahden verkoston välinen suhde? Minkälaista päällekkäisyyttä on havaittavissa eri johdostyyppien kesken? Asiaa on tutkittu kirjallisuudessa kahdesta näkökulmasta: ns. blocking-ilmiön (Aronoff 1978, Rainer 1987, 1988) ja Domain-hypoteesin (van Marle 1984, 1986) näkökulmasta. Molemmat käsittelevät ilmiöitä, joissa toisen lekseemin tai paradigman olemassaolo estää tietyn johdoksen muodostamisen. Ne lähestyvät ko. sananjohdon ongelmaa varsin kvalitatiivisesti: Ne keskittyvät yleensä tarkastelemaan yksittäisiä blocking-tapauksia sääntöpohjaisesti, eivätkä käsittele koko johto-opillista verkostoa, joten johdostyyppien keskinäisten suhteiden kuvaus kaippaa perusteellista selvittelyä.

Esitelmässäni pohdin korpusaineistojen kvantitatiivisten tietojen ja visualisointimenetelmien nojalla sitä, minkälaisia vaikutustekijöitä on löydettävissä leksikaalisesti ”tiheissä” paikoissa olevista vartaloista ja johtimista. Otan huomioon erityisesti seuraavat kvantitatiiviset seikat: (1) vartaloiden esiintymäfrekvenssi, (2) samasta vartalosta muodostettujen johdosten tyyppi- ja esiintymäfrekvenssi, (3) johtimien esiintymäfrekvenssi, (4) johdostyyppien tyyppi- ja esiintymäfrekvenssi. Seikat (1) ja (2) koskevat kunkin vartalon verkoston laajuutta ja tiheyttä, (3) ja (4) taas johdostyyppien verkoston ominaisuuksia, erityisesti morfologista produktiivisuutta (Baayen 2001). Tarkastelussa ilmenee, että produktiivisten johtimien levinneisyys johdosten leksikaalisessa kartassa ei aina ole yhtä laaja ja tasainen, eikä välttämättä kata verkoston tiheitä kohtia.

Tarkastelen esitelmässäni ensin Kielitoimiston sanakirjan pohjalta, minkälainen leksikaalinen verkosto on hakusanoista havaittavissa. Sen jälkeen esittelen kaksi tietokantaa, joihin on koottu 150 verbivartaloa ja 27 verbikantaista johdostyyppiä Kielipankin Suomen kielen tekstikokoelmasta saatuine frekvensseineen. Tietokantojen avulla saadaan aikaan verbivartaloiden ja johdostyyppien verkoston visuaalinen kuvaus (”kartta”), jonka avulla voidaan tarkkailla niiden keskinäistä suhdetta. Analysoin sitten visualisointityökalujen ja tilastollisten menetelmien avulla johto-opillisten verkostojen päällekkäisyyttä. Visualisointi osoittaa, että kahden (siis johdinten ja vartalojen muodostaman) verkoston riippuvuussuhde on hyvin tiivis ja johdostyyppien muodostamat vyöhykkeet leviävät hyvin eri tavalla.

Dahlgren Sonja & Kittilä Seppo
Helsingin yliopisto

Kohti demonstratiivien (morfo)fonologista typologiaa

Esitelmämme käsittelee proksimaalisten ja distaalisten demonstratiivien (morfo)fonologista typologiaa. Typologia perustuu primaaristi typologiaan eikä demonstratiivien muilla funktioilla (esim. ajalliset käytöt) ole merkitystä typologiassamme. Vain kielen perusedemonstratiivit (jotka vastaavat suomen pronomineja *tämä* ja *tuo*) on huomioitu. Typologiamme perustuu 89 kielen aineistoon. Typologiassamme erotamme neljä eri tyyppiä:

1. Vokaalityyppi: etiset vs. takaiset; suppeat vs. väljät vokaalit
2. Konsonanttityyppi: etiset vs. takaiset konsonantit
3. Lisäelementti-tyyppi
4. Muut

Ensimmäisessä tyypissä proksimaalisessa demonstratiivissa on etinen (tai suppea) vokaali, kun taas distaalinen järjestyy takaisella (tai väljällä) vokaalilla (esim. Betta Kurumba *i* 'tämä' vs. *a* 'tuo'). Toisessa tyypissä puolestaan etiset (esim. labliaaliset ja koronaaliset) konsonantit esiintyvät proksimaalisissa demonstratiiveissa, kun taas takaiset konsonantit (esim. velaariset ja uvulaariset) ovat tyypillisiä distaalisille demonstratiiveille. Esimerkiksi bunaqissa *bari* on 'tämä' ja *baqi* 'tuo'. Kolmannessa tyypissä distaalinen demonstratiivi on pidempi kuin proksimaalinen, kuten esimerkiksi ökossa, jossa *one* on proksimaalinen ja *onebe* distaalinen demonstratiivi. Neljännessä tyypissä kielet käyttävät useita strategioita, jotka ovat kaikki erilaisia kuin edellisten tyyppien strategiat.

Kahden ensimmäisen tyypin esiintyminen voidaan selittää ikonisuudella; etiset tai suppeat foneemit esiintyvät proksimaalisissa ja takaiset/väljät foneemit ovat tyypillisiä distaalisille demonstratiiveille. Toisin sanoen, proksimaaliset demonstratiivit äännetään ääntöväylän etu- tai yläosassa, kun taas distaaliset demonstratiivit äännetään taaempana ja alempana, minkä voidaan sanoa heijastavan demonstratiivien referenttien laatua fyysikaalisessa maailmassa. Kaksi ensimmäistä tyyppiä ovat kieltenvälisesti yleisimmät. Kolmannen tyypin selittää puolestaan tunnusmerkkisyys; distaalinen elementti on muodoltaan enemmän merkitty kuin proksimaalinen. Myös ikonisuudella voi sanoa tässä olevan merkitystä; tyypin kielet käyttävät vähemmän kielellistä substanssia viitatessaan olioihin puhujan läheisyydessä. Ikonisuudella on merkitystä 55:ssä kielessä aineistossamme. Neljännen tyypin kohdalla minkäänlaisia yleistyksiä on vaikea tehdä.

Dannenberg Anna, Suni Antti & Vainio Martti
Helsingin yliopisto

Werner Stefan
Itä-Suomen yliopisto

Puhutun kielen prosodiset ja syntaktiset puurakenteet

Puhutun kielen prosodinen rakenne oletetaan yleisesti hierarkkiseksi, mutta puhesignaalin pohjalta ei aiemmin ole kyetty tuottamaan visuaalista mallia puheen prosodisesta hierarkiasta. Jatkuva wavelet-muunnos (CWT, Continuous Wavelet Transform) mahdollistaa puheen prosodisten signaalien, kuten perustaaajuuden ja energian, esittämisen spektrogrammia muistuttavana kuvana. Täten voidaan havainnollistaa visuaalisesti puheen suprasegmentaalisia ominaisuuksia.

Jatkuvan wavelet-muunnoksen avulla puhesignaalin hierarkkinen rakenne voidaan esittää puukuviona, joka ulkoisesti muistuttaa syntaktisia rakennepuita. Menetelmä tarjoaa ainutlaatuisen mahdollisuuden verrata keskenään puhutun kielen syntaktisia ja prosodisia rakenteita.

Suomen kielen prosodisia rakenteita tutkiaksemme olemme soveltaneet CWT-analyysia yhteensä 1064 lausuman suuruiseen aineistoon, joka koostuu kahden eri puhujan spontaanista murrepuheesta. Analyysin tuottamia prosodisia rakennepuita olemme verranneet vastaaviin syntaktisiin rakenteisiin. Alustavien tulosten perusteella prosodisilla ja syntaktisilla rakenteilla on selviä yhtäläisyyksiä muun muassa yksikkörajojen sijoittumisen suhteen. Sen sijaan yksiköiden sisäiset prosodiset ja syntaktiset rakenteet eroavat toisistaan huomattavasti jopa yksittäisten lausekkeiden sisällä, laajemmista kokonaisuuksista puhumattakaan.

Koska sekä prosodiset että syntaktiset rakenteet heijastavat omalla tavallaan puheen taustalla olevia prosesseja, niiden yhtäläisyyksien ja erojen tutkiminen lisää tietoa fysiologisten ja kognitiivisten prosessien vuorovaikutuksesta ihmiskielen synnyssä ja käytössä. Puhutun kielen syntaksi ei myöskään kaikilta osin ole identtinen kirjoitetun kielen syntaksin kanssa, joten prosodisten rakenteiden tutkiminen voi auttaa hahmottamaan puhesyntaksia uudella tavalla.

Lähteet

- Mallat, S. 1999: *A wavelet tour of signal processing*. Academic Press.
- Suni, A., Aalto, D. & Vainio, M. (lähetetty vertaisarvioitavaksi): *Hierarchical representation of prosody for statistical speech synthesis*. Computer Speech and Language.
- Vainio, M., Suni, A. & Aalto, D. (painossa): *Emphasis, word prominence, and continuous wavelet transform in the control of HMM-based synthesis*. Teoksessa *Speech Prosody in Speech Synthesis: Modeling and generation of prosody for high quality and flexible speech synthesis*. Springer.

De Weerd Danny
University of Jyväskylä

The presentation will be held in Finnish Sign Language and will be interpreted to Finnish.

Existential Constructions in Flemish Sign Language and Finnish Sign Language

Existential constructions express existence or presence of an object or a person and have the function of introducing new, important referents within discourse. This construction type is semantically and syntactically related to locative and possessive constructions. Typologically, existentials mainly have the word order of Ground preceding Figure and syntactic variations are possible.

This paper presents a descriptive study on existential constructions in Flemish Sign Language and Finnish Sign Language. This study aims to gain basic insights into different ways of expressing existence and on how the word order of existential constructions looks like in both languages. Data using stimulus material to elicit conversation games from four native signers per language are transcribed with ELAN annotation tool. The data are analysed from a functional point of view.

Preliminary results show that both languages express existence or presence by means of (1) lexical sign 'have', (2) classifier constructions, (3) localized lexical signs or (iv) a combination of 'have' with classifier construction or localized lexical sign. Existential constructions in both languages also have the main order of Ground preceding Figure but there are syntactic variations. Finally, the existential verb 'have' and the Ground entity can be omitted, and Figure is the only one that is required to appear. Finnish Sign Language requires the use of 'have' when Ground is mentioned explicitly and Figure expressed with a localized lexical sign.

References:

- CLARK, EVE V. 1978. Locationals: existential, locative, and possessive constructions. – Joseph H. Greenberg, Charles A. Ferguson, Edith A. Moravcsik (eds.), *Universals of Human Language*, Vol. 4: Syntax p. 85-126. Stanford: Stanford University Press.
- GIVÓN, TALMY 2001. *Syntax*. Volume 1. Amsterdam: John Benjamins.
- ZESHAN, U. and PERNISS, P. (eds.) 2008. *Possessive and existential constructions in sign languages*. (Sign Language Typology Series No.2). Nijmegen: Ishara Press.

Dubois Gäldig
Helsingin yliopisto
Paris IV -yliopisto

Tu viens ou tu restes ? 'Tuletko vai jäätkö?' – Kun perinteisesti staattiseksi kuvatulla verbillä on dynaamisen verbin piirteitä: ranskan kielen *rester*-verbin tapaus

Ranskan kielen *jäädä*-verbin vastinetta *rester* on kuvattu milloin staattiseksi (Kalmbach 2009), milloin ”adynaamiseksi” (Helland 2005) verbiksi, useimmiten kuitenkin tilaverbiksi (ks. esim. Hamma ym. 2012). Verbin aspektuaalinen luonne herättää kuitenkin kysymyksiä. Vaikka ranskankielisten sanakirjojen (ks. esim. Centre National des Ressources Textuelles et Lexicales – CNRTL) mukaan verbi ilmaisee läsnäolon jatkumista jossakin paikassa tai tilassa, siihen vaikuttaisi liittyvän semanttisella tasolla lisämerkitys, joka jää kyseisissä sanakirjamääritelmässä tavallisesti mainitsematta: nimittäin ajatus siitä, että kun jäädytään jonnekin, päätetään samalla olla lähtemättä, olla tulematta mukaan. Päätös jäämisestä eli ei-lähtemisestä antaa verbille punktuaalisen ja dynaamisen sävyn. Kun todetaan *Cette coupe du monde restera dans la mémoire de tous* [”Tämä MM-kilpailu jää kaikkien muistiin”], *rester* ilmaisee jonkinlaista alkupistettä eikä varsinaisesti jatkuvuutta menneisyyden ja tulevaisuuden välillä. Ranskalainen kielitieteilijä Maurice Gross (1975 : 166) viittasi jo 40 vuotta sitten piilevään ristiriitaisuuteen, kun hän kirjoitti, että *rester*-verbi – vaikka se luokitellaan perinteisesti tilaverbiksi – on joiltakin (semanttisilta ja syntaktisilta) piirteiltään lähellä liikeverbejä. Olettamani *rester*-verbin dynaamisuus ei liene fennisteille mikään yllätys, sillä suomenkielisen *jäädä*-verbin kanssa käytetään tulosijaa eli dynaamista sijaa: esim. *Jään kotiin* (illatiivi) / *yliopistolle* (allatiivi). Dynaamisuus ei kuitenkaan ole itsestäänselvyys ranskan kielen kannalta, koska *rester*-verbin kanssa käytettävä prepositio ei anna tietoa verbin mahdollisesta dynaamisuudesta. Lisäksi *rester* on etymologisesti kehittynyt latinankielisestä *restare*-verbistä, joka vaatii olosija ablatiivia.

Mikä on staattinen, mikä dynaaminen verbi? Termit, joilla verbi *rester* on perinteisesti määritelty ranskan tutkimuksessa, eivät enää tunnu kuvaavan tarpeeksi hyvin verbin sisimmäistä luonnetta. *Rester*-verbin analyysin kautta ei pääse siis pohtimaan pelkästään verbin semanttikkaa ja aspektuaalisuutta vaan myös aspektuaalisuuteen liittyvän termistön ajankohtaisuutta sen tutkimisessa.

Lähteet

- CNRTL = Centre National des Ressources Textuelles et Lexicales. Sanakirja saatavissa: <http://cnrtl.fr/definition/>
Gross, Maurice (1975). *Méthodes en syntaxe*. Paris: Hermann.
Hamma, Badreddine – Houda Ounis, Danielle Leeman, Belinda Lavieu, Céline Vaguer, Ichraf Khammari (2012). Pourquoi « *rester* POUR quelque temps » est-il susceptible de poser un problème d’acceptabilité ?. – *Revue de Sémantique et Pragmatique* 31 s. 89–111.
Helland, Hans Petter (2005). *L’impersonnel et la linguistique contrastive*. Saatavissa: <http://www.hf.uio.no/forkningsprosjekter/sprik.7>
Kalmbach, Jean-Michel (2009). *Grammaire française de l’étudiant finnophone*. Jyväskylä: Université de Jyväskylä.

Dufva Hannele, Szabó Tamás Péter & Lesonen Sirkku
University of Jyväskylä

Linguistic landscapes, affordances and second language learning

In linguistic landscape studies, various contexts have been studied for their multilingualism and the language policies involved. There are, for example, studies exploring how linguistic landscape might be applied for pedagogical purposes, or, how second and foreign language learners might benefit from tasks and activities that involve the documentation and interpretation of the linguistic landscape, and the consideration of linguistic resources publicly available in their everyday life (e.g. Chern & Dooley 2014). Here, we will combine the notion of linguistic landscape with ecological views of language learning and the notion of affordances (van Lier 2004). How can linguistic resources that are encountered in out-of-classroom contexts turn into affordances for learning by raising the students' language awareness?

The present study was designed using a pedagogical task developed by Language Centre (JyU) teachers for the purposes of Finnish as a second language course. In this study, we asked students from two courses to take and comment on photographs of Finnish signs they had noticed in their environment. First, we asked them to select signs that they thought they understood, and second, signs that they could not translate but considered to be important for some reason. Further, the students were asked to send us the pictures and give their own comments on materials that they use for learning Finnish.

In our talk, we will discuss the theoretical backgrounds and present findings from this pilot study, focusing on (i) what signs the students chose for sharing with us; (ii) how they explained their choice; (iii) and how they constructed their learner agency in their visual-textual accounts.

References

van Lier, L. (2004). *The ecology and semiotics of language learning. A sociocultural perspective*. Boston: Kluwer Academic Publishers.
Chern, C. & K. Dooley (2014), Learning English by walking down the street, *ELT Journal* 68/2, 113–123.

Duvalon Outi
INALCO, Pariisi

V-TESSA-rakenne nominin ja verbin välimaastossa

Nominaalisten verbimuotojen käyttöä alisteisten lauseiden asemassa on pidetty uralilaisten kielten typologisena ominaispiirteenä, josta suomi tarjoaa monia esimerkkejä (Hakulinen 1979: 565; Lehtinen 2007: 58). Toisaalta viime vuosina julkaistut tutkimukset ovat osoittaneet, että nominaalimuotojen käyttö etenkin kirjoitetussa, standardikieltä edustavassa nykysuomessa on seurausta kehityksestä, jonka kyseiset rakenteet ovat läpikäyneet kirjakielen normittamisen aikana. 1800-luvulta 1900-luvun alkuun jatkuneen standardisointiprosessin myötä nominaalimuotojen käyttökontekstit ovat laajentuneet verrattuna niiden murrekäyttöihin. Lopputuloksen voi nähdä kieliopin systematisoitumisena. (Ks. esim. Herlin & Kotilainen 2005; Koivisto 2005; Onikki-Rantajääskö 2005; Pekkarinen 2011; Willson 2012.)

TESSA-tunnuksella merkitty temporaalirakenne on esimerkki niin kutsutuista lauseenvastikkeista, jotka on kieliopissa tavattu esitellä sivulauseiden synteettisinä vastineina. Infinitiivisen rakenteen lausemaisuuksia (Hakulinen & Karlsson 1979: 337–338) näkyy muun muassa verbikannan täydennyksissä ja määritteissä. Infinitiiviin voi liittyä useantyyppisiä seuralaisia, jotka sijoittuvat pääsanansa jälkeen tuodessaan tekstiin uutta tietoa, kuten finiittiverbillisessäkin lausumassa:

- a) *Katsoessani sitä tarkemmin* huomasin, että (...)
- b) *Kun katsoin sitä tarkemmin*, huomasin, että (...)

Lauseamisen rakenteen lisäksi *V-TESSA*-muodolla on standardikielen ulkopuolella myös nominaalista käyttöä, jota ei ole kuvattu kieliopissa. Infinitiivimuodon referenssin spesifisyyttä voi osoittaa demonstratiivitarkenne:

- c) miten lie *siinä lähtiessä* haihtunut mielestä...

Analysoin esitelmässäni kielellisiä operaatioita, joiden avulla rakentuu *TESSA*-infinitiivin referentiaalinen merkitys. Tavoitteenani on osoittaa, että infinitiivin nominaalinen käyttö demonstratiivitarkenteen kanssa poikkeaa sen lausemaisesta käytöstä, jossa tapahtuman osallistujat on eksplisiittisesti ilmaistu, paitsi muodoltaan myös siinä, minkätyyppistä tapahtumaa ilmaisee lausuman pääpredikaatio ja millaiseen rooliin puhuja ja kuulija asettuvat puhetilanteen intersubjektivisessä tilassa.

Esitelmäni lopussa pohdin kysymystä nomini- ja verbikategorioiden välisestä eronteosta. Verbeiksi ovat luokiteltavissa sellaiset sanakannat, joihin voi liittää persoonapäätteen ja joihin toisaalta voi liittyä sijapäätte vain nominalisointia merkitsevän tunnuksen välityksellä. Nominaalistetuilla verbimuodoilla on paitsi referentiaalisia myös predikoivia tehtäviä, joiden tarkastelu valottaa nominaalimuotojen alttiutta kehittyä kohti verbaalista uudelleentulkintaa.

Lähteet

- Hakulinen, L. 1979: Suomen kielen rakenne ja kehitys. Helsinki: Otava.
Hakulinen A. & Karlsson F. 1979: Nykysuomen lauseoppia. Helsinki: SKS.
Herlin I. & Kotilainen L. 2005: Itsenäistynyt infiniitti: 2. infiniitin inessiivin kehitys kirjakielen aikana. – I. Herlin & L. Visapää (toim.), *Elävä kielioppi. Suomen infiniittisten rakenteiden dynamiikkaa* s. 258–291. Helsinki: SKS.
Koivisto V. 2005: Monikasvoinen -mA ja suomen agenttipartisiipin tausta. – I. Herlin & L. Visapää (toim.), *Elävä kielioppi. Suomen infiniittisten rakenteiden dynamiikkaa* s. 146–172. Helsinki: SKS.
Lehtinen T. 2007: Kielen vuosituhanet. Suomen kielen kehitys kantaauralista varhaisuuteen. Helsinki: SKS.
Onikki-Rantajääskö, T. 2005: 3. infiniitin inessiivi ja määräpaikkaisuuden arvoitus. – I. Herlin & L. Visapää (toim.), *Elävä kielioppi. Suomen infiniittisten rakenteiden dynamiikkaa* s. 173–193. Helsinki: SKS.
Pekkarinen H. 2011: Monikasvoinen TAVA-partisiippi. Tutkimus suomen TAVA-partisiipin käyttökonteksteista ja verbiliitojen kieliopillistumisesta. Helsinki: Helsingin yliopisto.
Willson K. 2012: Syntaktinen symmetria, epäsuorat kontaktit ja *TUA*-konstruktion standardisointi. – I. Herlin & L. Kotilainen (toim.), *Verbit ja konstruktio* s. 175–200. Helsinki: SKS.

Forsberg Hannele & Uusitupa Milla
Itä-Suomen yliopisto

Yksikön 2. persoonan avoin käyttö suomen murteissa

Vaikka yksikön 2. persoonan avoimella käytöllä tiedetään olevan juuret itäsuomalaisessa puheessa, on sen yleistyminen nykypuhekielessä nähty englannin vaikutukseksi (*mut et sellaista ihmisistä mistä näät niinku et, et ne tykkää susta niinku iha omana ittenä ni sellasten kansa on hirvee helppo olla*) (Laitinen 1995). Toisen persoonan avoimen käytön murrepohjaa ei kuitenkaan ole systemaattisesti tutkittu aineistoista, vaan tiedot perustuvat 1800-luvun lopun murresyntaktisiin havaintoihin (mm. Sirelius 1894). Ilmaisukeino on tunnettu vanhastaan kaakkoismurteissa, joissa se on tarkoittanut ensisijassa verbinmuodon, ei persoonapronominin, tulkinnan avoimuutta (Yli-Vakkuri 1986; Seppänen 2000). Esitelmässämme kerromme, mitä uutta aineistopohjainen tarkastelu tuo aiheesta esiin.

Aineistomme sisältää noin 500 avointa yksikön 2. persoonan konstruktiota, jotka on kerätty Lauseopin arkistosta ja painetuista kielennäytekokoelmista. Aineisto osoittaa, että vallitseva käsitys avoimesta yksikön 2. persoonasta kaakkoismurteisena ilmaisukeinona on oikea vain osittain – yksikön 2. persoonan avointa käyttöä esiintyy nimittäin kaikissa suomen päämurteissa. Harvinaisinta se on lounaismurteissa ja yleisintä savolais- ja kaakkoismurteissa. Käyttö voidaan jakaa kahteen ryhmään sen mukaan, onko avoimen rakenteen predikaatti indikatiivissa vai imperatiivissa. Aiemmat huomiot yksikön 2. persoonan avoimesta käytöstä ovat koskeneet lähinnä indikatiivimuotoisia lausumia, ja indikatiivikäyttö keskittyykin kaakkoismurteisiin. Savolaismurteissa imperatiivikonstruktioita ovat puolestaan indikatiivikonstruktioita yleisempiä, esim. *No ehä siinä mikä ku se viije aikaa ol' määrä ni, muuta ku nouse ylös vaa ja, toimita as'ijas!* Subjektipronomini on avoimissa rakenteissa harvinainen kaikissa murteissa.

Pohdimme myös sitä, miten persoonanmerkitsimien avoin käyttö eroaa persoonanmerkitsimien spesifistä käytöstä. Usein tiukkaa rajaa käyttäjien välille ei voi tehdä, vaan eri konstruktioita ovat eriasteisesti avoimia. Myös spesifi tulkinta voi säilyä toisena mahdollisena tulkintana avoimen tulkinnan rinnalla.

Lähteet

- Laitinen, Lea 1995: Nollapersoona. – Virittäjä 99.
Seppänen, Eeva-Leena 2000: Sinä ja suomalaiset: yksikön toisen persoonan yleistävästä käytöstä – Kielikello 3.
Sirelius, U. T. 1894: Lauseopillinen tutkimus Jääsken ja Kirvun kielimurteesta. Hki: SKS.
Yli-Vakkuri, Valma 1986: Suomen kieliopillisten muotojen toissijainen käyttö. Turun yliopisto.

Hammari Jukka-Pekka
Turun yliopisto

Kognitiiviset ja loogiset peruskäsitteet, kieli, mieli, maailmankuva ja todellisuus

Käsittelen peruskäsitteiden luonnetta koskevia käsityksiä eri viitekehyksissä ja kysymystä niiden suhteesta kieleen ja todellisuuteen sekä yleistä ja erityistä semantiikkaa – siis kielellistä totuus- ja todellisuuskäsitystä – jatkoksi vuosien 1991, 1999–2004, 2008 ja 2010–2014 esityksilleni.

Keskiajan ja uuden ajan alkupuolen kielikäsitteet olivat rationalistis-universalistisia: spekulatiivinen kielioppi näki kielen loogisen argumentoinnin muotona – ja katsoi kaikille kielille yhteisen perusrakenteen ilmausluokkineen vastaavan merkitystavaltaan (*modus significandi*) todellisuutta ja olioiden olemistapaa (*modus essendi*). Empiirisempi tarkastelutapa voitti alaa, kun tutustuttiin muiden maanosien kielisiin – ja 1800-luvulla W. von Humboldt esitti *Weltanschauung*-teoriaansa – edeltäjänään Herderin kansarunouden ja kansansielun yhteyttä koskevat näkemykset ja toisintonaan antropologisesti suuntautuneen kielentutkimuksen (Boas) piirissä esitetty kielellinen suhteellisuushypoteesi (Sapir, Whorf).

Uuden mantereen alkuperäiskansojen kielten tutkimus poiki siis paitsi amerikkalaisen strukturalismin myös etnolingvistiikan. Klassisen kieliopin, (luokka)logiikan ja tietoteorian yhteys on ollut olemassa Aristoteleesta lähtien – amerikkalainen formalistinen strukturalismi (Bloomfield) vain unohti sisällölliset seikat vuosikymmeniksi, joten lausesemantiikka täytyi keksiä 1900-luvun jälkipuoliskolla uudelleen (Fillmore, Lyons); kognitiivinen kielentutkimus (Jackendoff, Langacker) on jatkanut samaa linjaa.

1900-luvun taitteen tietoteoria yritti löytää kielellisten ilmausten analyysistä ratkaisua ongelmiinsa (Frege, Russell). Funktionaalisesti suuntautuneella eurooppalaisella strukturalismilla (Saussure) ei ollut aluksi filosofoivaa luonnetta – loogis-strukturalistinen tarkastelu tuli kuvaan mukaan glossematiikan myötä (Brøndal, Hjelmslev – Suomessa uranuurtajana toimi Siro). Myöhempi analyyttinen filosofia lähestyi kielentutkimusta (Carnap, Wittgensteinin kielipeli- ja Austinin puheaktiteoria) – ja tietoteoria, muodollinen logiikka (Hintikka, Quine) ja formalisti(s-mentalisti)nen kielenkuvaus (Chomsky, Montague) ovat löytäneet toisensa, kun on alettu soveltaa loogisia menetelmiä (kvantifikaatioteoria, modaali- ja temporaalilogiikka, intensionaalinen logiikka, peliteoria). Seuraavat seikat ovat keskeisiä muodon ja sisällön yhteyden kannalta:

a) 1. kertaluvun logiikka ja kielellis-käsitteellinen oliokäsite (sanaluokat); b) joukko-oppi ja perusalkion luonne kielellis-käsitteellisessä viitekehyksessä (lukusanat ja lukumuodot, indefiniittipronominit, relatiivilauseet); c) modaalis-looginen propositiokäsitys ja kielellinen predikaatio (finiitti- ja infiniittimuodot predikaatteina, sarjaverbit); d) neksuksen luonne (GT- ja dependenssiteoria, kieliopillinen sijamerkintä, kongruenssi, adnominaaliset ja adverbaaliset paikallissijat); e) predikaation muodot (Aristoteleen ja Kantin kategoriat ja lausesemantiikka).

Holtinen Tuuli
Helsingin yliopisto

”Passe-moi le sel” vs. ”Pourriez-vous me donner le sel, s’il vous plaît?” – pyyntöstrategioiden kehittyminen ranskaa vieraana kielenä puhuvilla

Tutkimukseni aiheena on pyyntöstrategioiden kehittyminen ranskaa vieraana kielenä puhuvilla. Pyyntöjen muodostaminen on yksi tärkeä pragmaattisten taitojen osa-alue, sillä pyyntöjä tehdään lukuisia kertoja päivittäin esimerkiksi ostoksilla ja apua tarvittaessa. Pyyntöjä voidaan muodostaa eri tavoilla vaihdellen suorista strategioista epäsuoriin. Strategian valinta riippuu monista tilanteeseen ja sosiaaliseen kontekstiin liittyvistä tekijöistä ja se tapahtuu sosiopragmaattisen kompetenssin avulla – vieraskielisillä puhujilla tämä ei välttämättä onnistu, koska heillä voi olla käytössään vain yksi kielen rekisteri, toisin kuin natiivipuhujilla (Warga 2005, 144).

Pragmaattisten taitojen kehittymistä on tutkittu vähemmän kuin esimerkiksi kieliopin kehittymistä. Pyyntöjä sinänsä on tarkasteltu melko runsaasti muun muassa siksi, että kohteliaisuuden tutkimiseen paljon vaikuttaneiden Brownin & Levinsonin (1987) mukaan ne ovat lähtökohtaisesti kasvoja uhkaavia akteja (*Face Threatening Acts*). Pyyntöstrategioita ja niiden kehittymistä ei kuitenkaan ole aiemmin tutkittu suomenkielisillä ranskanoppijoilla.

Tässä tutkimuksessa analysoin kolmen eri ranskanoppijatasoon pyyntöjen keskeisimmän osan eli pääaktin strategian sekä pääaktin sisäiset morfosyntaktiset lievennyskeinot ja vertaan niitä äidinkielisten ranskanpuhujien strategioihin. Analyysi pohjautuu Blum-Kulkan, Housen & Kasperin (1989) taksonomiaan, jota ovat myöhemmin käyttäneet ja soveltaneet lukuisat muutkin tutkijat (mm. Van Mulken 1996). Aineisto sisältää 495 pyyntöä, jotka kerättiin kirjallisella *Discourse Completion Test* -menetelmällä. Siinä tutkittavia pyydetään vastaamaan tiettyä puheaktia vaativiin tilanteisiin. Tässä tutkimuksessa käytettiin kuutta erilaista pyyntöä vaativaa tilannekuvausta, joihin sekä kielenoppijat että äidinkielisten ranskanpuhujat vastasivat.

Toistaiseksi saadut tulokset osoittavat, että pääaktin pyyntöstrategiat kehittyvät kohti äidinkielenomaista käyttöä yleisen kielitason noustessa. Pääaktin morfosyntaktisten lievennyskeinojen käytössä kehitys ei kuitenkaan näyttäisi olevan yhtä lineaarista, eivätkä kaikki lievennyskeinot ole yhtä tärkeässä roolissa. Tutkimus sijoittuu välikielen pragmatiikan alalle ja tarjoaa uutta tietoa suomenkielisten ranskanoppijoiden pragmaattisten taitojen kehitymisestä.

Lähteet

- Blum-Kulka, Shoshana; House, Juliane & Kasper, Gabriele (toim.) (1989) *Cross-cultural pragmatics: requests and apologies*. Advances in discourse processes 31. Ablex, Norwood.
- Brown, Penelope & Levinson, Stephen (1987) *Politeness: some universals in language usage*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Van Mulken, Margot (1996) “Politeness Markers in French and Dutch Requests.” *Language Sciences* 18: 3–4. 689–702.
- Warga, Muriel (2005) ”’Est-ce que tu pourrais m’aider?’ vs. ’Je voudrais te demander si tu pourrais m’aider.’ Les requêtes en français natif et en interlangue.” *Vox Romanica: Annales Helvetici Explorandis Linguis Romanicis Destinati* 64. 141–159.

Jantunen Santra
Helsingin yliopisto

Liivin kielen ajan perusyksiköihin perustuvat ajan adverbiaalit

Liivin kieli kuuluu uralilaisen kielikunnan itämerensuomalaisten kielten ryhmään. Liivillä ei ole enää äidinkieliä puhujia, mutta toisena kielenä sitä puhuu noin 200 henkilöä, lähinnä Latviassa.

Aikaa voidaan ilmaista kielessä monin keinoin, kuten morfologisesti verbin aikamuodoilla ja aspektilla ja leksikaalisin keinoin aikaa ilmaisevilla sanoilla. Aiemmassa liivin kielen tutkimuksessa (mm. Kettunen 1938, Moseley 2002, Sjögren 1861, Viitso 2008) ajan adverbiaalit ovat jääneet maininnan asteelle tutkimuksen keskittyessä enemmän ajan ilmaisemiseen verbien avulla. Ajan adverbiaalit ovat siten varsin tutkimatonta aluetta liivin kielessä. Tässä esitelmässä keskityn ajan perusyksiköiden pohjalta muodostettaviin ajan adverbiaaleihin, joiden kuvaama aika on mahdollista käsittää yhdeksi selkeäksi, rajatuksi kokonaisuudeksi. Ajan perusyksiköt ovat aikaa nimeäviä substantiiveja, kuten vuorokaudenaikojen, viikonpäivien, kuukausien ja vuodenaikojen nimitykset sekä merkitykset 'vuosi', 'kuukausi', 'viikko', 'tunti', 'minuutti' ja 'sekunti'. Liivin kielessä ajan perusyksiköistä muodostetaan ajan adverbiaaleja leksikaalisin ja syntaktisin keinoin. Leksikaaliset ajan perusyksiköihin perustuvat ajan adverbiaalit ovat sijamuodoissa taivutettuja substantiiveja, esim. *tallõ* 'talvella'. Niiden muodostamiseen käytetään useaa eri sijamuotoa, myös nykyliivissä epäproduktiivisia sijoja, kuten ulkopaikallissijoja. Useimmiten ne ilmaisevat ajankohtaa. Syntaktiset ajan adverbiaalit ovat useampisanaisia adpositiousekkeitä ja kiinteitä sanaliittoja, esim. *īd kū pierāst* 'kuukauden päästä', *tām āigast* 'tänä vuonna'. Ne on muodostettu adpositioiden, kvanttoripronominien, demonstratiivipronominien tai muiden määritteiden avulla ajan perusyksiköiden pohjalta ja ne ilmaisevat tavallisimmin ajankohtaa tai kestoa.

Lähteet

- KETTUNEN, Lauri 1938: *Livisches Wörterbuch mit grammatischer Einleitung*. Lexica Societatis Fenno-Ugricae V. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- MOSELEY, Christopher 2002: *Livonian*. Languages of the World/Materials 144. Lincom Europa.
- SJÖGREN, J. A. 1861: *Joh. Andreas Sjögren's Livische Grammatik nebst Sprachproben. Im Auftrage der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften bearbeitet und mit einer historisch-ethnographischen Einleitung versehen von Ferdinand Joh. Wiedemann*. Joh. Andreas Sjögren's Gesammelte Schriften Band II. Theil I. St. Petersburg.
- VIITSO, Tiit-Rein 2008: Liivi keele erijooned läänemeresoome keeleruumis. *Liivi keel ja läänemeresoome keelemaastikud*. s. 308–355. Tartu-Tallinn: Eesti keele Sihtasutus.

Jääskeläinen Anni
Helsingin yliopisto

Paluu *ise*-verbeihin – mitä voidaan sanoa *ise*-verbien äännesymboliikasta?

ise-vartaloiset verbit eli *ise*-verbit, kuten *kopista*, *sipistä*, *hurista*, *lorista* ja *jymistä*, ovat rakenteensa ansiosta selvästi erottuva joukko suomen äänen tuottamista kuvaavia onomatopoeettisia sanoja. *Ise*-verbien rakenteen on yleensä ajateltu koostuvaksi muissakin onomatopoeettisissa sanoissa tavallisesta juureksi kutsutusta elementistä (C)VC, johon liittyy johdinaines, *ise*-verbien kohdalla verbin tunnusmerkkinä toimiva *ise*-vartaloaines.

ise-verbit ovat olleet erityisen kiinnostuksen kohteena siksi, että ne ovat erinomainen esimerkki onomatopoeettisten sanojen äännevaihtelusta. Monesti on otettu esille *ise*-verbien poikkeuksellinen rikkaus ja hienovivahteisuus äänen kuvaamisessa (mm. Hakulinen 1968: 260–261; Austerlitz 1994): *ise*-verbien (C)VC*ise*-muotti mahdollistaa periaatteessa yli tuhat erilaista verbiä äänen tarkkaan kuvaamiseen, mutta mahdollisista verbeistä on kuitenkin käytössä vain osa.

Tässä esitelmässä vedän yhteen *ise*-verbeistä esitettyä, pohdin tarkastelun rajoituksia ja kuvaan *ise*-verbien systeemiä kokonaisuutena. Mikä rajoittaa käytettyjen verbien määrää? Pohdin fonesteemi-ajattelun avulla sitä, miten *ise*-verbien systeemi on rakentunut, ja kuvaan *ise*-verbien äännesymboliikkaa. Esitän että *ise*-verbien äännesymboliikka on systemaattisempaa kuin tähän mennessä on esitetty, vaikka myös *ise*-verbeissä on sattumanvaraisuutta ja merkityksenmuutoksista aiheutuvaa äännesymboliikan vaikeatulkintaisuutta.

Lähteet:

Austerlitz, Robert 1994: Finnish and Gilyak sound symbolism – the interplay between system and history. – Leanne Hinton, Johanna Nichols & John J. Ohala (toim.), Sound symbolism s. 249–260. Cambridge: Cambridge University Press.
Hakulinen, Lauri 1968: Suomen kielen rakenne ja kehitys. Kolmas, korjattu ja lisätty painos. Helsinki: Otava.

Kamppi Nina
Kotimaisten kielten keskus

Sanakirja, kehykset ja polysemia

Kognitiivisessa lingvistiikassa leksikon oletetaan järjestyvän ennen kaikkea laajoiksi ensyklopedisiksi tietojärjestelmiksi ja vasta näiden järjestelmien sisällä leksikaalisiksi käsitteiksi. Fillmoren (esim. 1985) alulle panemassa kehyssemantiikassa tällaista järjestelmää nimitetään *kehukseksi*. Leksikaalisen käsitteen merkityksen korostetaan olevan ymmärrettävissä vain kognitiivisessa kehyksessään, eli vasten kaikkea sitä ko. käsitteeseen liittyvää järjestäytyntä, vakiintunutta taustatietoa, joka on varastoituneena kielenpuhujan mieleen.

Kehyssemantiikan tietokonesovelluksena on syntynyt korpuspohjainen FrameNet (FN), sekä ihmisen että koneen luettavissa oleva jatkuvasti karttuva leksikaalinen tietokanta, joka on vapaasti käytettävissä osoitteessa <https://framenet.icsi.berkeley.edu/fndrupal/home>. Se identifioi kielessä ja kielenpuhujan mielessä olemassa olevia kehyksiä ja niiden *kehuselementtejä*, mutta se tarjoaa myös *leksikaalisten yksikköjen* (lexical unit, LU) syntaktis-semanttisen käyttäytymisen korpuspohjaisia analyyseja. FN:n keskeisenä alkuperäisenä tavoitteena on ollut näiden yksikköjen ominaisuuksien kartoittaminen nimenomaan sanakirjatyötä varten (Fillmore 2008: 52), toisin sanoen merkityksen kuvaukseen tarvittavan, leksikografisesti relevantin taustatiedon tarjoaminen (Atkins ym. IJL 2003: 334).

Vaikka FN:iä ei ole ensisijaisesti tarkoitettu polysemian kartoittamiseen, sen tekijät kuitenkin toteavat, että FN:ssä ”each lexical sense corresponds to the use of the keyword in a given semantic frame. This perspective - - provides a principled way to make decisions about sense distinctions for a keyword” (Atkins, Fillmore ja Johnson 2003: 254). Tekijöiden mukaan kehyssemanttista analyysia voidaan siis käyttää merkitysten erottamisen välineenä. Käytännössä FN sisältää tietoa lekseemien polysemiasta siten, että esimerkiksi verbistä *hit* kerrotaan se, missä kaikissa kehyksissä se voi esiintyä.

Kehyksen käsitettä voidaan FN:n tekijöiden mukaan käyttää paitsi merkitysten erottamisen niin samalla myös esimerkiksi verbien valenssivariaation yhdistämisen välineenä: kaikkia verbin eri valensseja ei tarvitse tulkita osoitukseksi eri merkityksestä.

Kehys on intuitiivisestikin uskottava sanaston järjestyntymisen muoto ja sillä perusteella myös leksikografisesti kiinnostava käsite. Tarkastelen esityksessäni sitä, miten kehykset näkyvät ja voisivat näkyä sanakirja-artikkeleissa. Erityisesti olen kiinnostunut siitä, miten kehyksen avulla on mahdollista erottaa polyseemisen verbin merkityksiä toisistaan ja hillitä valenssivariaation tulkittamista verbin merkityseroiksi. Tällaisiin merkityserotulkintoihin leksikografiassa johtaa ns. korvattavuussäännön noudattaminen merkitysten etsimisen metodina.

Lähteet

- Atkins, Sue & Fillmore, Charles & Johnson, Christopher 2003: Lexicographic relevance: selecting information from corpus evidence. *International journal of lexicography* 16: 3, s. 251-280.
- Atkins, Sue & Rundell, Michael & Sato, Hiroaki 2003: The contribution of FrameNet to practical lexicography. *International journal of lexicography* 16: 3, s. 333-357.
- Fillmore, Charles 1985: Frames and the semantics of understanding. *Quaderni di semantica* 6, s. 222-254
- Fillmore, Charles 2008: Border conflicts. *FrameNet meets construction grammar*; Elisenda Bernal ja Janet DeCesaris (toim.): *Proceedings of the XII Euralex international congress*. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra, s. 49-68.

Kanner Antti
Helsingin yliopisto

Erään sosiaalioikeudellisen termin elinkaari kvantitatiivisen tarkastelun valossa

Esitelmäni perustuu ensimmäiseen osaan tulevasta artikkelistani, jossa tarkastelen sanan *vaivainen* historiaa: sen vakiintumista osaksi sosiaalioikeudellista terminologiaa ja myöhempää syrjäytymistä siitä. Artikkelissa pyrkimykseni on ensin selvittää, mitkä sanan kielellistä kontekstia kuvaavat muuttujat parhaiten sopivat kuvaamaan sanan elinkaaren eri vaiheita ja sen jälkeen lingvistiksi selittää näiden muuttujien selitysvaiva. Erityisesti olen kiinnostunut niistä piirteistä, joiden avulla voidaan tunnistaa sanan *vaivainen* käyttö juridisena terminä viittaamassa eksplisiittisesti määriteltyyn juridiseen käsitteeseen. Tässä esitelmässäni keskityn kuitenkin esittelemään vain kvantitatiivisesta analyysistä saamiani tuloksia.

Monelle nyky-suomen puhujalle *vaivainen* on tuttu lähinnä muutaman yhdyssanan alkuosana (kuten *vaivaisukko*, *vaivaistalo* tai *vaivaiskoivu*), tai varsin kapea-alaisena, käytöltään rajoittuneena adjektiivina käytettynä (esim. *vaivaiset neljä euroa*). Sanaa on käytetty kuitenkin viittaamaan varhaisnyky-suomen kaudella siihen ihmisryhmään, joihin erilaiset sosiaalioikeudelliset ja -poliittiset toimenpiteet tuona aikana kohdistettiin. Samalla se on saanut myös ympärilleen kokonaisen käsiteperheen, jonka ytimen muodostaa *vaivaisiksi* nimetty kategoria (esim. *vaivaishuolto*, *vaivaismaksu*, *vaivaiskassa* ja *vaivaiskysymys*). 1900-luvun alussa sanan negatiiviset konnotaatiot ovat lopulta tulleet niin voimakkaiksi, että lainsäädännön uudistuessa samaan käsiteryhmään on alettu viitata uusilla termeillä.⁸⁹

Tutkimukseni lähtökohta on Kansalliskirjaston sanomalehtikokoelman 1800-luvun ja 1900-luvun alun morfologisesti ja syntaktisesti annotoitu aineisto, joka sisältää kaikki tuona aikana Suomessa julkaistut sanomalehdet ja ajallisesti kattaa varsin täsmällisesti sosiaalioikeudellisen käsitteistön vakiintumisen ja siten *vaivaisen* relevantin elinkaaren. Laaja aineisto mahdollistaa monipuolisten laskennallisten menetelmien hyödyntämisen sekä vuotuisten jakaumien keskinäisen vertailun.

Tutkimuksessani otan huomioon kaikki *vaivais*-sanan esiintymät sekä sellaisten yhdyssanojen esiintymät joissa *vaivainen* on osana. Näistä esiintymistä kartoitan ensin sanatason esiintymä- ja tyyppifrekvenssien jakaumia (Baayen 2001), sen jälkeen erilaisten morfologisten ja syntaktisten muuttujien jakaumia. Tämän jälkeen siirryn pohtimaan monimutkaisempien sanojen merkitystä laskennallisesti mallintavien menetelmien, kuten Latenttisen semanttisen analyysin (LSA, ks. esim. Landauer, Lotz & Laham 1998) soveltuvuutta *vaivainen*-sanan käyttökontekstien muutoksen kuvaamiseen.

Lähteet

Baayen, Harald R. 2001: Word Frequency Distributions. Kluwer Academic Publishers. Alankomaat.
Landauer, Lotz & Laham 1998: Introduction to Latent Semantic Analysis. Discourse Processes 25, 259-284.

Keskimaa Sari
Oulun yliopisto

Kieli-ideologiat Kalle Päätalon Iijoki-sarjassa

Esitykseni käsittelee kieli-ideologioita Kalle Päätalon Iijoki-sarjassa. Kieli-ideologiset kysymykset ovat läsnä monenlaisessa kielentutkimuksessa. Fennistiikassa kieli-ideologioita sivuavaa tutkimusta on tehty lähinnä variaation tutkimuksen, kansanlingvistiikan ja kielenhuollon tutkimuksen yhteydessä. (Ks. Mäntynen ym. 2012.) Kaunokirjallisuuden kielen on havaittu heijastavan aikansa kieli-ideologioita (esim. Laitinen 2013). Tutkimuksessani tarkastelen Iijoki-sarjan päähenkilön kieli-ideologioita suhteessa häntä ympäröivien yhteisöjen kieli-ideologioihin sekä hänen pyrkimyksensä kehittyä kirjailijaksi. Lähestyn kieli-ideologioita fiktiivisinä konstruktioina ja analysoin niiden muutoksia kaunokirjallisen teoksen kokonaisrakenteeseen suhteutettuina.

Iijoki-sarja on 26-osainen omaelämäkerrallinen teossarja, jossa kirjailija kertoo omat vaiheensa lapsuudesta alkaen kirjailijaksi ryhtymiseen saakka. Paitsi yksilön kehityskertomus, Iijoki-sarja on myös kuvaus kielestä. Päätalo on kertonut halunneensa tallentaa Iijoki-sarjaan syntymäseutunsa murretta (Räisänen 1999: 97), mutta kielen variaatiolla tehdään romaanisarjassa paljon enemmän: erilaisten puhetapojen avulla kuvataan ihmisiä ja ihmissuhteita ja luodaan jännitteitä (Keskimaa 2013). Iijoki-sarjan päähenkilön murrehavainnot ja -asenteet keritään auki hienopiirteisen metakielen avulla (Keskimaa 2014). Tämän lisäksi kirjasarjassa tuodaan esille kieliyhteisöjen kieli-ideologiat, joihin päähenkilö samaistuu tai jotka hän kokee itselleen ongelmallisiksi.

Lähestyn Iijoki-sarjaa päähenkilön kielielämäkertana. Tämä näkökulma antaa mahdollisuuden tarkastella päähenkilön kieleen liittyviä muistoja ja tunteita, näkemyksiä ja suhteita. Lisäksi se auttaa hahmottamaan hänen tapojaan toimia erilaisten kieli-ideologioiden säätelemässä ympäristössä. Analyyttisenä työvälineenä käytän soveltaen Scollonin ja Scollonin (2004) kehittämää neksusanalyysiiä. Tämän lähestymistavan mukaisesti tarkastelen Iijoki-sarjan päähenkilön kokemuksia kielen resurssien toimintamahdollisuuksista, merkityksistä ja niiden muutoksista risteysinä, joissa päähenkilön elämäkertaan kietoutuvat toisten henkilöhahmojen kieli, kieleen liittyvät diskurssit, kontekstit sekä erilaiset ideologiat.

Asiasanat: *kieli-ideologia, kaunokirjallisuuden kieli, kielielämäkerta*

Lähteet

- Keskimaa, Sari 2013: Murteenkäytön funktiot parisuhteen kuvauksessa Kalle Päätalon Iijoki-sarjassa. - *Virittäjä* 117 s. 494–523.
Keskimaa, Sari 2014: Kalle Päätalon Iijoki-sarjan murrekäsitteet ja niiden affektifunktio. - *Sananjalka* 56 s. 108–138.
Laitinen, Lea 2013: Kansankieli, kansalliskieli ja puheen fiktio. Minna Canthin ja Liina Kahman näytelmädialogeista. - Aino Koivisto & Elise Nykänen (toim.), *Dialogi kaunokirjallisuudessa*. Tietolipas 242 s. 213–263. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
Mäntynen, Anne & Halonen, Mia & Pietikäinen, Sari & Solin, Anna 2012: Kieli-ideologioiden teoriaa ja käytäntöä. - *Virittäjä* 116 s. 325–348.
Räisänen, Alpo 1999: Kestävämpi kuin Kollajan poola. - Tero Liukkonen (toim.), *Päätalon juurella. Juhlakirja 11.11.1999 Kalle Päätalon täyttäessä 80 vuotta* s. 91–98. Jyväskylä: Gummerus.
Scollon, Ron & Scollon Suzie W. 2004: Nexus analysis. Discourse and emerging internet. Lontoo & New York: Routledge.

Kulju Jonna
Jyväskylän yliopisto

Maahanmuuttajien ammatillinen kielitaito

Suomea toisena kielenään puhuvien määrä ammatillisissa oppilaitoksissa on moninkertaistunut 2000-luvulla. Luonnollisesti tämä vaikuttaa opetuskäytänteisiin ja samalla haastaa pohtimaan ammatissa tarvittavan kielitaidon määritelmää. Esitelmäni tavoitteena onkin tarkastella kielitaidon käsitettä monikielellistyvän ammatillisen koulutuksen kontekstissa.

Esitelmäni pohjautuu väitöskirjatyöhöni, jossa tutkin suomea toisena kielenään puhuvien kertomuksia opiskelustaan ammatillisessa koulutuksessa. Olen tehnyt yhdeksälle haastateltavalle vuoden aikana kolme kerronnallista haastattelua, joiden pohjalta olen kirjoittanut heidän opiskelukertomuksensa. Näiden kertomuksien pohjalta analysoin, kuinka haastateltavat kertovat kielitaidosta osana ammatillista koulutusta ja minkälaisia osaitaitoja ammatilliseen kielitaitoon kertomuksissa liitetään.

Kielitaito on käsitteenä koko ajan muuttuva, sillä käsitykset kielestä ja oppimisesta vaikuttavat kielitaidon määritelmään. Esimerkiksi kielitaidon arvioinnissa käytettävä Eurooppalainen viitekehys nojaa konstruktivistiseen oppimiskäsitykseen ja kommunikatiiviseen kompetenssiin perustuvaan kielitaitokäsitykseen. Viitekehysten taitotasosteikoita käytetään yleisesti kuvaamaan, mitä henkilö osaa tehdä kohdekielellä. Tällöin kielitaito perustuu yksilön kykyyn käyttää kohdekieltä erilaisissa sosiaalisissa konteksteissa.

Opiskelukertomuksissa haastateltavat kuvaavatkin kielitaitoa viitekehysten eri osaitaitojen kautta henkilökohtaisena kielen osaamisena ja hallintana, mutta tämän lisäksi kielellisen ympäristön kykyä osallistua vuorovaikutukseen. Kielitaito siis saa kertomuksissa sekä yksilöllisiä että yhteisöllisiä määritelmiä. Esitelmässäni kiinnitänkin huomion siihen, minkälaista yhteisöllistä ja yksilöllistä kielitaitoa maahanmuuttajat kokevat tarvitsevansa voidakseen työskennellä ja opiskella suomen kielellä.

Käräjäoja Jukka
Oulun yliopisto

Lööppien julkkikset ja tavikset kielellisinä rakenteina

Väitöskirjatutkimukseni Lööppien piirit käsittelee iltapäivälehtien otsikkojulistneiden eli lööppien toimintaa ja toimintaan osallistuvia pääasiassa inhimillisiä toimijoita kielellisinä rakenteina. Mielenkiintoni kohteina ovat myös ilmaukset, joissa lehti tai lukija vedetään mukaan lööppitekstiin.

Fennistiikassa ei ole toistaiseksi käsitelty lööppejä väitöskirjatasoisessa tutkimuksessa. Iltapäivälehtiä, niiden etusivuja tai lööppejä on käsitelty jonkin verran kielitieteen ja journalistiikan alemmantasoisissa opinnäytteissä ja tutkimusraporteissa.

Tutkimuksen pääaineistona ovat Iltalehden valtakunnalliset lööpit vuosilta 2008–10. Lisäksi käytän muutamaa eriaikaista vertailuaineistoa sekä Ilta-Sanomien lööppejä.

Lööppien funktionaalinen todellisuus liikkuu kolmessa eri piirissä: 1) tapahtumapiirissä, 2) kerrontapiirissä ja 3) lukemipiirissä. Näistä enimmäkseen tapahtumapiiri kirjoittautuu ilmi lööppeihin. Tapahtumat voivat olla tilanteita tai toimintaa. Lööpeissä esiintyy yksittäisiä pienoiskertomuksenomaisia tapahtumia tai elämänvaiheisiin nivoutuvia jatkokertomuksia.

Tarkastelen esitelmässäni, kuinka lööpeissä puhutaan vakiintuneista julkisuuden henkilöistä (ns. julkkiksista) ja toisaalta tilapäisesti julkisuudessa esiintyvistä maallikoista (ns. taviksista). Omat pienet ryhmänsä muodostavat tosi-tv:n kautta säännölliseen julkisuuteen nousseet tavalliset ihmiset sekä toiseen julkisuuden henkilöön kytkeytyvät usjulkiset henkilöt.

Havaintojeni mukaan eri ryhmistä puhutaan eri tavoilla. Julkkiksista voidaan puhua monenlaisilla nimityksillä, joskus pelkällä kuvallakin. Taviksista puhutaan vain muutamalla vakiintuneella tavalla. Esimerkiksi pelkkä etunimi liittyy yleensä julkkikseen, mutta taviksesta puhutaan etunimen ja iän yhdistelmällä. Toisaalta ammattinimikkeen kautta tuodaan esille, että toimijalla on muodollista valtaa, vaikkei välttämättä julkisuusvaltaa ainakaan toistaiseksi. Julkkiksia ja taviksia koskevat erilaiset uutiskriteerit: taviksen muutoin epäkiinnostavasta elämänvaiheesta voi tehdä kiinnostavan korkea ikä, kun taas julkkiksen elämästä raportoidaan latteitakin yksityiskohtia.

Esittelen myös, millaisissa temaattisissa ja syntaktisissa asemissa julkkikset ja tavikset esiintyvät lööpeissä. Lööpeille ovat tyypillisiä myös verbittömät rakenteet, joissa prosessin osallisten väliset suhteet ilmaistaan pelkillä sijamuodoilla.

Kenties suhde julkisuuteen sekä julkisuuden määrä ja laatu ovat taloudellisen ja sosiaalisen aseman ohella uusi resurssi, jolla erotellaan ihmisryhmiä, eräänlaisia mediasäätyjä.

Asiasanat: iltapäivälehdet, lööpit, otsikkokieli, nimeäminen, narratiivinen analyysi, prosessit, verbittömät konstruktiot, mediasäädyt

Laasanen Mikko
Tampereen yliopisto

Näennäisaikamenetelmä ja kielen muutos

Näennäisaikamenetelmä on meneillään olevan kielen muutoksen tutkimusmetodi. Sen keskeisenä ajatuksena on, että eri-ikäiset puhujat puhuvat hieman eri tavalla ja että nämä erot kertovat parhaillaan muuttuvasta kielestä (Chambers & Trudgill 2004 [1980]: 76). Oletuksena on tällöin se, että yksilön kielellinen järjestelmä muotoutuu lapsuudessa tai nuoruudessa ja säilyy tämä jälkeen kohtuullisen muuttumattomana läpi aikuisiän (Chambers 2003 [1995]: 202–203). Näin 20-vuotiaiden puhujien kielen vuonna x ajatellaan heijastavan 40-vuotiaiden kieltä vuonna $x + 20$ ja 60-vuotiaiden kieltä vuonna $x + 40$. Näennäisaikamenetelmä on pohjimmiltaan hypoteesi reaaliajasta, mikä tarkoittaa sitä, että menetelmän avulla tehdyt havainnot ja ennusteet muutoksen suunnasta ja nopeudesta voivat olla enemmän tai vähemmän tarkkoja. Perinteisesti näennäisaikamenetelmän on kuitenkin ajateltu antavan ainakin kohtuullisen luotettavan kuvan muutoksesta ja reaaliaikainen muutoksen tutkimus on osaltaan vahvistanut tätä käsitystä (ks. esim. Bailey, Wikle, Tillery & Sand 1991; Bailey 2002).

Pyrin esitelmässäni osoittamaan, että muutoksen kesto on ensisijainen tekijä sen suhteen, miten tarkan kuvan muutoksesta näennäisaikamenetelmä kykenee antamaan. Kielellisen vaihtelun ja muutoksen monesti epäselvästä suhteesta johtuen meneillään olevan kielen muutoksen tutkimus on välttämättä vertailevaa tutkimusta kahden tai useamman tutkimuspisteen välillä. Näennäisaikamenetelmä tarjoaa synkronisen tilannekuvan sisäisiä vertailukohtia postuloimalla muutoksen eri sukupolvien välille. Yhden synkronisen tilannekuvan ulkopuolinen vertailuaineisto lisää vertailukohtien määrää ja kasvattaa vertailukohtien kokonaisuuskavaliä. Näin tekee myös reaaliaikainen tutkimus. Mitä suurempi osuus muutoksen reaaliaikaisesta kehosta sisältyy tutkimuksen vertailukohtien kokonaisuuskavaliin, sen tarkempi on kuva muutoksesta. Mikäli muutoksen kokonaiskesto on esimerkiksi 100 vuotta, antaa yksittäinen näennäisaikainen aineisto todennäköisesti luotettavan kuvan muutoksesta. Vastaavasti mikäli muutoksen kesto on 500 vuotta, on yksittäinen näennäisaikainen aineisto todennäköisesti riittämätön.

Lähteet

- Bailey, Guy – Tom Wikle – Jan Tillery – Lori Sand 1991: The apparent time construct. – *Language variation and change* 3 s. 241–264.
Bailey, Guy 2002: Real and apparent time. – J. K. Chambers, Peter Trudgill & Natalie Schilling-Estes (toim.), *The handbook of language variation and change* s. 312–332.
Chambers, J. K. 2003 [1995]: *Sociolinguistic theory*. Oxford: Blackwell.
Chambers, J. K. – Peter Trudgill 2004 [1980]: *Dialectology*. Cambridge: Cambridge University Press.

Lehti Lotta, Krizsán Attila, Mäkilähde Aleks, Seppänen Minna, Sjöblom Paula, Virsu Ville
Turun yliopisto

Puhutteleva mainos antiikista nykypäivään

Tässä puheenvuorossa esitellään alkava tutkimusprojekti, jonka kohteena on mainonnan retoriikan muutos. Vaikka mainonnan kanavat ja keinot ovat muuttuneet digitalisaation myötä viime vuosina huomattavasti, noudattaa mainonta kuitenkin samoja peruseriaatteita kuin aikaisemmin. Mainonta on maksullista suostuttelevaa viestintää, joka pyrkii herättämään vastaanottajan huomion. Huomion herättämisen lisäksi mainoksen toivotaan johtavan ostamiseen, lahjoittamiseen tai tiettyyn käyttäytymiseen. Vastaanottajan suostuttelussa käytetään monenlaisia retorisia keinoja niin kielen, kuvan kuin äänenkin avulla. Halmarin ja Virtasen (2004) mukaan mainonnan genret ovat jatkuvassa liikkeessä – nopeammassa kuin monet muut – kun vanhat keinot kuluvat läpinäkyviksi ja on luotava uusia, joilla puhutellaan vastaanottajaa ja saadaan aikaan toivottu vaikutus vastaanottajassa. Everaert-Desmedt (2000) tunnistaa mainoksen historiallisessa kehityksessä monia vaiheita klassisesta neuvonnasta ostaa jokin tuote nykypäivän kantaottaviin mainoksiin ja brändäykseen.

Tämän projektin tavoitteena on selvittää, millaisin keinoin mainokset ovat puhutelleet ja puhuttelevat nykyään vastaanottajaa eli luovat ärsykeeseen, johon vastaanottaja tarttuu. Projektimme keskittyy kaupallisiin mainoksiin jättäen yhteiskunnalliset kampanjat ja esimerkiksi poliittisen vaalimainonnan tutkimuksen ulkopuolelle.

Projektimme tutkimusaineisto koostuu mainoksista antiikin kirjallisuudessa, sanomalehtimainoksista 1600-luvun englantilaisissa sanomalehdissä ja 1800-luvun suomalaisissa sanomalehdissä. 1900-luvun ja nykypäivän tutkittavat mainokset sisältävät ainakin sanomalehtimainoksia (painettu ja digitaalinen) ja yritysten verkkosivuja eri kielillä. Esitelmässämme tuomme esiin esimerkkejä aineistosta ja kuvaamme tutkimusmenetelmiä (esim. multimodaalinen diskurssianalyysi, systeemis-funktionaalinen kielitiede, tekstianalyysi ja pragmatiikan menetelmät), joilla vastaanottajan huomion herättämisen keinoja on tarkoitettu tutkia.

Lähteet

Everaert-Desmedt, Nicole. 2000. La sémiotique et le discours publicitaire. In: Jean-Michel Adam & Marc Bonhomme (toim.). *Analyses du discours publicitaire*. Toulouse: Éditions Universitaires du Sud. 17-34.
Halmar, Helena & Tuija Virtanen (toim.). *Persuasion Across Genres: A Linguistic Approach*. Amsterdam: John Benjamins.

Lehto Liisa-Maria
Oulun yliopisto

Japaninsuomalaisten kielidiskurssit globalisaation kontekstissa

Lisääntynyt väestön liikkuvuus ja kommunikaatioteknologian parantuminen ovat globalisaatiota liikuttavia voimia (Inoguchi 2009: 337), jotka saavat aikaan paitsi taloudellista integraatiota myös kulttuurista globalisaatiota (esim. Eades 2000: 4–5). Sen myötä kielelliset ilmiöt ja yhteisöt eivät enää ole tiukasti aikaan ja paikkaan sidottuja (ks. esim. Hall 1999: 57–58, 62), ja globalisaatio hämärtää kansallisia ja kulttuurisia rajoja sekä hajottaa kansallisvaltioajattelua (Blommaert 2010: 1–2). Tutkimukseni aiheena ovat japaninsuomalaisten kielidiskurssit, ja tässä esitelmässä selvitän, mitä informantit sanovat käyttämistään kielistä - suomesta, japanista ja englannista - globaalin maahanmuuton ja kulttuurien kohtaamisen konteksteissa. Esitelmän aineistona on neljä yksilöhaastattelua ja kaksi parikeskustelua. Kaksi informanteista on asunut Japanissa jo vuosikymmeniä, ja he ovat muuttaneet maahan ennen kommunikaatioteknologian aikakautta. Toiset kaksi taas ovat nuoria japaninsuomalaisia, jotka ovat tulleet Japaniin vasta muutamia vuosia sitten. Toisin kuin aiemmin, siirtolaiset eivät enää nykyään ole täysin erillään lähtömaistaan ja kulttuureistaan, sillä erilaiset tiedotus- ja viestintävälineet mahdollistavat sekä siirtolaisten yhteydet kotimaahansa että laajemman globaalin kommunikaation (De Fina & Perrino 2013: 510). Tässä esitelmässä tuon esille, miten globalisaation tuomat muutokset ovat vaikuttaneet japaninsuomalaisten kielelliseen tilanteeseen ja valintoihin ja kuinka tämä muutos näkyy heidän tuottamissaan diskursseissa.

Tukeudun tutkimuksessani diskurssien sosiaalista todellisuutta luovaan ja muokkaavaan näkökulmaan (Fairclough 1989: 37), ja käsitän diskurssit tietyn aiheen rakentamisena puheessa (Partington, Duguid & Taylor 2013: 3–4). Aineiston analyysissä käytän diskurssianalyysin lisäksi korpustyökaluja, joiden avulla paitsi tuon analyysiin konkretiaa ja empiriaa analyysiin (ks. esim. McEnery & Wilsonin 2001: 103) myös saan uusia näkökulmia aineistooni.

Tutkimukseni osallistuu keskusteluun kielestä, kulttuurista ja siirtolaisuuden muutoksesta. Japaninsuomalaiset rakentavat diskursseja kielestä yhtäältä sidoksissa Japanin kontekstiin, kulttuuriin ja vallitseviin ideologioihin, toisaalta yhteydessä laajempiin diskursseihin suomalaisuudesta, kielestä ja äidinkielestä Suomessa ja maailmalla.

Lähteet

- BLOMMAERT, JAN 2010: *The Sociolinguistics of Globalization*. Cambridge Approaches to Language Contact. Cambridge: Cambridge University Press.
- DE FINA, ANNA & PERRINO, SABINA 2013: Transnational identities. –*Applied Linguistics* 34 (5), 509–515.
- EADES, JERRY 2000 (reprinted 2005): Introduction: Globalization and Social Change in Contemporary Japan.– J. S. Eades – Tom, Gill & Harumi Befe (toim.), *Globalization and Social Change in Contemporary Japan*. Melbourne: Trans Pacific Press, 1–16.
- FAIRCLOUGH, NORMAN 1989: *Language and Power*. London: Longman.
- HALL, STUART 1999: *Identiteetti*. Tampere: Vastapaino.
- INOBUCHI, TAKASHI 2009: Globalisation and cultural nationalism. – Yoshio Sugimoto (toim.) *The Cambridge companion to Modern Japanese Culture*. Cambridge companions to culture. Cambridge: Cambridge University Press, s. 336–351.
- MCENERY, TONY & WILSON, ANDREW 2001: (second edition first 1996) *Corpus linguistics. An introduction*. Edinburgh textbooks in empirical linguistics. Edinburgh: Edinburgh University Press Ltd.
- PARTINGTON, ALAN – DUGUID, ALISON & TAYLOR, CHARLOTTE 2013: *Patterns and Meanings in Discourse. Theory and practice in corpus-assisted discourse studies (CADS)*. Studies in Corpus Linguistics 55. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company .

Lindholm Loukia
Åbo Akademi

“[We] are all basically just works in progress, aren’t we?” Doing relational work with stories in an online advice forum for parents and parents-to-be

Relational work, or the negotiation of interpersonal relations in interaction (Locher, 2008), is an important function of stories in both offline and online settings (Page, 2012). Employing a discourse analytic approach, this paper focuses on stories and their function in terms of relational work in an online advice forum. The data is drawn from replies to advice requests posted on an American-based peer-to-peer online advice forum for parents and parents-to-be. The paper highlights the relational aspects and functions of stories in this particular online advice context: advice-givers use personal or vicarious experience stories to establish common ground with the addressees, deliver advice, express empathy and solidarity, as well as criticism.

References

- Locher, M.A. 2006. *Advice Online: Advice-giving in an American Internet Health Column*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins.
- Locher, M. A. 2008. Relational work, politeness, and identity construction. In A. Gerd, E. Ventola (Eds.), *The handbook of interpersonal communication* (pp: 509-540). Berlin & New York: Mouton de Gruyter.
- Page, R. 2012. *Stories and Social Media: Identities and Interaction*. New York & Oxon: Routledge.

Massinen Henna
Itä-Suomen yliopisto

Miten selittää rajakarjalaisidiolettien yksilöllistä savolaistumista?

Suomen entisen Raja-Karjalan alueen karjalankielinen väestö sijoitettiin viime sotien jälkeen eri puolille nyky-Suomea. Esitelmässä tarkastellaan Pohjois-Karjalaan ja Pohjois-Savoon eli suomen kielen savolaismurteiden alueelle asettuneiden karjalankielisten siirtolaisten kielellistä sopeutumista. Aineisto koostuu 48 iäkkään rajakarjalaisen haastatteluista, jotka on tehty heidän asuttuaan savolaismurteiden alueella 20–30 vuotta. Informantit edustavat kaikkia Raja-Karjalan karjalankielisiä pitäjiä, Ilomantsia, Impilahtea, Korpiselkää, Suistamoa, Salmia ja Suojärveä. Raja-Karjalan karjalankielinen alue ei ollut kielellisesti yhtenäinen, vaan eri pitäjissä puhuttiin erilaisia karjalan kielen varieteetteja sekä etenkin alueen länsilaidalla myös suomen kielen itäisiä savolaismurteita. Raja-Karjalassa puhutut karjalan kielen murteet saivatkin vaikutteita suomen murteista jo pitkään ennen viime sotia, mutta suomen kielelle altistuminen on vaihdellut yksilöittäin ja alueittain. Savolaismurteiden vaikutuksen voikin olettaa voimistuneen rajakarjalaisten asettuttua uusille asuinsijoilleen sotien jälkeen.

Esitelmässä keskitytään kahden karjalan kielen murteille vieraan suomen savolaismurteissa esiintyvän äännepiirteen, yleisgeminaation (En ossoo sanno.) ja itämurteiden erikoisgeminaation (Lähettään kaupunkiin.) leviämiseen rajakarjalaisten idiolekteihin. Ilmiöiden esiintymisessä eri rajakarjalaispitäjistä lähtöisin olevien informanttien kielessä on huomattavia eroja. Molempia ilmiöitä esiintyy eniten niillä, jotka ovat lähtöisin alueen läntisimmästä pitäjästä Ilomantsista, ja vähiten niillä, jotka ovat alueen itälaidalta Suojärveltä. Yksilöiden välillä pitäjien sisälläkin on kuitenkin huomattavia eroja. Tavoitteena on selvittää, miksi idiolektit eroavat toisistaan: mikä vaikutus on yhtäältä lähtöpitäjällä ja uudella asuinalueella sekä toisaalta yksilöllisillä muuttujilla kuten puolison kotipaikalla, iällä, liikkuneisuudella ja kontakteilla nuorempiin ihmisiin.

Mikkola Piia
Vaasan yliopisto

Kirjallinen teksti keskustelun resurssina kehityskeskustelun topikaalisissa siirtymissä

Erilaiset kirjalliset tekstit ja dokumentit ovat keskeisessä roolissa useissa institutionaalisissa vuorovaikutustilanteissa. Esimerkiksi kokouksessa seurataan esityslistaa (Svennevig 2012), kyselytutkimuksessa noudatetaan kirjallista kyselylomaketta (Houtkoop-Steenstra 2000), opinnäytteenohjaustapaamisissa keskustellaan opiskelijan tuottamasta tekstistä (Svinhufvud & Vehviläinen 2013) ja työhaastattelussa tarkastellaan työnhakijan toimittamia dokumentteja (Glenn & LeBaron 2011). Kirjallisten tekstien merkitykseen vuorovaikutustilanteissa on viime vuosina ryhdytty kiinnittämään huomiota. Tekstit ovat niin tärkeä osa useita institutionaalisia tehtäviä, että näitä tehtäviä olisi mahdoton suorittaa – ainakaan samanlaisessa muodossa – ilman tekstejä.

Kehityskeskustelut ovat organisaatioiden johtamisjärjestelmään kuuluvia vuorovaikutustilanteita, joissa niin ikään seurataan ja käsitellään kirjallista dokumenttia, kehityskeskustelulomaketta. Aikaisemmassa tutkimuksessa on kiinnitetty huomiota lomakkeessa esiintyvien kysymysten ja aihepiirien käyttöön kehityskeskustelussa. On havaittu, että nimitessään lomakkeesta uusia aihepiirejä esimies muuntelee eri tavoin lomakkeen sanastoa (Mikkola 2014; Nyroos & Sandlund 2014).

Keskustelulomakkeen aihepiirien lisäksi kehityskeskustelulomakkeessa voi esiintyä myös muuta tekstiä, nimittäin alaisen lomakkeeseen kirjoittamia huomioita. Nämä tekstit ovat vastauksia tai kommentteja kuhunkin lomakkeessa nimettyyn aihepiiriin sellaisissa kehityskeskusteluissa, joissa alaisen tehtävänä on esitäyttää lomake ennen kehityskeskustelun käymistä. Alaisen kirjoittamat tekstit muodostavat kehityskeskustelussa lähtökohdan topiikkien käsittelylle.

Analysoin tässä esitelmässä sitä, millä tavoin keskustelun osapuolet, esimies ja alainen, hyödyntävät alaisen kirjoittamaa tekstiä ryhtyessään käsittelemään keskustelulomakkeen aihepiireihin liittyviä topiikkeja. Tarkastelen, millaisia merkityksiä alaisen kirjoittamalle tekstile annetaan ja miten keskustelijat neuvottelevat tekstin roolista. Osoitan, että alaiset voivat tuoda tekstin avulla esiin asiantuntemustaan, nostaa esille delikaatteja aiheita sekä joissakin tapauksissa velvoittaa esimiestä. Esimies voi puolestaan asemoida alaisen selitysvolliseksi pyytämällä häntä kommentoimaan jotakin kohtaa kirjoittamassaan tekstissä.

Tutkimusaineisto muodostuu kuudesta videokuvatusta kehityskeskustelusta, jotka on tallennettu suomalaisessa julkisen sektorin organisaatiossa, sekä keskusteluihin liittyvistä kirjallisista kehityskeskustelulomakkeista. Tarkasteltavana on 32 topikaalista siirtymää, joissa keskustelijat siirtyvät lomakkeen aihepiiristä seuraavaan. Aineistossa keskusteluja käy kaksi esimiestä ja kuusi alaista. Tutkimuksen taustateorian muodostaa keskusteluanalyysi.

Lähteet

- Glenn, P. & LeBaron, C. (2011). Epistemic authority in employment interviews: Glancing, pointing, touching. *Discourse & Communication*, 5(1), 3–22.
- Houtkoop-Steenstra, H. (2000). *Interaction and the standardized survey interview: The living questionnaire*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mikkola, P. (2014). Arvioivasta lomaketekstistä hienovaraisiin sananvalintoihin. Vuoron muotoilu ja rekontekstualisaatio kehityskeskustelun topikaalisissa siirtymissä, *Virittäjä*, 4, 525–554.
- Nissi, R. (2015). From entry proposals to a joint statement: Practices of shared text production in multiparty meeting interaction, *Journal of Pragmatics*, 79, 1–21.
- Nyroos, L. & Sandlund, E. (2014). From paper to practice. Asking and responding to a standardized question item in performance appraisal interviews, *Pragmatics and Society*, 5, 165–190.
- Svennevig, J. (2012). The agenda as resource for topic introduction in workplace meetings. *Discourse Studies*, 14(1), 53–66.
- Svinhufvud, K. & Vehviläinen, S. (2013). Papers, documents, and the opening of an academicsupervision encounter. *Text & Talk*, 33(1), 139–166.

Mäkilähde Aleksi
Turun yliopisto

Koodinvaihdon ja lainaamisen välinen jatkumo

Historiallisten tekstien monikielisyyden tutkimus on edelleen melko tuore mutta nopeasti kasvava tutkimusala, ja erityisesti koodinvaihtoa ja muita monikielisiä käytänteitä kuten lainaamista on tutkittu runsaasti. Riippumatta siitä, onko tutkija kiinnostunut koodinvaihdon morfosyntaksista, pragmaattisista funktioista tai sosiolingvivistisesta ulottuvuudesta, jokaisen tutkijan on aluksi määriteltävä tarkasti tutkimuskohteensa. Toisin sanoen (historiallisen) koodinvaihdon tutkijan on kyettävä erottamaan koodinvaihto lainaamisesta.

Koodinvaihto ja lainaaminen käsitetään yleensä jatkumon ääripäiksi. Yhtäältä molemmat sijoittuvat synkroniselle jatkumolle, jossa ne ovat mahdollisesti jonkin yleisemmän monikielisen käytänteen alaluokkia (esim. Myers-Scotton 1993; Matras 2009; Gardner-Chloros 2010). Toisaalta ne voidaan nähdä myös diakronisen jatkumon osina (esim. Paul [1920] 1975; Haugen 1953; Myers-Scotton 1993, Haspelmath 2009). Kun synkronisessa tutkimuksessa valitaan, mitkä esiintymät lasketaan koodinvaihdoksi ja mitkä eivät, erityisesti jatkumoiden 'harmaalle alueelle' sijoittuvat rakenteet ovat ongelmallisia. Ilmiöiden erottamiseksi toisistaan on esitetty erilaisia keinoja kuten fonologisia, morfosyntaktisia ja psykolingvistisiä kriteereitä sekä esiintymätiheyttä (Myers-Scotton 1993). Myös tarkempia malleja on kehitetty (esim. Matras 2009), mutta kaikkien näiden kriteerien soveltuvuutta historialliseen aineistoon on epäilty (Schendl 2000; Meecham-Jones 2011).

Käsitellen esitelmässäni koodinvaihdon ja lainaamisen välisiä jatkumoa sekä ilmiöiden erottamiseen liittyviä ongelmia käyttäen hyväksi lähinnä väitöstutkimukseni aineistoa eli 1600-luvun englantilaisia koulunäytelmiä. Keskityn erityisesti 'harmaan alueen' esimerkkeihin, joihin lukeutuvat erityisesti latinasta lainatut yhden leksemin mittaiset rakenteet. Osoitan yhtäältä, että yhdenkin tekstin sisällä tietyn ilmauksen status koodinvaihtona tai lainasanana voi vaihdella, ja toisaalta, että joissakin tapauksissa ero lainasanan ja koodinvaihdon välillä muuttuu merkityksettömäksi, mikäli tutkitaan näiden pragmaattisia funktioita. Tästä huolimatta esitän, että 'harmaan alueen' esimerkit eivät tee koodinvaihdon ja lainaamisen välisestä dikotomiasta epämielekkästä.

Lähteet

- Gardner-Chloros Penelope 2010. Contact and code-switching. Teoksessa Hickey Raymond (toim.), *The Handbook of Language Contact*. Chichester: Wiley-Blackwell, 188-207.
- Haspelmath Martin 2009. Lexical borrowing: Concepts and issues. Teoksessa Haspelmath Martin & Tadmor Uri (toim.), *Loanwords in the World's Languages: A Comparative Handbook*. Berlin: De Gruyter Mouton, 35-54.
- Haugen Einar 1953. *The Norwegian Language in America: A Study in Bilingual Behavior*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Matras Yaron 2009. *Language Contact*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Meecham-Jones Simon 2011. "Gadryng Togedre of Medecyne in the Partye of Cyrugie": Strategies of code-switching in the Middle English translations of Chauliac's *Chirurgia Magna*. Teoksessa Schendl Herbert & Wright Laura (toim.), *Code-Switching in Early English*. Berlin: De Gruyter Mouton, 253-280.
- Myers-Scotton Carol 1993. *Duelling Languages: Grammatical Structure in Codeswitching*. Oxford: Clarendon Press.
- Paul Hermann [1920] 1975. *Prinzipien der Sprachgeschichte*. 5. laitos. Tübingen: Max Niemeyer.
- Schendl Herbert 2000. Linguistic aspects of code-switching in medieval English texts. Teoksessa Trotter D. A. (toim.): *Multilingualism in Later Medieval Britain*. Cambridge: D. S. Brewer, 77-92.

Nuopponen Anita
Vaasan yliopisto

Vaikeasti käsitettävä käsitteen käsite

Terminologisen tutkimuksen ja käytännön sanastotyön keskeisin käsite on käsitteen käsite. Tässä esitelmässä tarkastelen käsitteen käsitteen määritelmiä ja sitä, kuinka termiä käsite käytetään sekä kuinka käsitteistä puhutaan toisaalta yleiskielessä ja toisaalta erikoisalaviestinnässä. Näillä kaikilla on vaikutusta käsitteen käsitteen käsittämiseen ja sen käyttämiseen.

Terminologian tutkijat käyvät keskustelua käsitteen käsitteen määrittelystä - onko käsite tiedon vai ajattelun yksikkö. Terminologian sanasto 2006 (1) esimerkiksi määrittelee käsitteen tiedon yksiköksi, ”joka muodostuu käsitepiirteiden ainutkertaisesta yhdistelmästä”. Yleiskielen sanastoa kuvaava Kielitoimiston sanakirja on samoilla linjoilla terminologia-alan kanssa käsitteen määritelmällään ”ajattelun luoma abstrakti hahmo; esineelle t. asialle ominaisten piirteiden kokonaisuus. Valtion käsite, valtio-käsite. ..”. Näiden määritelmien pohjalta muodostuu hyvin erilainen kuva kuin esimerkiksi koululaisille suunnatussa oppimateriaalissa (2): ”Käsitteet ovat sanoja, jotka pitää osata selittää eli määrittellä. Käsitteet voivat olla esimerkiksi muista kielistä johdettuja ns. sivistyssanoja (fotosynteesi, diffuusio) tai vaikka suomenkielisiä kasvin osia (emi, verholehti).” Kotkan kaupungin sivuilla (3) käsitettä työelämäosallisuus selitetään termin osien kautta: ”Käsite muodostuu sanoista: työelämä ja osallisuus. Samoin Wikipedian mukaan esimerkiksi psykodeelin käsite ”koostuu kreikan kielen sanoista ψυχή (psyche, ”mieli”) ja δηλείν (delein, ”ilmaista”). Usein näkee myös tieteellisissä teksteissä käytettävän termiä käsite synonyymisesti termien sana ja termi kanssa. Esimerkiksi sosiologiaa saatetaan määrittellä selittämällä terminmuodostusta: ”Käsite muodostuu latinan kielen sanoista socius (kumppani) ja logia (oppi).”

Yleiskielessä ja tieteellisessä kirjoittamisessa yleensä ei tehdä aina yhtä selvää eroa käsitteiden ja niiden kielellisten ilmaisukeinojen välillä kuin mitä terminologia-alalla tehdään. Kiinnostavaa on se, että usein kirjoittajat käyttävät ensin termiä käsite nimenomaan tiedon tai ajattelun yksiköstä, mutta ehkä jo seuraavassa virkkeessä vaihtavat sen viittaamaan kielelliseen ilmaisuun. Erojen sisäistäminen tuottaa joskus ongelmia myös terminologian kursseja opiskelevillekin, ja käsitteen ja termin käsitteet sekoitetaan helposti, ja termejä käsite ja termi käytetään jopa ristiin. Myös alan tutkija joutuu toisinaan pohtimaan tarkemmin eroja kirjoittaessaan ja keskustellessaan jonkin alan käsitteistä ja termeistä.

Otan tarkasteluun suomenkielisiä tekstejä ja käytän analyysissa apuna mm. FINCLARIN:in korpusaineistoja ja konkordanssiohjelmaa sekä Scholar Googlen hakujen tuloksia.

1) Terminologian sanasto (2006). Sanastokeskus TSK.

2) <https://peda.net/salo/koulut/hermannin-koulu/oppiaineet/biologia2/mkp/oojo/kjkm>

3)

http://www.kotka.fi/asukkaalle/tyo_ja_elinkeinot/tyollisyyden_edistamisen_palvelut/tyollisyydenhoidon%20tormeja

Ojutkangas Krista
Turun yliopisto

Suomen mukana- ja mukaan-sanojen kieliopillistuminen

Suomessa on lukuisia keinoja ilmaista yhdessä olemista tai toimimista, esimerkiksi kielen järjestelmään vakiintunut komitatiivisija (ystävineen), muodoltaan varioiva postpositio/sija kanssa, kaa, -kaa (ystävän kanssa / kaa, ystävänkaa) sekä joukko grammeja (postpositioita/adverbeja), kuten mukana, myötä ja ohessa. Kahden ensin mainitun välistä suhdetta on tutkinut Sirola-Belliard (2011, tulossa), ja vaikka olisi kiinnostavaa tutkia eri grammien välistä työnjakoa, tässä huomion kohteena ovat grammit mukana (esim. Pääsi isänsä mukana matkalle) ja mukaan (Lähde mukaan!).

Yhdessä olemisen tai toimimisen lisäksi illatiivimuodolla mukaan on myös voimakkaasti laajentunutta käyttöä: toisaalta merkitys 'jonkin mukaisesti, jotakin seuraten' (Valokuvan mukaan tehty maalaus) ja toisaalta tiedon alkuperän ilmaisemisen tehtävä (Tilastojen mukaan vuosisadan kylmin talvi). Kieliopillistumista maailman kielissä käsittelevän tutkimuksen mukaan kieliopillisten elementtien tehtävät kehittyvät eräitä säännönmukaisuuksia noudattaen konkreettisten (spatiaalisista, ihmiskeskeisistä) suhteiden ilmaisemisesta abstraktimpien (elottomien olioiden välisten) suhteiden ilmaisemiseen (esim. Heine & al. 1991: 159–160). Tämän perusteella yhdessä olemisen tai toimimisen ilmaisemista voisi pitää mukana- ja mukaan-grammien alkuperäisenä tehtävänä, koska tällainen suhde tyypillisesti sisältää ainakin yhden ihmisosallistujan (vrt. Sirola-Belliard 2011: 135, 146; Stolz & al. 2012: luku 41.1.1).

Aineistopohjainen tutkimus kuitenkin osoittaa, että mukana- ja mukaan-grammien kieliopillistuminen ei ole aivan suoraviivaista. Tutkimus pohjautuu aineistoon, joka on koottu kirjoitetun kielen digitaalisista korpuksista 1500-luvulta nykypäivään (Kaino, Kielipankki). Jo aineiston alustava analyysi osoittaa, että 'jonkin mukaisesti, jotakin seuraten' merkitys dominoi voimakkaasti aineistoesiintymien mukaan-tapauksissa. Esitelmässäni tarkastelen grammien kolmen tehtävän välistä suhdetta esittelemällä kunkin tehtävän käsitteistysprofiilin; profiili koostuu tiedosta tilanteen osallistujista (muuttujasta ja kiintopisteestä) sekä tilanteessa vallitsevasta dynamiikasta (jonka ilmaisemisesta vastaa ennen kaikkea verbi). Näiden perusteella esitän käsitykseni mukana- ja mukaan-sanojen kieliopillistumisesta ja otan kantaa myös niiden leksikaaliseen alkuperään.

Lähteet

- Heine & al. = Heine, Bernd, Claudi, Ulrike & Hünemeyer, Friederike 1991: *Grammaticalization. A conceptual framework*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Kielipankki <<https://kitwiki.csc.fi/twiki/bin/view/FinCLARIN/KielipankkiKoti>>
- Kaino = Vanhan kirjasuomen korpus ja Varhaisnykysuomen korpus. – Helsinki: Kotimaisten kielten keskus [viitattu 14.1.2015 ja 20.1.2015]. Saatavissa: http://kaino.kotus.fi/korpus/vks/meta/vks_coll_rdf.xml ja http://kaino.kotus.fi/korpus/1800/meta/1800_coll_rdf.xml
- Sirola-Belliard, Maija 2011: *Is there a future for the Finnish comitative?* – Seppo Kittilä, Katja Västi ja Jussi Ylikoski (toim.), *Case, animacy and semantic roles* s. 135–153. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Stolz & al. = Stolz, Thomas, Stroh, Cornelia & Urdze, Aina 2012: *Varieties of Comitative*. – Andrej Malchukov ja Andrew Spencer (toim.), *The Oxford Handbook of Case*. Oxford Handbooks Online. Oxford University Press.

Palviainen Santeri
Oulun yliopisto

Sanajärjestysmuutoksia Itämeren ympäristössä ja sanajärjestyksen rekonstruktio-ongelmia

Itämeren lähiympäristössä puhutut indoeurooppalaiset (germaanisiet, balttilaiset ja slaavilaiset) ja uralilaiset (mm. itämerensuomalaiset) kielet poikkeavat kauempana puhutuista sukulaiskielistään neutraalin väitelauseen perussanajärjestyksen osalta (SVO). Perinteisesti on oletettu, että uralilaisten kielten SVO olisi kielikontaktin tulosta erityisesti germaanisten kielten kanssa (esim. Kahr 1976, Heine 2008). Tämä ei ole kronologisesti täysin ongelmatonta, koska germaanisiet kielet ovat vielä attestoidun historiansa aikana kehittyneet SOV:sta V2-kieliksi ja siitä edelleen. Tämän perusteella on perusteltua oletta, ettei itämerensuomen SVO-järjestyksellä olisi välttämättä yhtä yksittäistä kontaktilähtöistä selitystä ainakaan germaanisella puolella, vaan erilliskielten sanajärjestysmuutokset voisivat johtua kontakteista myöhäisempien kielimuotojen kanssa (alaksaksa, ruotsi) tai vaihtoehtoisesti venäjän kanssa. Enemmän syntaktisia paralleleleja itämerensuomen kanssa on vanhastaan löydetty balttilaisista ja slaavilaisista kielistä, jotka tarjoavatkin paremman tarttumapinnan (vrt. mm. Larsson 2001). Balttilaisista kielistä, toisin kuin germaanisista, on kuitenkin saatavilla vain nuorempia materiaaleja, joten balttilaisten kielten rekonstruoitavissa olevaa sanajärjestyksen tai muiden syntaktisten ilmiöiden ikää ei välttämättä ole mahdollista palauttaa.

Kielikontaktit ovat vain yksi mahdollinen selitysmalli, kunkin kieliperheen osalta on esitetty myös vaihtoehtoisia kielensisäisiä selitysmalleja (itämerensuomi vrt. Grünthal 2005: 47)

Esityksessäni punnitsen syntaktisen rekonstruktion ongelmia suhteessa sanajärjestyksen rekonstruktioon ja muihin syntaktisiin ilmiöihin Itämeren alueen kielissä sekä suhteutan niitä tunnettuihin kielikontakteihin. Erityistä huomiota kiinnitetään kronologiaan ja käsiteltävien ilmiöiden esiintymiseen muissa kielikuntien haaroissa.

Lähteet

- Grünthal, Riho. 2005. Miksi itämerensuomessa on prepositioita? *Virittäjä* 1/2005: 28–51
- Heine, Bernd. 2008. Contact-induced word order change without word order change. Teoksessa *Language Contact and Contact Languages*, s. 33–60. *Hamburg Studies on Multilingualism* 7. Peter Siemund & Noemi Kintana (toim.). Amsterdam: John Benjamins.
- Kahr, Joan Casper. 1976. The renewal of case morphology: Sources and constraints. *Working Papers on Language Universals* 20: 107–151.
- Larsson, Lars-Gunnar. 2001. Baltic Influence on Finnic Languages. Teoksessa *The Circum-Baltic Languages: Typology and Contact. Volume I: Past and Present*, s. 237–253. Östen Dahl & Maria Koptjevskaja-Tamm (toim.). Amsterdam: John Benjamins.

Paukkunen Ulla & Saviniemi Maija
Oulun yliopisto

Miten Oulussa opiskelevat tiedostavat Oulun murteen piirteitä?

Selvitämme esityksessämme Oulun ammattikorkeakouluopiskelijoiden murretietoisuutta. Aiheemme liittyy kansandialektologian tutkimukseen, jota on Suomessa tehty etenkin itä- ja eteläsuomalaisten murrekäsityksistä (ks. Palander 2011). Oulun yliopistossa kansandialektologiasta on tehty pro gradu -tutkielmia (esim. Väänänen 2006; Tornio 2008; Saukko 2010; Kantola 2013; Hägg 2014; Airisniemi 2015; Lehtola 2015; kootusti Mielikäinen & Palander 2014: 20), ja työmme on ensimmäinen post doc -tutkimus Oulun seudun murretietoisuudesta. Työmme selkiyttää osaltaan käsitystä Oulusta kieliyhteisönä.

Tutkimusotteemme on kvalitatiivinen. Keräämme aineistoa kyselylomakkeilla, joiden perusteella valitsemme informantteja haastatteluihin. Vastaamme esityksessämme seuraaviin kysymyksiin: 1) Mitä piirteitä informanttimme nostavat spontaanisti esiin Oulun murteesta? 2) Miten informantit kielentävät kirjoitettua murretta?

Olemme keränneet kyselylomakeosuuuden pilottiaineiston tammikuussa. Teetimme kyselyn yhdellä Oulun ammattikorkeakoulun opiskelijaryhmällä. Murrepiirteitä tarkastelemalla meidän on tarkoitus selvittää, mitkä piirteet Oulun murteessa vaikuttaisivat olevan säilyviä, väistyviä tai yleistyviä.

Kyselylomakkeeseen on sisällytetty 11 Oulun murteen leimallista piirrettä, esimerkiksi svaavokaali (kahavi), yleisgemiaatio (sallaisuus) ja panniin, tekkiin -tyyppinen imperfekti. Kerromme esityksessämme näiden piirteiden havaitsemisesta. Esimerkiksi partitiivimuotoisissa sanoissa esiintyy niin yleispuhekielisiä, yleiskielisiä kuin Oulun murteen mukaisia varianteja. Esimerkiksi taivutusmuoto Ismoa kääntyy useimmiten yleiskielisesti muotoon Ismoa, mutta myös Ismoo tai Ismua.

Varsinaisen aineiston keräämme elokuussa Oulun ammattikorkeakoulun eri yksiköiden opiskelijoilta. Kokonaistutkimuksen tulokset esittelemme Oulussa kielitieteen päivillä 2016.

Asiasanat: kansandialektologia, murretietoisuus, Oulun murre

Lähteet

- Airisniemi, Johanna 2015: Oulun seudun murre internetin keskustelupalstoilla. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine.
- Hägg, Johanna 2014: Maallikoiden käsityksiä Oulun seudun murteesta ja sen sosiaalisesta variaatiosta. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine.
- Kantola, Laura 2013: Verkkokeskustelijoiden asenteet julkisuuden henkilöiden murteella puhumista kohtaan. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine.
- Lehtola, Minna 2015: Muhoslaisnuorten murteen tiedostaminen. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine.
- Mielikäinen, Aila – Palander, Marjatta 2014: Miten suomalaiset puhuvat murteista? Kansanlingvistinen tutkimus metakielestä. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Palander, Marjatta 2011: Itä- ja eteläsuomalaisten murrekäsitykset. Suomi 200. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Saukko, Raila 2010: Tervolalaisnuorten murteen käyttäminen ja tiedostaminen. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine.
- Tornio, Marika 2008: Kansandialektologinen tutkimus ei-kielitieteilijän murrekäsityksistä sanaston tasolla. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine.
- Väänänen, Marjo 2006: Ylikiiminkiläisnuorten murteen tiedostaminen ja sen suosiminen. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen, informaatiotutkimuksen ja logopedian laitos.

Pilke Nina
Vaasan yliopisto

Superesitelmä

Esitelmäni käsittelee super-alkuisten yhdyssanojen merkityspiirteitä ja käyttöyhteyksiä. Aineisto on kerätty lehdistä (sekä printtimedia että sähköiset arkistot), mainoksista ja Internetistä 2014–2015. Tutkimukseni lähtökohtana on 2000-luvun taitteessa tekemäni analyysi täsmä-alkuisten sanojen perusmerkityksistä (Pilke 1999, 2002). Tuolloin selvitin erilaisten sanaesiintymien pohjalta alkuliitteen perusmerkitystä täsmä-alkuisissa yhdyssanoissa, millaisia muita semanttisia merkityksiä sanoihin on liitetty sekä sitä, ovatko jotkut ilmauksista mahdollisesti myös erikoisalaille kuuluvia termejä. Tässä esitelmässä tarkastelen viime aikoina eri yhteyksissä yleistyneitä super-alkuisia sanoja vastaavalla tavalla.

On erittäin vaikea selvittää, mikä missäkin ilmauksessa kielenkäyttäjää kulloinkin viehättää. Edes syvälliset kielipsykologiaan pohjautuvat tutkimukset eivät kykene antamaan pitävää vastausta tähän kysymykseen. Yksi tapa lähestyä tematiikkaa on tarkastella ilmausta kuin myytävää tuotetta. Seikat, jotka vaikuttavat tuotteen myyntiin ovat 1) tuotteen ominaisuudet, 2) markkinointi ja 3) markkinatilanne. (Huhtala 1989: 128)

Tietynlaiset sanat käyvät kaupaksi tiettyyn aikaan. Samoin kuin täsmällisyys helposti koetaan nykypäivän kiireessä ja tehokkuudessa erityisen tavoittelemisen arvoiseksi, näyttäisi myös ylivertaisuudella ja paremmuudella olevan sosiaalista tilausta vaikuttavuutta, menestystä ja ranking-ajattelua korostavassa nykydiskurssissa. Häkkisen (2008) mukaan ihmisen ikuisen vertailun, kilpailun ja voittamisen tarve näkyy myös kielen rakenteessa. Substantiivien aste-eroja ja taustalla olevien käsitteiden hierarkioita ilmaistaan vertailumuotojen puuttuessa esimerkiksi yhdyssanojen määriteosien (valhe – emävalhe) tai prefiksien (tähti – supertähti – megatähti) avulla. Häkkisen toteamus siitä, että vertailulle ja sen ilmaisukeinoille asettaa rajoja vain äärimmilleen viritetty mielikuviutus näyttäisi toteutuvan myös super-alkuisissa sanoissa.

Lähteet

- Huhtala, A. (1989). Muotisanat. Teoksessa: J. Vesikansa (toim.) Nykysuomen sanavarat, 127–147. Porvoo, Helsinki, Juva: WSOY.
Häkkinen, K. (2008). Tähti on suuri, super sitäkin suurempi. *Tiede* 10/2008.
Pilke, N. (2002). Trendikkäästi täsmällistä. Teoksessa: *Kieli yhteiskunnassa – yhteiskunta kielessä*. AfinLAN vuosikirja 2002/ n:o 60, 231–244. A. Mauranen & L. Tiittula (toim.). Tampere.
Pilke, N. (1999). Mitä täsmällistä on täsmäkuivaimessa? Teoksessa: *Erikoiskielet ja käännösteoria, Kieli ja retoriikka*, 277–288. Vaasan yliopiston käännösteorian ja ammattikielten tutkijaryhmän julkaisut N:o 25. Vaasa: VAKKI.

Pitkänen-Heikkilä Kaarina
Helsingin yliopisto

Termin ja käsitteen suhteesta

Terminologiaopissa termi määritellään perinteisesti "erikoisalalla käytettävän yleiskäsitteen nimitykseksi" (esim. Terminologian sanasto 2006, ISO 1087-1:2000). Nimitys taas määritellään "ilmaukseksi, joka edustaa käsitettä". Kielitieteessä nimitys voidaan määritellä 'sanaksi, joka nimeää olion ja viittaa siihen luokan jäsenenä' (esim. Penttilä 1963). Nimistöntutkimuksessa nimitys tarkoittaa appellatiivia eli yleisnimeä, erotuksena nimeen, jolla taas viitataan propreihin eri erisnimiin. Sekä nimitykset että nimet ovat kuitenkin aina substantiiveja, "nimisanoja".

Termityön oppaiden mukaan termit voivat kuitenkin olla paitsi substantiiveja, myös adjektiiveja, verbejä tai adverbeja. Ovatko ne käsitteen nimityksiä? Luonnehdinta "nimitys" ei tunnu sopivan muihin kuin substantiivimuotoisiin termeihin. Substantiivilla viitataan tarkoitteeseen, kun taas adjektiivien, verbien ja adverbien suhde tarkoitteeseen on erilainen: ne predikoivat jotain toisen lauseenjäsenen tarkoitteesta (esim. VISK § 908).

Koska adjektiivit, verbit ja adverbit eivät ole tyypillisimpiä termejä, ne pyritäänkin termistöissä yleensä muokkaamaan osaksi substantiivilauseketta tai substantiivijohdoksiksi. Substantivointi ei kuitenkaan aina ole järkevää, koska se saattaa muuttaa termin merkitystä, kuten olen osoittanut erityisesti adjektiivien osalta (Pitkänen-Heikkilä 2015).

Pitäisikö termi määritellä siis suoraan "symboliksi, joka edustaa erikoisalan käsitettä"? Silloin esim. adjektiivitermi (kuten anaerobinen) edustaisi ominaisuuskäsitettä, vaikka ei olekaan viittaussuhteessa siihen tarkoitteeseen, jota se luonnehtii (esim. bakteeri). Adjektiivien, verbien ja adverbien yhteydessä korostuvat sellaiset käsitesuhteet, jotka substantiivitermien yhteydessä jäävät vähemmälle huomiolle: hierarkiasuhdetta tärkeämmiksi suhteiksi voivat osoittautua esim. ominaisuussuhde (ominaisuuden ja ominaisuuden kantajan suhde) tai syntysuhde (tekemisen ja tekijän suhde) (ks. myös Faber ym. 2009).

Terminologiaopissa ja semantiikassa molemmissa on lähtökohtana ns. semanttinen kolmio, mutta sitä tulkitaan ja käytetään osittain eri tavalla. Vertailen esitelmissäni näitä erilaisia lähtökohtia ja pohdin tulkintatapojen eroja silloin, kun tarkasteltavina kielen yksiköinä ovat tarkoitteisiin viittaavien substantiivien (esim. bakteeri, verso, neulanen) sijaan näiden substantiivien tarkoitteista jotakin predikoivat adjektiivit (anaerobinen bakteeri, verso on koheneva), verbit (verso talvehtii) tai adverbit (neulaset sijaitsevat viisittäin).

Lähteet

- Faber, Pamela, León, Pilar & Prieto, Juan Antonio 2009: Semantic relations, dynamicity, and terminological knowledge bases. – Current Issues in Language Studies 1 (2009): 1–23.
ISO 1087-1:2000. Terminology work – Vocabulary – Part 1: Theory and application.
Pitkänen-Heikkilä 2015 (tulossa): Adjectives as terms. – Terminology 21:1.
Terminologian sanasto. Sanastokeskus TSK ry. Helsinki 2006.
VISK = Auli Hakulinen, Maria Vilkuna, Riitta Korhonen, Vesa Koivisto, Tarja Riitta Heinonen ja Irja Alho 2004: Iso suomen kielioppi. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Verkko-versio, viitattu 20.2.2015. Saatavissa: <http://scripta.kotus.fi/visk>

Puupponen Anna
Jyväskylän yliopisto

Pään ja ylävartalon liikkeet suomalaisessa viittomakielessä

Viitottujen kielten lingvistinen tutkimus on etenkin viime vuosikymmeninä laajentanut fokustaan käsien artikulaatiosta kokonaisvaltaisempaan viittojan suorittamien liikkeiden tarkasteluun. Kehon, pään ja kasvojen artikulaatio eli ei-manuaalisuus on kiinnostanut tutkijoita kansainvälisesti jo 1970-luvun loppupuolelta alkaen (e.g. Baker & Padden 1978), mutta tähän asti tutkimusten painopiste on ollut kasvoilla tuotetuissa ei-manuaalisissa elementeissä. Väitöstutkimukseni laajentaa näkökulmaa ottamalla käsittelyyn päällä ja ylävartalolla tuotetut liikkeet ja asennot suomalaisessa viittomakielessä (esim. Puupponen et al. tulossa).

Esitelmässäni käsittelemäni sitä, minkälaisia artikulaattoreita pää ja ylävartalo ovat suhteessa toisiinsa, manuaaliseen eli käsillä tuotettuun artikulaatioon, ja yleisesti suomalaisen viittomakielen prosodiikkaan. Tutkimus perustuu Jyväskylän yliopiston viittomakielen keskuksessa vuonna 2013 kerättyyn monikuvakulmaiseen videoaineistoon, joka sisältää viitottuja narratiivitekstejä yhteensä 12 viittomakieliseltä viittojalta. Aineisto on annotoitu ELAN-ohjelmalla ja aineiston erityispiirre on, että se sisältää tietokonenäön avulla toteutetun analyysin jokaisen viittojan pään liikkumisesta (Karppa et al. 2014).

Esitelmän taustalla oleva tutkimus on parhaillaan työn alla. Alustavien havaintojen perusteella voidaan todeta, että pää liikkuu narratiiviteksteissä huomattavasti ylävartaloa enemmän: ylävartalon liikkeitä on yksittäisessä narratiivitekstissä keskimäärin neljäsosa päänliikkeiden määrästä. Alustavat tulokset osoittavat, että liikeesiintymien määrän perusteella päätä ja ylävartaloa voidaan pitää itsenäisinä artikulaattoreina suomalaisessa viittomakielessä.

Lähteet

- Baker, C. & Padden, C.A. 1978. Focusing on the nonmanual components of American Sign Language. In P. Siple (ed.), *Understanding language through Sign Language research*. New York: Academic Press.
- Karppa, M.; Viitaniemi, V.; Luzardo, M.; Laaksonen, J. & Jantunen, T. 2014. SLMotion - An extensible sign language oriented video analysis tool. In *Proceedings of the Ninth International Conference on Language Resources and Evaluation (LREC 2014)* [Reykjavíkissa, Islannissa, 31. toukokuuta 2014]. Paris: ELRA, pp. 1886-1891.
- Puupponen, A.; Wainio, T.; Burger, B. & Jantunen, T. (tulossa). Head movements in Finnish Sign Language: on the form and function of nods, nodding, head thrusts, and head pulls. *Sign Language & Linguistics*.

Rabb Viveca
Åbo Akademi

Sammanlagda kartor med Geografiskt Informationssystem (GIS)

Vissa fält inom lingvistik har klara geografiska aspekter, t.ex. perceptuell dialektologi, där det kan finnas behov av att behandla data som består av multipla kartor. Det intressanta är här egentligen inte att titta på varje enskild karta, producerad av enskilda informanter, utan att få en bild av allas kartor tillsammans, att göra t.ex. så kallade heat maps. Metoden tycks hittills användas i Finland främst av biologer och geologer, medan ute i världen även lingvister har tagit GIS till sig (t.ex. Montgomery & Stoeckle 2013, Cukor-Avila m.fl. 2012). Syftet med det här föredraget är att visa hur programmet ArcGIS kan användas för att processera, analysera och visa kartmaterial med relevans för lingvister, med konkreta exempel från min egen pågående forskning.

Jag undersöker den dialektala variationen i Vasa. Staden har omkring 61 000 invånare, av vilka ca 23 % har svenska som modersmål. Det konkreta materialet för detta föredrag är folklingvistiska intervjuer med 20 svensktalande informanter, 10 kvinnor and 10 män från Vasa, födda mellan åren 1936 och 1997. Alla intervjuerna gjordes av mig år 2014. Vad gör processering med GIS för den geografiska delen av analysen? Fördelar? Nackdelar?

Referenser

- Cukor-Avila, Patricia, Jeon, Lisa, Rector, Patricia C & Tiwari, Chetan, 2012: "Texas – It's Like a Whole Nuther Country": Mapping Texans' Perceptions of Dialect Variation in the Lone Star State. Texas Linguistics Forum 56. Proceedings from the Twentieth Annual Symposium About Language and Society - Austin (SALSA XX). April 13-15, 2012.
- Montgomery, Chris & Stoeckle, Philipp, 2013: Geographic information systems and perceptual dialectology: a method for processing draw-a-map data. *Journal of Linguistic Geography* 1. S. 52–85.

Rantanen Sari
Tampereen yliopisto

Presuppositio ennen, nyt ja tulevaisuudessa

Presupposition voidaan sanoa olevan yksi keskeisimmistä kielitieteen termeistä, sillä se on ollut ajankohtainen koko kielitieteen historian ajan. Kielitieteen kehittyessä myös presuppositio on käsitteenä muuttunut, ja sen määrittelyssä näkyy kielitieteen kehitys sekä kunkin aikakauden mukaiset suuntaukset. Yhä tänä päivänäkin se on merkittävässä asemassa kielitieteessä ja sitä tutkitaan jatkuvasti.

Presupposition juuret ovat logiikassa ja matematiikassa. Frege (1952) on ensimmäinen, joka antoi sille määritelmän jo 1800-luvun lopulla. Silloin sen ajateltiin olevan merkki viittaussuhteesta referentin ja erisnimen välillä. Semantiikka jatkoi Fregen aloittamaa työtä ja vei presupposition käsitettä eteenpäin. Semantiikassa lauseet presupponoivat ja niiden tulee täyttää tietyt totuusarvot. Monet semantikat kuten Russell (1905) ja Strawson (1950) ajattelivat Fregen tavoin, että presuppositiossa on ensisijaisesti kyse viittaussuhteesta, mutta heidän ajatuksensa kuitenkin osittain poikkesivat Fregen ajatuksista, koska he ottivat huomioon kontekstin merkityksen tulkinnassa.

Semanttinen käsitys presuppositioista oli vallassa aina pragmatiikan kehittymiseen asti. Gricen (1975) kehittämä teoria kommunikaatiolle antoi sysäyksen uudelle ajattelutavalle. Presuppositio nähtiin erityisesti kommunikaation välineenä, ja keskiöön asetettiin lauseiden sijaan puhuja. Stalnaker (1974) loi kommunikaatiopohjaisen presuppositioteorian, jossa keskeistä on keskustelutilanne, johon sisältyy puhuja, kuulija, konteksti sekä jaettu tieto, johon koko kommunikaatio pohjautuu. Enää ei vaadittu totuusehtoja vaan puhujan tarkoitus oli saada kuulija uskomaan keskustelussa esiin nousevat presuppositiot.

Presuppositio on kulkenut pitkän matkan 1800-luvun logiikasta 1970-luvun pragmatiikkaan, mutta edelleen käsite tuntuu olevan mysteeri. Presuppositio on saanut uusia määritelmiä vielä 2000-luvulla (mm. Schlenker 2008, Fasciolo 2012), ja olemassa olevia teorioita on muokattu (esim. Simons 2006). Vielä kuitenkin löytyy paljon tutkittavaa ja uusia näkökulmia, joiden kautta presuppositiota tulisi lähestyä. Tässä esitelmässä teen läpileikkauksen presupposition historiasta ja sen eri määritelmistä. Luon myös pohjaa presuppositiotutkimuksen tulevaisuudelle.

Avainsanat: presuppositio, semantiikka, pragmatiikka, kielitieteen kehitys

Lähteet

- Fasciolo, Marco 2012. Présuppositions immédiates vs. présuppositions médiates. *Langages* 186, 37-51.
- Frege, Gottlob 1952. On sense and reference. Teoksessa Peter Geach & Max Black (toim.) *Translations from the Philosophical Writings of Gottlob Frege*. Oxford: Basil Blackwell, 56-79.
- Russell, Bertrand 1905. On Denoting.
>><http://www.uvm.edu/~lдерosse/courses/lang/Russell%281905%29.pdf><<
- Schlenker, Philippe 2008. *Be Articulate: A Pragmatic Theory of Presupposition Projection*.
>>https://files.nyu.edu/pds4/public/Be_Articulate.pdf<<
- Simons, Mandy 2006. Presupposition without common ground.
>><http://www.hss.cmu.edu/philosophy/simons/Presupposition%20without%20Common%20Ground.pdf><<
- Stalnaker, Robert C. 1974. *Pragmatic presuppositions*. Teoksessa Munitz, Milton K & Unger, Peter K. (toim.) *Semantics and philosophy*. New York: New York University Press, 197-213.
- Strawson, P.F. 1950. On Referring. <http://www.eecoppock.info/Presupposition/Readings/strawson50.pdf>

Rostila Jouni
Helsingin yliopisto

Uutta evidenssiä kriittisen kauden hypoteesia vastaan?

Useimmat konstruktioikieliopin haarat olettavat, että äidinkieli opitaan, ei omaksuta myötäsnyntisen kielikyvyn avulla. Tähän liittyvien oppimisprosessien oletetaan perustuvan yleisiin kognitiivisiin kykyihin, ei myötäsnyntiseen kielitietoon (vrt. Goldberg 2003; Tomasello 2003). Tällaisiin yleisempiin kognitiivisiin kykyihin ehdotetuilla kielenomaksumisen kriittisillä kausilla (vrt. esim. Singleton 2005) taas ei tulisi olla vaikutusta. Siksi konstruktioikieliopin näkökulmasta kielenomaksumisessa/oppimisessa ei tulisi olla kriittistä kautta. Konstruktioikieliopin edustajat ovatkin tehneet toisen kielen oppimiseen liittyviä ehdotuksia, joiden taustalla vaikuttaisi olevan tämä oletus (Ellis 2009; Boyd & Goldberg 2009; Year & Gordon 2009). Tähän nähden on yllättävää, että kriittisen kauden käsite ei ole kirjoittanut mitään laajempaa keskustelua konstruktioikieliopin puitteissa (vrt. Rostila 2012).

Luonnostelen esitelmässäni projektin, joka tähtää juuri kriittisen kauden kyseenalaistamiseen konstruktioikieliopin näkökulmasta. Projektin tarkoituksena on selvittää, millaiset suomen valmiudet sellaiset saksaa äidinkielenään puhuvat ovat saavuttaneet, jotka ovat oppineet suomea kaikkien oletettujen kielenomaksumisen kriittisten kausien jälkeen. Käsittelem kielellisten valmiuksien testaamiseen ja arviointiin liittyviä kysymyksiä, perusteluja juuri saksaa äidinkielenään puhuvien tutkimiselle, projektin relevanssia S2-tutkimukselle sekä sitä, mitä annettavaa projektilla voisi olla konstruktioikieliopille. Keskeinen tavoitteeni on myös yhteistyökumppaneiden löytäminen ja projektin suorittamiseen liittyvien vinkkien saaminen.

Lähteet

- Boyd, Jeremy K.; Goldberg, Adele E. (2009) Input Effects Within a Constructionist Framework. *The Modern Language Journal* 93, 418-429.
- Ellis, Nick C. (2009) Optimizing the input: Frequency and sampling in usage-based and form-focussed learning. Teoksessa Michael H. Long; Catherine J. Doughty (toim.) *Handbook of Language Teaching*. Oxford: Blackwell, 139-158.
- Goldberg, Adele E. (2003) Constructions: A new theoretical approach to language. *Trends in Cognitive Sciences* 7.5, 219-224.
- Rostila, Jouni (2012): "Konstruktionsgrammatik: innovative Wege für den DaF-Unterricht, insbesondere den Grammatikunterricht?" *German as a Foreign Language* 2-3/2012, 216-237.
- Singleton, David (2005) The Critical Period Hypothesis: A coat of many colours. *IRAL* 43, 269-285.
- Tomasello, Michael (2003): *Constructing a Language. A Usage-Based Theory of Language Acquisition*. Cambridge, Mass./London: Harvard University Press.
- Year, Jungeun; Gordon, Peter (2009) Korean Speakers' Acquisition of the English Ditransitive Construction: The Role of Verb Prototype, Input Distribution, and Frequency. *The Modern Language Journal* 93, 399-417.

Salo Mirkka
Helsingin yliopisto

Romanikieleen pohjautuvat sanat ja ilmaisut Suomen romanien suomenkielisessä puheessa

Suomen romaneilla on suomenkielisessä puheessaan erityispiirteitä, kuten tunnistettavaa prosodiaa, valtaväestön puheesta eroavia merkityksiä joillekuille suomen kielisille sanoille sekä romanikieleen pohjautuvia sanoja ja ilmaisuja. Näitä erityispiirteitä esiintyy ennen kaikkea Suomen romanien keskinäisessä keskustelussa. Romanikielen sanasto pohjautuu enimmäkseen muinaisiin intialaisiin kieliin kuten sanskrittiin ja prakritiin. Siinä on myös varhaisia lainasanoja niiden alueiden kielistä, joiden kautta romanit ovat kulkeneet kohti Eurooppaa, sekä joitakin eurooppalaisia lainasanoja. Suomen romanikielen sanasto on ollut melko eristyksissä ja siihen on kehittynyt jonkin verran omaa ääntämistä, kirjoitusasua ja kielioppia.

Esitelmäni pohjautuu tutkimukseeni Suomen romanien keskustelussaan käyttämästä suomen kielen variantista. Tutkin romanikielisten sanojen ja ilmaisujen esiintymistä siinä ja syitä, miksi romanikieleen pohjautuvia sanoja ja ilmaisuja valitaan suomenkielisten sijasta. Lähteenä olen käyttänyt Internetin keskustelupalstaa Suomi24-romano, koska se on laajin kirjoitettu materiaali Suomen romanien tämänhetkistä autenttista keskustelua. Tutkimuksessani keskityn sanastoon, puheen osiin, sanojen taivutukseen, sanojen alkuperään ja yhdyssanoihin. Fokus on siinä, mitkä romanikieleen pohjautuvat sanat on valittu, kuinka usein niitä käytetään ja mihin puheen osiin ne liitetään sekä niiden taivutuksessa. Romanikielen mukaan taivutetut sanat ja pitemmät puheen osat kattavat fraaseja, fossilisoituneita ilmaisuja, yksittäisiä sanoja, koodinvaihtoa ja sekakieltä muistuttavia lauseita. Etenkin aikuisten Suomen romanien sekakielenomaisen kielimuodon käyttö on yleensä tarkoituksellista ja tahallista. Sitä, kuten yksittäisiäkin romanikieleen pohjautuvia sanoja käytetään suomenkielisessä puheessa etnisen identiteetin ilmaisemiseen ja yhä vieläkin jonkin puheen osan kätkemiseen romanikieltä osaamattomilta kuulijoilta. Lisäksi romanikulttuurin tabuaiheista keskusteltaessa käytetään kielen vaihtamista tabuaiheen, joko yhden tai useamman sanan kohdalla. Koodinvaihto on puhetta, jonka aikana puhuja vaihtaa puhekielen toiseksi. Yhdyssanoista, joissa on romanikieleen pohjautuvia osia, tutkin niiden muodostumista ja sitä, taivutetaanko ne suomen vai romanikielen mukaan.

Havaintoja lähdemateriaalista ovat tähän mennessä se, että romanikieleen pohjautuvia leksemejä esiintyy keskustelussa vähän, mutta useimmin käytetyt niistä ovat hyvin yleisiä. Eräät sanat korvaavat käytännössä suomenkieliset vastineensa Suomen romanien puheessa. Suomenkielisessä keskustelussa esiintyy myös muita, vain harvoin käytettyjä romanikieleen pohjautuvia leksemejä sekä romanikielen taivutusmuotoja. Useimmat romanikieleen pohjautuvat sanat keskustelussa perustuvat historialliseen Intian alueen sanastoon, sekä esiarjalaiseen että suurelta osin Sanskritin, Prakritin and Hindin kanssa yhteisiin sanajuriin ja osin muihin Intian ja sen lähialuiden kieliin. Jotkin sanat heijastavat romanien varhaisia kielikontakteja heidän liikkuessaan Intiasta kohti Eurooppaa. Harvemmat keskustelussa esiintyvät romankieleen pohjautuvat sanat ovat myöhempien kontaktikielten, slaavilaisten, germaanisten ja skandinaavisten sekä mahdollisesti Suomen vaikutusta.

Sandman Erika & Keinänen Satu
Helsingin yliopisto

Egoforisuuden merkinnän typologiaa Luoteis-Kiinan Amdon kieliliiton kielissä

Egoforisuus (ego-evidentialisuus) kieliopillisena kategoriana viittaa puhujan tai puhetilanteen muun osallistujan aktiiviseen mukanaoloon kerrotussa tapahtumassa. Egoforisuuden kieliopillista merkintää on kuvattu useissa Luoteis-Kiinan Amdon alueen kieliliittoon kuuluvissa tiibetiläisissä, mongolilaisissa, turkkilaisissa ja siniittisissä kielissä (ks. esim. Sun 1993, Slater 2003, Fried 2010, Sandman tulossa). Kaikki egoforisuuskielet erottavat tilanteet, joihin puhuja on osallistunut (ego), tilanteista, joihin puhuja ei ole ottanut osaa (ei-ego). Amdotiibetissä ja siniittisessä wutunin kielessä osallistuminen (ego-evidentialisuus) on yksi osa evidentialisuuden, puhujan tietolähteen, merkintäsystemiä, joka erottaa muitakin kieltenvälisesti tunnistettuja evidentialisuuden lajeja (aistihavainto, päättely, kuulopuhe). Alueen mongolilaisissa ja turkkilaisissa kielissä taas egoforisuus on kaksijakoinen systeemi, joka erottaa ainoastaan puhujan osallisuuden ja osallistumattomuuden kerrottuun tapahtumaan.

Tässä esitelmässä vertaamme egoforisuuden merkittävien semantiikka ja pragmatiikkaa kuudessa kielessä, jotka kuuluvat neljään eri kielikuntaan: amdontiibetti (tiibetiläinen), wutun (siniittinen), mongghul (mongolilainen), mangghuer (mongolilainen), bonan (mongolilainen) ja salar (turkkilainen). Aineistomme perustuu osittain julkaistuihin lähteisiin (referenssikieliopit ja artikkelit) sekä osittain wutunin kielen kenttätöaineistoon, joka on kerätty Luoteis-Kiinassa 2010–2013. Tärkein tutkimuskysymyksemme on, miten egoforisuuden merkintä on vuorovaikutuksessa esimerkiksi episteemisuuden tai persoonan merkinnän kanssa eri kielissä.

Alustavien tulostemme mukaan alueen kielille on yhteistä se, miten subjektin persoona egoforisuusilmauksessa vaikuttaa lauseen semanttiseen sisältöön, esim. kolmannen persoonan ego-muoto ilmaisee puhujan varmuutta kerrotusta asiantilasta. Amdotiibetin ja wutunin egoforisuussysteemeissä puhujan episteemisen perspektiivi voidaan erotella tarkemmin kuin mongolilais- ja turkkilaiskielten kahtiajakoon perustuvissa systeemeissä.

Lähteet

- Fried, Robert Wayne 2010. A Grammar of Bao'an Tu, a Mongolic Language of Northwest China. PhD dissertation, The University of Buffalo, State University of New York.
- Sandman, Erika (tulossa). Egophoricity in Wutun. - Egophoricity, Simeon Floyd, Elisabeth Norcliffe & Lila San Roque (toim). [Typological studies in language]. Amsterdam: John Benjamins.
- Slater, Keith W. 2003. A Grammar of Mangghuer. London & New York: RoutledgeCurzon.
- Sun, Jackson T. S. 1993. Evidentials in Amdo Tibetan. Bulletin of the Institute of History and Philology, Academia Sinica 63 (4): 945-1001.

Saviniemi Maija
Oulun yliopisto

Toimitushenkilökunnan kielenhuoltotiedot, -käytännöt ja -diskurssit

Tutkin väitöskirjassani toimitushenkilökunnan kielenhuoltotietoja, -käytäntöjä ja -diskursseja. Esityksessäni keskityn näistä kielenhuoltodiskurssien esittelemiseen. Lisäksi käyn läpi kielenhuoltokäytännöistä paikallisten murteellisuuksien ja puhekielisyyskäyttöä toimittajien teksteissä.

Tekemäni kriittisen diskurssianalyysin pohjalta selvitan, millaisia kielenhuoltodiskursseja toimitushenkilökunta rakentaa ja millaisia kieliasenteita niistä voidaan lukea. Tarkastelen diskursseja Miksi [pidätte kielenhuoltoa erittäin, melko tai ei kovin tärkeänä]? -kysymyksen vastauksista. Kyselylomakeaineistossani aktivoituu yhteensä kuusi kielenhuollosta puhumisen tapaa eli diskursseja, joilla merkityksellistetään kielenhuollon tärkeyttä. Sovellan tekemässäni diskurssianalyysissä Fairclough'n (1989) analyysimallia. Nimeämisiä ja verbivalintoja tarkastelemalla olen eritellyt aineistosta seuraavat diskurssit: 1. Kieli on lehden laadun tae -laatudiskurssi, 2. Tiedonvälitystähän tämä on -vuorovaikutusdiskurssi, 3. Meillä on vastuu suomen kielestä -vastuudiskurssi, 4. Kieli on toimittajan perustyökalu -välinediskurssi, 5. Lätinä harmittaa itseä ja lukijoita -tunnediskurssi ja 6. Ellet viljele kieltäsi oikein, niin mitä sitten! -vaalimisdiskurssi. Diskurssien esittelemisen lisäksi tuon esityksessäni esiin niitä paikallisia murteellisuuksia ja puhekielisyyskäyttöä, joita toimitusten edustamissa viestimissä käytetään. Murrebuumi (ks. esim. Koski 2002) on nähtävissä vastauksissa, joiden mukaan kielen variaatio näkyy ylivoimaisesti useimmin haastateltavan siteeraamisessa. Sen sijaan uutisteksteissä murteenkäyttöä ei yleensä suosita.

Yksittäisistä murreanoista annetaan esimerkiksi vaikkapa kökkä, hantuuki ja nisu. Näiden lisäksi kielen variaatio näkyy jutuissa muun muassa asukkaannimityksissä (esimerkiksi lempääläinen, orivesiläinen, utajärvinen, ks. suosituksista Welin 1998) ja mie, sie, mä(ä) ja sä -persoonapronominivalinnoissa (persoonapronomineista murteiden tuntomerkkeinä ks. Mielikäinen & Palander 2014: 185–200). Nämä toimitushenkilökunnan antamat esimerkit tuovat esiin heidän murrekäsitteisiään ja ovat kansandialektologisesti mielenkiintoisia. Informanteistani osalla on lingvistinen pohjakoulutus, osalla ei, joten koulutustaustojensa puolesta vastaajajoukkoni on hyvin heterogeeninen. Voidaankin ajatella, että informanttini ovat lingvistisen taustan valossa semimaallikoita, vaikka he ovatkin työnsä puolesta journalistisen genren asiantuntijoita.

Esitys pohjautuu tänä keväänä tarkastettavaan väitöskirjatutkimukseeni, jonka otsikko on ”On noloa, jos ammattilaiset tekevät tökeröitä kielioppivirheitä. Toimitushenkilökunnan kielenhuoltotiedot, -käytännöt ja -diskurssit”. Toimittajien suhtautumista kielenhuoltoon ei tiettävästi ole aiemmin tutkittu. Aineistonani on vuosina 2002 ja 2004 keräämäni kyselyaineisto, johon sain 232 vastausta paikallislehtien, sanomalehtien sekä Yleisradio Oy:n uutis- ja ajankohtaistoimitusten henkilökunnalta.

Asiasanat: asenteet, diskurssit, kansanlingvistiikka, kielenhuolto, kriittinen diskurssianalyysi, kyselytutkimus, paikallislehdet, sanomalehdet, sisällönanalyysi, toimittajat, Yleisradio

Lähteet

- FAIRCLOUGH, NORMAN 2001 [1989]: *Language and power*. London: Longman.
- KOSKI, MAUNO 2002: Murteet muodissa. – Iiona Herlin, Jyrki Kalliokoski, Lari Kotilainen & Tiina Onikki-Rantajääskö (toim.), *Äidinkielen merkitykset s. 49–74*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 869. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- MIELIKÄINEN, AILA – PALANDER, MARJATTA 2014: Miten suomalaiset puhuvat murteista? *Kansanlingvistinen tutkimus metakielestä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- WELIN, SAARA 1998: Kunnan nimeen perustuvat asukkaannimitykset. – *Kielikello* 2/1998 s. 22–29.

Shagal Ksenia
Helsingin yliopisto

Agenttipartisiipin aikasuhteet: kuinka joustavat ne ovat?

Vaikka suomen kielen partisiippisysteemi on monijäseninen, ma-agenttipartisiippi on ainoa passiivimuoto, jota käyttäen puhujalla on mahdollisuus tarvittaessa ilmaista toiminnan tekijä. Tämä huomioon ottaen on luonnollista, että agenttipartisiipin aikasuhteiden yleensä kuvataan olevan melko joustavat (VISK § 525). Erilaisissa tapauksissa agenttipartisiippi voi tarkoittaa toiminnan tuloksena syntynyttä tilaa tai kuvata meneillään olevaa tilannetta, ja joskus molemmat tulkinnat ovat mahdollisia.

Maailman kielissä passiivipartisiipit ovat yleensä joko resultatiivisia tai potentiaalisia (Haspelmath 1994), ja suomessa näitä mahdollisuuksia edustavat tu- ja tava-partisiipit. Ma-agenttipartisiippi ei kuulu kumpaankaan kategoriaan, vaikka se muistuttaa monin tavoin resultatiivista partisiippiä, koska useimmin se tosiaan luonnehtii substantiiviva päättyneen tapahtuneen suhteen:

(1) Pekka ja Antti söivät Annen eilen laittaman pizzan.

On kuitenkin olemassa laajahko raja-alue, jossa agenttipartisiipin käytön mahdollisuus on epäselvä. Tutkimukseni osoittaa esimerkiksi, että jotkut puhujat hyväksyvät alla olevan tulevan tilanteen ilmaisevan lauseen, vaikka muiden mukaan se on täysin epäkieliopillinen:

(2) ?Anne aikoo laittaa ruokaa huomenna. – Ihana! Kun ruoka on valmista, mennään Annelle ja syödään sitä Annen huomenna laittamaa ruokaa!

Esitelmäni päätarkoituksena on pohtia sitä, kuinka joustavia agenttipartisiipin aikasuhteet tosiasiaassa ovat ja mihin ne rajoittuvat. Koska kyseessä on etupäässä muodon marginaalinen käyttö, tutkimusaineistona ei ole luonnollisia tekstejä, joista tutkittavia esimerkkejä on vaikeaa löytää. Sen sijaan tutkimusaineisto muodostuu pääasiallisesti kyselylomakkeen avulla kerätyistä puhujien arvioista. Käsittelen useita erilaisia rajatapauksia ja osoitan, että agenttipartisiipin käytettävyys riippuu sekä kontekstista että partisiipin muodostavan verbin luontaisista ominaisuuksista.

Lähteet

- Haspelmath, Martin. 1994. Passive participles across languages. Fox, Barbara & Hopper, Paul J. (eds.) *Voice: Form and Function* (Typological Studies in Language, 27.). 151–177. Amsterdam: Benjamins.
- VISK = Auli Hakulinen, Maria Vilkuna, Riitta Korhonen, Vesa Koivisto, Tarja Riitta Heinonen & Irja Alho 2004: Iso suomen kielioppi. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Verkkoversio. <http://scripta.kotus.fi/visk>.

Silvennoinen Olli O.
Helsingin yliopisto

Shaken, not stirred: kontrastiivinen negaatio englannin kielessä

Esitelmäni käsittelee väitöstutkimustani englannin kielen kontrastiivisesta negaatiosta. Kontrastiivinen negaatio viittaa rakenteisiin, joissa yksi elementti kiistetään, jolloin toinen, vastaava elementti vahvistuu (esimerkit BNC:stä):

- (1) We are there to attend not a play but a performance.
- (2) The father says: 'It was just sheer luck that that was a toad, not a nuclear train.'
- (3) Claire was shattered but not crushed.
- (4) She wasn't meant to be happy, she was meant to be with me.

Väitöstutkimukseni lähtökohtana on pro gradu -tutkielmani (Silvennoinen 2013). Gradussani käsittelee kontrastiivisen negaation eri rakennetyyppejä, niiden rajoituksia ja niiden esiintymistä eri tekstityypeissä. Tulosteni mukaan yleisin rakennetyyppi on not X but Y (esim. (1) yllä), joka on myös syntaktisesti vapaampi kuin X not Y (esim. (2)). Argumentatiiviset tekstit vaikuttaisivat sisältävän enemmän kontrastiivista negaatiota kuin narratiiviset. Lisäksi argumentatiivisissa teksteissä esiintyvät kontrastiivisen negaation muodot ovat voimakkaammin kontrastiivisia kuin narratiivisissa teksteissä esiintyvät.

Tutkin myös kontrastiivisen negaation käyttötapoja. Vaikutusvaltaisina esitys kontrastiivisen negaation käytöstä on Hornin (1985, 1989) teoria metalingvistisestä negaatiosta eli negaatiosta, joka proposition sijaan kohdentuu itse lausumaan, esimerkiksi sen äänneasuun tai tyylilajiin. Metalingvistisyys ei kuitenkaan kata kaikkea kontrastiivisen negaation käyttöä. Hornin teoriaan pohjautuen Geurts (1998) on väittänyt, että kontrastiivisen negaation kaksi pääasiallista käyttötapaa ovat kielellisten muotojen sekä skalaaristen implikaatioiden kiistäminen. Sen sijaan propositionien kiistämiseen ei Geurtsin mukaan kontrastiivista negaatiota juuri käytettäisi. Tutkin näiden väitteiden paikkansapitävyyttä omassa aineistossani.

Tutkimukseni tavoitteena on mahdollisimman tarkka korpuspohjainen kuvaus kontrastiivisen negaation konstruktio- ja perheestä (vrt. esim. Goldberg 1995). Korpusaineiston avulla voi tarkastella kontrastiivista negaatiota sumearajaisena kategoriana, jolla on enemmän ja vähemmän keskeisiä jäseniä. Pyrin myös suhteuttamaan tutkimiani konstruktioita muihin kontrastiivisiin ilmaisuihin kuten let alone -konstruktion (Fillmore, Kay & O'Connor 1988; ks. myös Jones et al. 2012).

Lähteet

- Fillmore, Charles J., Paul Kay & Mary Catherine O'Connor. 1988. Regularity and idiomacity in grammatical constructions: The case of let alone. *Language* 64(3): 501–538.
- Geurts, Bart. 1998. The mechanisms of denial. *Language* 74(2): 274–307.
- Goldberg, Adele E. 1995. *Constructions: A Construction Grammar Approach to Argument Structure*. Chicago: University of Chicago Press.
- Horn, Laurence R. 1985. Metalinguistic Negation and Pragmatic Ambiguity. *Language* 61(1): 121–174.
- Horn, Laurence R. 1989. *A Natural History of Negation*. Chicago: University of Chicago Press.
- Jones, Steven, M. Lynne Murphy, Carita Paradis & Caroline Willners. 2012. *Antonyms in English: Construals, Constructions and Canonicity*. (Studies in English Language.) Cambridge: Cambridge University Press.
- Silvennoinen, Olli Oskari. 2013. *Shaken, not stirred: A Construction Grammar account of contrastive negation in English*. Pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto.

Sääskilahti Minna
Oulun yliopisto

Viides- ja kuudesluokkalaiset dialogisina kirjoittajina

Mikhail Bahtin ja Valentin Vološinov katsoivat, että dialogisuus on tyypillistä kaikelle kielenkäytölle niin suullisessa kuin kirjallisessakin viestinnässä. Analysoidessaan kirjoitettujen tekstien dialogisuutta Bahtin nosti esiin kirjoittajan ja lukijan aktiivisen suhteen: lukija reagoi lukemaansa esimerkiksi ottamalla kantaa, kyseenalaistamalla, myötäilemällä tai vastustamalla. Kirjoittaja puolestaan tiedostaa lukijan aktiivisen roolin ja pyrkii ennakoimaan lukijan reaktioita, mikä ilmenee teksteissä monin tavoin. Bahtin katsoi tämän olevan erityisen tyypillistä teksteille, joilla pyritään vaikuttamaan ja joissa esitetään mielipiteitä. (Vološinov 1990 [1929]: 106–121; Bahtin 2004 [1953]: 68–73.)

Tarkastelen esitelmässäni dialogisuutta kirjoittamisen opettamisen näkökulmasta ja analysoin, miten dialogisuus ilmenee viides- ja kuudesluokkalaisten kirjoitelmissa. Aineistoni koostuu 48 kirjoitelmasta. Oppilaiden tehtävänä oli kirjoittaa filosofinen essee onnellisesta elämästä. Ennen kirjoittamista oppilaita ohjeistettiin, että filosofisessa esseessä aihetta voi pohdiskella paitsi oman elämänsä kannalta myös laajemmasta näkökulmasta. Lisäksi ohjeistuksessa tähdennettiin oman mielipiteen perustelemisen tärkeyttä. Argumentointi on aina lähtökohdiltaan dialogista, joten painottaessaan oman mielipiteen esittämistä ja perustelemista tehtävänanto ohjasi oppilaita dialogiseen kirjoittamiseen. Lisäksi omaa elämää laajemman näkökulman huomioiminen edellytti, että kirjoittaja käsittelee tekstissään omien mielipiteidensä lisäksi muidenkin käsityksiä onnellisesta elämästä, jolloin hän käy väistämättä keskustelua eri näkemysten välillä.

Kiinnitän tutkimuksessani huomiota erityisesti siihen, miten oppilaat hyödyntävät kirjoitelmissaan muitakin näkökulmia kuin omaansa ja miten he huomioivat mahdollisia vastakkaisia näkemyksiä. Samalla käsittelem tekstien moniäänisyyttä ja analysoin, keiden ääni oppilaiden teksteissä kuuluu. Oppilaat käyttävät teksteissään myös monenlaisia dialogisiksi tulkittavia kielellisiä rakenteita, kuten direktiivejä (Jos et ole onnellinen, sinun kannattaisi yrittää löytää oma onnesi, uusi ystävä esimerkiksi.), kysymyksiä (Miksiköhän vanhempasi ostavat sinulle pelejä ja leluja?) sekä monikon ensimmäistä persoonaa (Voimme tehdä kaikille hyviä ystäviä että toisilla olisi onnellinen elämä.) (Makkonen-Craig 2014: 113). Siksi tarkastelen myös, miten dialogisuus ilmenee kirjoitelmien kielellisissä rakenteissa.

Lähteet

- Bahtin [Bakhtin], Mikhail M. 2004 [1953]: The problem of speech genres. – Caryl Emerson & Michael Holquist (toim.), M. M. Bakhtin, *Speech Genres and Other Late Essays* s. 60–102. Austin: University of Texas Press.
- Makkonen-Craig, Henna 2014: Aspects of dialogicity: Exploring dynamic interrelations in written discourse. Teoksessa Anna-Malin Karlsson & Henna Makkonen-Craig (toim.), *Analysing text AND talk. Arbetsrapporter om modern svenska* s. 99–120. FUMS Rapport nr 233. Uppsalan yliopisto.
- Vološinov, Valentin 1990 [1929]: *Kielen dialogisuus*. Tampere: Vastapaino.

Tuuri Emilia
Tampereen yliopisto

Typologisen kieliaineiston elisitaatio kuva- ja videomateriaalilla

Liikkeen ilmaisu on ollut kielitypologian keskeinen tutkimuskohde etenkin Talmyn (1985, 1991, 2000) tunnetuista typologioista alkaen. Myöhempi tutkimus on osoittanut Talmyn typologioiden kaipaavan teoreettista uudelleenarviointia, ja keskeinen edellytys haasteeseen vastaamiseksi on empiirisen vertailuaineiston kokoaminen yhä useammista kielistä (Zlatev 2007). Esitelmässäni käsittelem kuvalliseen materiaaliin perustuvaa elisitaatiota tällaisen aineiston koostamismetodinä.

Väitöstutkimukseni kuuluu Lundin yliopistosta koordinoitavaan kielitypologiseen projektiin (Zlatev ym.), jonka tavoitteena on luoda teoreettisesti pätevä aktuaalisen ja ei-aktuaalisen (fiktiivisen) liikkeen ilmaisen typologia laajan vertailuaineiston pohjalta. Tutkimusaineistoa kootaan videoimalla testitilanteita, joissa informantit kielentävät näkemäänsä materiaalia.

Ensimmäisessä elisitaatiotehtävässä koehenkilöt kuvailevat noin kymmensekuntisia videonpätkiä näytellyistä liiketilanteista (Ishibashi ym. 2006), toisessa taas pyritään elisitoimaan ei-aktuaalisen liikkeen ilmaisu piirroskuvasarjalla (Blomberg 2014). Typologisesti ja areaalisesti toisistaan kaukaisten kielten aineistot kootaan julkiseen korpukseseen. Suomesta on koottuna 50 aikuisnatiivin kielennökset kattava aineisto.

Kuvalliseen aineistoon perustuvaa elisitaatiota on Suomessa käytetty ainakin viittomakielen sekä afasian tutkimuksessa, mutta suomen kielen perustutkimuksessa metodi on uusi. Pohdin esitelmässäni aineistonkeruussa kertyneiden kokemusteni pohjalta metodin toimivuutta kielitypologisessa vertailussa ja yksittäiskielen analyysissä.

Puolistrukturoidun metodin ilmeisin hyöty on samojen stimulusten käytön mahdollistama luotettava kieltenvälinen vertailu. Audiovisuaalinen aineisto sallii erilaisia näkökulmia kuin pelkän tekstikorpuksen käyttö. Esimerkiksi ilmaisuhankeiluudet ja epärointi käyvät videoaineistosta ilmi aivan eri tavalla kuin tekstistä: näkyvillä on tavallaan prosessi eikä vain lopputuote.

Toisaalta elisitoituun aineistoon liittyy riskejä, joiden vuoksi rinnalla on hyvä käyttää korpusaineistoa. Tehtävätyyppi saattaa johtaa samojen rakenteiden toistamiseen eli syntactic priming -ilmiöön. Ongelmaksi muodostuu myös frekvenssiefekti: rajallinen koehenkilömäärä toistaa yleisimpiä ilmauksia ja harvinaisimmat jäävät tutkimuksen ulottumattomiin (Tuuri & Pajunen 2015 [tekeillä]). Tutkimuksen suomen osuus kuuluu Variable Competence -projektiin (Pajunen, Itonen ym.), jonka monimetodinen analyysi yhdistää kokeellisia menetelmiä korpusmenetelmiin.

Typologisen näkökulman tuottama haaste ovat myös kulttuurisidonnaisuuden vaikutukset kielentämiseen. Mahdollisimman universaaleiksi suunnitellut elisitaatiotyökalutkin kirvoittavat kulttuurisen vierauden ilmauksia, kuten suomalaisten koehenkilöiden kielennöksissä nainen käveli portaita pitkin alas johonkin luolaan tai johonkin ja etelämaalainen poika käveli vuoristossa paljain varpain.

Lähteet

- BLOMBERG, JOHAN 2014: Motion in Language and Experience. Actual and non-actual motion in Swedish, French and Thai. Doctoral dissertation. Lund University.
- ISHIBASHI, MIYUKI – KOPECKA, ANETTA – VUILLERMET, MARINE 2006: Trajectoire: Matériel visuel pour élicitation des données linguistiques. Laboratoire Dynamique du Langage, CRNS/Université Lyon 2.
- TALMY, LEONARD 1985: Lexicalization patterns: Semantic structure in lexical forms. – Shopen, Timothy (toim.), Language typology and syntactic description. Vol. 3, Grammatical categories and the lexicon s. 57–149. Cambridge: Cambridge University Press.
- 1991: Path to realization: A typology of event conflation. Berkeley Linguistic Society 17 s. 480–519.
- 2000: Toward a cognitive semantics Volume 1: Concept structuring systems. Cambridge, MA: The MIT Press.
- ZLATEV, JORDAN 2007: Spatial Semantics. – Cuyckens, Hubert – Geeraerts, Dirk (toim.), The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics s. 318–350. Oxford: Oxford University Press.

Vanhatalo Ulla
Tampereen yliopisto, Helsingin yliopisto

Konstenius Reetta
Helsingin yliopisto

Natural Semantic Metalanguage lastenpsykiatriassa

Natural Semantic Metalanguage (NSM) on semanttisen analyysin menetelmä, jossa noin 66 alkusanalla voidaan määrittellä periaatteessa kaikki muut sanat (esim. Wierzbicka 1996). Toisin kuin yleensä kielitieteen kuvauskäsitteet, NSM:n alkusanat ovat erityiskielistä riippumattomia universaaleja merkitysprimitiivejä. Ne eivät siis ole avoimia tieteelliselle käsitteenmäärittelylle. Universaalisuutensa vuoksi NSM:ää voidaan hyödyntää kaikilla tieteenaloilla. Alkusanojen avulla voidaan selittää kompleksisia käsitteitä yksinkertaisesti. NSM-menetelmää on käytetty esimerkiksi kivuntutkimuksessa (Goddard & Zhengdao toim. 2014).

Tässä esitelmässä kuvaamme NSM:n käyttöä lastenpsykiatriassa. Tutkimuksemme on osa laajempaa tutkimusprojektia, jossa selvitetään lapsen stressiä (Eeva Arosen työryhmä, HUS). Avaamme NSM:n alkusanoilla niitä kompleksisia konstruktioita, joita käytetään koetun stressin oireiden kartoituksessa. Nämä kompleksiset käsitteet on muotoiltu NSM:ää käyttämällä helposti ymmärrettäviksi kysymyslauseiksi. Esittelemme Perceived Stress Scale (PSS) -lomakkeen perusteella tehdyn NSM-pohjaisen kyselylomakkeen.

Lastenpsykiatriassa stressin tutkimuksessa on toistaiseksi käytetty aikuisille suunnattuja kyselylomakkeita. Näiden kyselyiden luotettavuutta vähentää se, etteivät 7-12-vuotiaat lapset välttämättä ymmärrä lomakkeissa käytettyä sanastoa (stressi, henkilökohtainen, ylitsepääsemätön, hallita, vaadittu). Osa kysymyksistä on myös syntaktisesti vaikeita. NSM:n käytöllä lastenpsykiatrian kyselylomakkeissa voi olla huomattava kyselyn luotettavuutta parantava vaikutus. Mahdollisia sovellusalueita voidaan myös nähdä aikuispsykiatrian puolella kielellisten erityisryhmien (maahanmuuttajat, kehitysvammaiset) diagnostiikassa ja hoidossa.

Esityksessämme pohdimme, miten perinteinen psykiatrinen kysely ja NSM-pohjainen kysely yhtäältä vastaavat toisiaan ja toisaalta kuvaavat stressiä diagnosoitavana ilmiönä. Tieteen teorioissa ajatellaan, että käytetyt termit kuvaavat kompleksisia käsitteitä, jotka vaativat käsitteen määrittelyä (esim. Niiniluoto 1980). NSM:n käyttämät alkusanat, universaalit, eivät ole näiden teorioiden kanssa yhdenmukaisia. Poikkeuksen tekee kuitenkin Hintikka & Hintikan (1986) Wittgenstein-tulkinta, jonka mukaan lapsi astuu kielipeliin eräänlaisen esikielellisen alkukäsitteistön kanssa. Pelaamalla kulttuurinsa kielipelejä lapsi oppii hiljalleen kompleksisia käsitteitä. Lapsi voi edetä kielipelissä vain siirtymällä edelliseltä tasolta ylempälle.

Lähteet

- Goddard, Cliff & Zhengdao, Ye, toim. (2014) "Happiness" and "Pain" across Languages and Cultures – Special Issue of International Journal of Language and Culture 1(2).
Hintikka, Merrill B. & Hintikka, Jaakko (1986) Investigating Wittgenstein, Basil Blackwell, Oxford.
Wierzbicka, Anna (1996) Semantics: Primes and universals. Oxford: Oxford University Press.

Viimaranta Johanna
Turun yliopisto

Venäjän onomatopoeettisten interjektioiden käytöstä predikaattina

Venäjän kielen onomatopoeettisia interjektioita kuten bac 'läiskis, mäiskis', bum 'pam, pom, pum', pljuh 'pläts, polskis, molskis, loiskis, roiskis, räiskis, läiskis' ja käytetään interjektioina kuvailemaan tiettyä konventionaalista äänten joukkoa, mutta myös verbin asemasta. Tällöin kuvattava toiminta yhdistyy puhujan mielessä ääneen, jonka toiminta kuvitteellisesti saa aikaan. Esim. On pljuh v vodu 'Hän pläts veteen'. Saman voi ilmaista myös interjektion kanssa samankantaisella verbillä, On pljuhnul v vodu 'Hän plätsähti/polskahti veteen'. Mm. suomessa vastaavia interjektioita ei voi käyttää predikaattina, vaan vaaditaan aina verbimuotoinen sana. Myös venäjässä tämä käyttö on mielenkiintoinen kurioositeetti, koska eri sanaluokkien sanat eroavat siinä poikkeuksetta toisistaan morfologisilta piirteiltään ja lähestulkoon mikä tahansa sanan sanaluokan voi määritellä ilman kontekstia suoraan sen muodosta. Venäjän morfologiseen rikkauteen perustuva vapaa sanajärjestys sotiikin tällaisen käytön mahdollisuutta vastaan. Käsittelem esitelmässäni onomatopoeettisten interjektioiden käyttöä predikaattina ja tämän ilmiön yleisyyttä korpusaineiston perusteella. Oletan kognitiivisen kielitieteen lähtökohdista, että ilmiötä voi käyttää todistusaineistona käsitteistyksen, aistien (mm. kuulon ja tuntoaistin) välittämän tiedon ja kielenkäytön välisestä suhteesta.

Wiklund Mari
Helsingin yliopisto

Kieliopillisesti virheelliset lausumat ja epäsujuva puhe autististen varhaisnuorten vuorovaikutuksessa

Tämä esitelmä kohdistuu tilanteisiin, joissa lievästi autistisilla varhaisnuorilla on vaikeuksia ilmaista itseään sanallisesti. Tarkemmin sanottuna tutkimus keskittyy vuoroihin, jotka sisältävät kieliopillisesti virheellisiä tai muuten epäjohdonmukaisia lausumia tai epäsujuvaa puhetta. Lisäksi tutkimuksessa kiinnitetään huomiota siihen, miten puhekumppanit (ja puhuja itse) käsittelevät ongelmavuoroja.

Päämääränä on yhtäältä kuvailla, millaisia virheitä tutkittavat henkilöt tekevät, ja millaista epäsujuvuutta heidän puheessaan esiintyy. Kieliopillisesti virheelliset lausumat voivat sisältää esimerkiksi väärää sijapääätteitä, epäjohdonmukaisia lauserakenteita tai väärää sanavalintoja. Epäsujuva puhe puolestaan muodostuu tyypillisesti usean piirteen ryhmittymästä, johon voi kuulua esimerkiksi toistoa, äänteen venytyksiä, keskeytettyjä sanoja, äännähdyksiä ja tilkesanoja.

Toisaalta tutkimuksessa pyritään myös selvittämään, miten puhekumppanit ja puhuja itse käsittelevät mainittuja vuoroja. Usein virheitä tai epäsujuvaa puhetta sisältävä vuoro saa aikaiseksi puhekumppanin tekemän korjausaloitteen. Toisinaan puheen muotoilun ongelmat johtavat yhteen tai useampaan itsekorjaukseen. Joskus käy myös niin, että virheitä ja/tai epäsujuvuutta sisältävää vuoroa ei käsitellä ongelmallisena, eli se ei johda korjauksiin.

Aineisto tulee ryhmäkuntoutuskeskusteluista, joissa seitsemän 11–13-vuotiasta suomenkielistä, lievästi autistista poikaa keskustelee kahden kuntouttajansa kanssa. Aineisto on koottu Lastenlinnan Autismipäiväkeskuksessa talvella 2009–2010. Tutkimuksessa käytetään keskustelunalyysin menetelmiä.

Wójtowicz Radosław
Poznanin yliopisto

Sija ja (inter)subjektiivisuus: Kopulalauseen adjektiivin sijamerkintä keskustelussa

Tarkoitteen definiittisyyteen, rajattuuteen tms. sekä nominaaliseen aspektiin liittyvien seikkojen tiedetään vaikuttavan suomen adjektiivin sijamerkintään olla-verbin yhteydessä (vrt. esim. Huumo 2007). Aihetta käsittelevässä kirjallisuudessa analysoidaan joko keksittyjä lauseita tai lehtikielestä ja ylipäänsä kirjoitetusta diskurssista peräisin olevia esimerkkejä. Huomion kohteena ovat siis lähinnä sellaiset kopulalauseet, joiden subjekteina toimivat leksikaaliset sanat. Arkikeskustelun kopulalauseiden adjektiivikomplementteja eli ns. adjektiivipredikatiiveja koskevan tutkimukseni tulokset osoittavat kuitenkin, että 85% olla-verbia sisältävien kopulalauseiden subjekteista on demonstratiivipronomineja, mikä tarkoittaa, että ilmiön kuvauksessa on täydentämisen varaa.

Esiitykselläni on kaksi tarkoitusta. Ensin käsittelem sitä, miten demonstratiivien referenttien identifioitavuus heijastuu komplementtiadjektiivien sijassa. Jos subjektina toimivalla demonstratiivilla on diskurssille keskeinen, edeltävässä puheessa mainittu referentti, tulee adjektiivi yleensä nominatiivissa. Partitiivi on vuorostaan niiden adjektiivien sijana, jotka esiintyvät kataforisten demonstratiivien yhteydessä ja jotka kuvaavat epämääräisempiä ja vähemmän tärkeitä referenttejä. Näin ollen adjektiivin sijamerkintä rinnastuu NP:iden sijojen tyypillisten diskurssiprofiileihin (vrt. Helasvuo 1997, 2001).

Seuraavaksi siirryn analysoimaan komplementtiadjektiivin sijaa Du Bois'n (2007) kannanottoa koskevan teorian valossa. Osoitan, että adjektiivin sijamerkintä heijastaa sitä, mikä kannanoton alatoiminnoista on käynnissä kopulalauseetta sisältävässä vuorossa. Partitiivimuotoisia adjektiiveja käytetään usein puhujan affektiivisuuden ja episteemisuuden ilmaisemiseen. Toisin sanoen ne ovat subjektiivisen asennoitumisen keinoja. Nominatiivimuotoiset adjektiivit esiintyvät sen sijaan silloin, kun etualalla on kannanoton objektien evaluointi. Nominatiivadjektiiveja sisältävät kopulalauseet ovat sen lisäksi intersubjektiivisuuden rakenteita koska niiden avulla vuorovaikutuksen osallistajat linjautuvat toistensa kantoihin.

Lähteet

- DU BOIS, JOHN W. 2007: The stance triangle. – Robert Englebretson (toim.), *Stancetaking in discourse: Subjectivity, evaluation, interaction*, ss. 139–182. Amsterdam: John Benjamins.
- HELASVUO, MARJA-LIISA 1997: Functions of case marking vs. non-marking in Finnish discourse. – Anne-Marie Simon-Vandenberg, Kristin Davidse & Dirk Noël (toim.), *Reconnecting language: Morphology and syntax in functional perspectives*, ss. 213–225. Amsterdam: John Benjamins.
- HELASVUO, MARJA-LIISA 2001: Syntax in the making: The emergence of syntactic units in Finnish conversation. Amsterdam: John Benjamins.
- HUUMO, TUOMAS 2007: Kvantiteetti ja aika II: Nominaalinen aspekti ja suomen predikatiivin sijanvaihtelu. – *Virittäjä* 111, ss. 3–23.

Ylitalo Riikka
Oulun yliopisto

Suomen CV.CV-rakenteisten sanojen alueellinen prosodinen vaihtelu

Tutkimuksessa tarkastellaan ns. puolipidennysaseman sisältäviä sanoja, joiden vokaalinkestojen on vanhastaankin tiedetty vaihtelevan suomen murteiden välillä: puolipidennysmurteissa V2 on V1:tä pidempikestoinen, puolipidennyksettömissä murteissa päinvastoin (esim. Kettunen 1940: kartta 198; Wiik 1985: 254–306; Wiik & Lehiste 1968: 569–574). Vaikka puolipidennys on tunnettu ja jonkin verran tutkittukin ilmiö, suomen kielialueelta on puuttunut riittävän laajaan aineistoon ja riittävän tarkkoihin foneettisiin mittauksiin perustuva kokonaiskuva ilmiön levinneisyydestä ja toteutumismuodoista. Tutkin väitöskirjassani (Ylitalo 2009) perustaajuutta ja segmenttikestoja Oulun, Tampereen ja Turun seuduilla useissa eri sanarakenteissa ja aksentoitujen lisäksi aksentoimattomissa sanoissa, mutta ehdottomasti eniten eroja perustaajuudessa ja segmenttikestoissa varieteettien välillä oli aksentoitujen CV.CV(X)-rakenteisten sanojen kahdessa ensimmäisessä tavussa. Keskityinkin jatkotutkimuksessa juuri aksentoituihin CV.CV-rakenteisiin sanoihin, joihin tiivistyy suuri osa suomen alueellisista sanatason prosodisista eroista.

Nyt tarkastelen aksentoitujen CV.CV-rakenteisten prosodiikkaa neljällä eri paikkakunnalla samaan murrealueeseen kuuluvine ympäristökuntineen: Seinäjoella, Kuopiossa, Rovaniemellä ja Helsingissä. Tutkimusmateriaalin muodostavat CV.CV-sanat on sijoitettu aksentoituun asemaan kehysvirkkeissä, jotka koehenkilöt lukevat äänitysstudioissa. Kohdesanojen segmenttikestot ja perustaajuus mitataan, ja mittaustulokset analysoidaan tilastollisesti. Sen lisäksi, että tulokset vahvistavat aiempia puolipidennyshavaintoja riittävän laajan materiaalin ja tarkkojen mittausten avulla, tutkimus tuottaa myös täysin uutta tietoa mm. perustaajuuden kulusta puolipidennysaseman sisältävien aksentoitujen sanojen aikana.

Lähteet

- Kettunen, Lauri 1940: Suomen murteet III A. Murrekartasto. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 188. Helsinki: SKS.
- Wiik, Kalevi 1985: Suomen murteiden vokaalien kestoista. – Olli Aaltonen & Timo Hulkko (toim.), Fonetikan päivät – Turku 1985. XIII Fonetikan päivillä Turun yliopistossa 30.–31.8.1985 pidetyt esitelmät, 253–317. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 26.
- Wiik, Kalevi & Lehiste, Ilse 1968: Vowel quantity in Finnish disyllabic words. – Paavo Ravila (toim.), Congressus Secundus Internationalis Fenno-Ugristarum. Helsingiae habitus 23.–28. VIII. 1965. Pars I. Acta Linguistica s. 569–574. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- Ylitalo, Riikka 2009: The Realisation of Prominence in Three Varieties of Standard Spoken Finnish. Väitöskirja. Acta Universitatis Ouluensis B 88.

POSTERIT – POSTERPRESENTATIONER – POSTERS

Alila Jaana
Soveltavan kielentutkimuksen keskus
Jyväskylän yliopisto

Mielipideilmaisun monet muodot

Väitöstutkimuksen kohteena ovat suomi toisena kielenä -oppijoiden teksteissä esiintyvät mielipideilmaisut. Posteriesitelmässä esitellään erilaisia keinoja ilmaista mielipide ja automaattisia aineiston analysointiohjelmiä, joilla näitä ilmaisuja voidaan tekstikorpuksesta etsiä. Automaattisia aineiston analysointityökaluja voidaan käyttää hyväksi tehtävissä, joita ihmisen on vaikea suorittaa (Computers in applied linguistics 1992: 1; Stubbs 1996: 232), kuten laskettaessa laajoista tekstiaineistoista tiettyjä kielen piirteitä. Esittelen näiden työkalujen käyttömahdollisuuksia mielipideilmaisun osalta.

Mielipiteen voi käsitteenä määritellä mm. niin, että argumentti on tekstijakso, joka muodostuu väitteestä ja perustelusta (Salminen, Laurinen & Marttunen 2002: 266). Tässä tutkimuksessa mielipideilmaus määritellään sosiaalisen toiminnan osaksi ja usein juuri konteksti tekee jostakin ilmaisusta mielipideilmaisun. Tämä onkin mielipideilmaisun mielenkiintoinen ominaisuus; se voi olla niin monimuotoinen ja useimmiten tiukasti sidoksissa kontekstiin. Tämä mielenkiintoinen ominaisuus tekee mielipideilmauksesta samalla hankalan käsitteen määritellä, kun tunnusmerkkejä on niin monenlaisia. Mielipideilmausten jaottelu perustuu tässä tutkimuksessa ilmausten rakenteellisiin seikkoihin, esimerkiksi vakiintuneiden mielipideilmausten (olen sitä mieltä, että Internetin käyttöä pitäisi rajoittaa) käyttö tai konditionaalimuodon käyttö (Internetin käyttöä pitäisi rajoittaa) käyttö jne.

Tutkimusaineisto on kerätty Jyväskylän yliopiston Toisen kielen oppimisen polut -hankkeessa vuosina 2010–2013. Lisäksi mukana on Dialuki-hankkeen (kerätty vuosina 2010–2013) ja Yleisten kielitutkintojen aineistoa. Tekstejä on alakoulu-, yläkoulu- ja lukioikäisiltä sekä aikuisilta oppijoilta. Aineistoa on yhteensä noin 800 tekstiä.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan sitä, miten eri-ikäiset (4. luokkalaisista aikuisiin) ja eri taitotasoilla (alkeisoppijat, edistyneemmät, edistyneet) olevat suomen kielen oppijat ilmaisevat mielipiteitään kirjoittaessaan ja selvitetään, miten automaattisia aineiston analysointityökaluja voitaisiin kehittää, jotta niiden hyöty kielten tutkimuksessa olisi aiempaa suurempi.

Lähteet

- Salminen, T.; Laurinen, L. & Marttunen, M. 2002: Dialogisuus ja argumentoinnin harjoittelu – suullisesti vai verkossa? – A. Mauranen & L. Tiittula (toim.), Kieli yhteiskunnassa – yhteiskunta kielessä. AFinLAN vuosikirja 2002. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaisu no. 60 s. 263–285. Jyväskylä: Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys AFinLA.
- Stubbs, M. 1996: Text and Corpus Analysis. Oxfordshire: Marston Lindsay Ross International Ltd.

Haddington Pentti
University of Oulu

LaGeCon: The language-gesture connection

When people talk, their gestures are produced simultaneously with words and grammatical structures. According to Nobe (2004), 90% of utterances are accompanied by gestures. Gestures also share aspects of the meaning of the structures with which they are co-produced, and they combine with language to regulate interaction. (e.g. Kendon 2000; Levinson & Holler 2014; McNeill 1985) These things suggest that gesture is not an add-on to language but that language and gesture represent two parts of the same communicative process.

The poster presentation introduces a new project called “LaGeCon: The Language-Gesture Connection”, which is the first concerted effort at a systematic and cross-linguistic description of the language-gesture connection in interaction. The project focuses on hand gestures that are co-produced with speech (pointing, metaphoric, iconic and speech-linked gestures [McNeill 2005]) and studies how they are synchronised with linguistic forms in speech (e.g. clauses, clause constituents, phrases and words). The analysis is based on video recordings collected from face-to-face interactions in 6–8 typologically different languages. The project offers

- (1) a systematic analysis of the co-production of linguistic forms and gesture in speech,
- (2) a description of the meaning-making potential of the language-gesture combination, and
- (3) a systematic comparison of the language-gesture connection in typologically different languages.

The project uses quantitative methods to describe the distribution and frequency of the analysed phenomena, and qualitative methods to account for the co-temporality and co-placement of linguistic form and gesture in speech. It also offers cognitive, functional and interactional explanations that motivate the connection, and it attempts at cross-linguistic generalisations. The presentation will provide first analyses of the language-gesture connection.

Heikkilä Riina
Kielineuvosto, Kielen ja kansanperinteen tutkimuslaitos

Ruotsinsuomalainen kielenhuolto 40 vuotta

Ruotsiin muutti paljon suomalaisia 1960- ja 1970-luvulla. Suinkaan kaikki eivät osanneet ruotsia. Kääntäjät, tulkit, toimittajat ja ruotsinsuomalaisten koulujen opettajat totesivat, että tarvittiin ruotsinsuomalaista terminologiaa, sillä läheskään kaikille Ruotsin yhteiskunnan ilmiöille ei suomen kielessä ollut vastineita, vaikka Suomella ja Ruotsilla pitkä yhteinen tausta onkin ja vaikka käsitemaailma onkin läheinen.

Ruotsinsuomalainen kielilautakunta

Vuonna 1975 perustettiin ruotsinsuomalaisten kielenkäyttäjien avuksi *Ruotsinsuomalainen kielilautakunta*. Lautakunnan tehtävänä oli huoltaa ja kehittää Ruotsissa käytettävää suomen kieltä. Tähdennettiin, ettei suinkaan haluttu kehittää omaa kielimuotoa, vaan että suomensuomen ja ruotsinsuomen erot olisivat sanastollisia (edellä mainittujen yhteiskunnallisten erojen vuoksi). Lautakunta vastasi kielikysymyksiin sekä puhelimitse että myöhemmin myös sähköpostitse, laati sanastoja ja toimitti Kieliviesti-lehteä.

Kieliviesti

Kieliviesti-lehden ensimmäinen numero ilmestyi vuonna 1980. Lehti on alusta asti ollut ruotsinsuomalaisen kielenhuollon tiedotuslehti, jossa julkaistaan artikkeleita suomen kielestä, kirjaesittelyjä, sanastoja yms. Pirstävä lisä on pilapiirros, jonka kuvittaja ja pilapiirtäjä Markku Huovila on tehnyt pääartikkelin kuvitukseksi vuodesta 2001. Vuodesta 2009 lehdessä on myös meänkielisiä artikkeleita.

Seminaarit

Vuosittain järjestetään suomenkielinen kielenhuoltoseminaari, johon kutsutaan esitelmöitsijöitä sekä Suomesta että Ruotsista. Yhteistyö *Kotimaisten kielten keskuksen* kanssa on ollut tiivistä alusta asti, ja seminaarissa onkin yleensä joka vuosi esitelmöitsijä Kotimaisten kielten keskuksesta. Viime vuosina seminaariin on osallistunut noin sata henkeä.

Kielineuvosto

Vuonna 2006 Ruotsinsuomalainen kielilautakunta, kuten myös *Ruotsin kielilautakunta* (Svenska språknämnden), lakkautettiin. Kielilautakuntien toiminta siirrettiin valtion virastolle nimeltä *Kielen ja kansanperinteen tutkimuslaitos* (Institutet för språk och folkminnen), johon oli lautakuntien toimintaa varten perustettu uusi osasto, *Kielineuvosto* (Språkrådet). Suomen kielen huollon lisäksi Kielineuvostossa huolletaan ruotsia, romania, jiddiisiä ja ruotsalaista viittomakieltä. Katsottiin, että kun kielenhuolto kuuluu valtion virastolle, taataan myös sen jatkuvuus.

Juhlavuosi 2015

Tämä vuosi on siis ruotsinsuomalaisen kielenhuollon juhlavuosi: kielenhuoltotoiminta täyttää 40 vuotta ja kielenhuoltolehti Kieliviesti 35 vuotta. Syksyllä järjestämme tämän kunniaksi juhlaseminaarin Tukholmassa. Toivomme myös voivamme esitellä Suomessa suhteellisen tuntematonta ruotsinsuomalaista kielenhuoltoa Kielitieteen päivillä posterilla.

Kontu- ja *Kiännä!*-hankkeiden työryhmät*
Itä-Suomen yliopisto

Kääntäminen, vähemmistökielten yhteisöt ja kielenelvytys

Kontu ja **Kiännä!** ovat kaksi uutta hanketta, jotka aloittivat toimintansa Itä-Suomen yliopistossa Joensuussa vuoden 2015 alussa. Hankkeiden tavoitteena on tuottaa uutta teoreettista ja käytännöllistä tietoa kääntämisestä ja tulkkauksesta vähemmistökielten puhujien yhteisöissä. Tässä posterissa esitellään näiden hankkeiden taustaa ja päämääriä.

Kontu eli ”**Kielikontaktien tutkimattomat kontekstit: kääntäminen ja tulkkaus**” (johtaja Leena Kolehmainen) on Emil Aaltosen säätiön rahoittama tutkimusprojekti (2015–2018), jossa yhdistellään käännöstieteen, kielikontaktitutkimuksen ja vähemmistökielten elvyttämisen tutkimuksen näkökulmia. Hanke lähestyy kääntämistä ja tulkkausta kielikontakteina kahdesta erilaisesta mutta toisiaan täydentävästä näkökulmasta. 1) Tarkasteltavana on yhtäältä vähemmistökielille kääntämisen merkitys yhteisöllisellä tasolla. Hankkeessa tutkitaan esimerkiksi, miten kaunokirjallisuuden kääntämistä järjestetään ja toteutetaan uhanalaisen karjalan kielen elvytyksessä Venäjällä ja Suomessa. 2) Toisessa lähestymisnäkökulmassa korostuu ei-ammattillinen kääntäminen ja tulkkaus. Hankkeessa analysoidaan, miten kääntäminen, tulkkaus, koodinvaihto ja referoitu puhe limittyvät vähemmistökielten puhujien omissa yksilötason kielellisissä valinnoissa ja käytänteissä. Tutkittavana on mm. monikielistä espanja–baski- ja viro–suomi-vuorovaikutusta.

”**Kiännä! Kääntäminen, elvytys ja uhanalainen karjalan kieli**” (johtaja Helka Riionheimo) on saanut Koneen Säätiöltä rahoituksen vuosiksi 2015–2018. Hanke kohdistuu karjalan kielen elvyttämiseen ja elvytysprosessin tutkimukseen kääntämisen näkökulmasta. Elvytyksen suhteen tavoitteena on 1) auttaa uuden karjalan kielen kääntäjäpolven esiin nousemista, 2) innostaa uusia ihmisiä mukaan käännöstoimintaan ja 3) verkostoida karjalan kääntäjiä muiden kielten kääntäjien kanssa. Tähän pyritään järjestämällä koulutusta ja verkostoitumistilaisuuksia. Samalla lisätään karjalankielisten kielituotteiden määrää. Tutkimuksen tavoitteena on yhdistää poikkeittieteellisesti elvytystutkimuksen ja käännöstieteen näkökulmia nostamalla kääntäminen elvytystutkimuksen kohteeksi ja uhanalaiselle kielelle kääntäminen käännöstieteen tutkimuskohteeksi.

* Kontun työryhmä: Riikka Iso-Ahola, Leena Kolehmainen, Sanna-Riikka Knuutila, Päivi Kuusi, Hanna Lantto, Ilija Moshnikov & Helka Riionheimo

Kiännä!-hankkeen työryhmä: Ari Burtsoff, Olga Karlova, Natalia Giloeva, Riikka Iso-Ahola, Vesa Koivisto, Kaisa Koskinen, Leena Kolehmainen, Sanna-Riikka Knuutila, Päivi Kuusi, Ilija Moshnikov & Helka Riionheimo

Laippala Veronika, Kanerva Jenna, Luotolahti Juhani ja Ginter Filip
Turun yliopisto

Suomenkielinen internet kieliaineistoksi – vuosikatsaus 2015

Viime vuoden Kielitieteen päivillä Turussa Suomenkielinen internet kieliaineistoksi -projektimme oli vasta alussa. Nyt, vuotta myöhemmin, osa aineistosta on jo tutkijoiden saatavilla. Tämän posterin ja siihen sisältyvän demon tarkoituksena on esitellä, mitä mahdollisuuksia aineistomme tällä hetkellä tarjoaa kielentutkijoille ja muille internetin kielestä kiinnostuneille.

Tällä hetkellä morfosyntaktisesti jäsennettyä tekstiä on kerättynä 3,2 miljardia sanaa. Tämä on ns. puhdistettua tekstiä, josta on jo suodatettu pois esimerkiksi valikot, mainokset ja duplikaatit. Aineistoa voi käyttää ja siitä voi tehdä hakuja NoSketchEngine-nimisellä korpustyökalulla. Työkalun käyttämisestä ja demosivustolle kirjautumisesta saa lisätietoa ryhmämme kotisivuilta osoitteesta <http://bionlp.utu.fi/finnishinternetparsebank.html>. NoSketchEnginen avulla aineistoa pystyy käyttämään samaan tapaan kuin mitä tahansa korpusta: siitä voi etsiä sanoja tai kollokaatteja, ja klikkaamalla hakutulosta näkyviin saa sanan laajemman kontekstin sekä internetosoitteen, josta teksti on peräisin. Lisäksi hakuja voi tehdä morfologisten tai syntaktisten muotojen perusteella. Tämä mahdollistaa sekä haun laajentamiseen että rajaamisen. Haun voi esimerkiksi ulottaa hakusanan kaikkiin taivutusmuotoihin, tai sen voi rajata esimerkiksi ainoastaan verbittömiin lauseisiin. Lisäksi haun voi sanojen sijaan kohdistaa myös tiettyihin morfologisiin tai syntaktisiin rakenteisiin, kuten pronominisubjekteihin, transitiiivilauseisiin tai vaikka kaikkiin e-infinitiivien instruktiiveihin.

Aineiston koneellinen luokittelu on myös edennyt. Tällä hetkellä osaamme automaattisesti luokitella tekstit arkikielisiin ja yleiskielisiin sekä konekäännettyihin ja eikonkäännettyihin. Tämän ansiosta haut voi myös kohdistaa näiden luokitusten mukaisiin alakorpuksiin. Alustavien kokeidemme perusteella tekstien koneellinen luokittelu vaikuttaa helpommalta kuin ajattelimme. Aineiston luokittelu kielellisten piirteiden lisäksi tekstilajeittain saattaa siis olla tulevaisuudessa mahdollista.

Lintunen Pekka
Kieli- ja käännöstieteiden laitos, Turun yliopisto

Nieminen Tommi
Suomen kieli ja kulttuuritieteet Itä-Suomen yliopisto

Ullakonoja Riikka
Kielten laitos, Jyväskylän yliopisto

Puheen ja puheentutkimuksen teemaverkosto

Esittelemme posterissamme uutta, Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen AFinLAN alaisuuteen vuonna 2014 perustettua Puheen ja puheentutkimuksen teemaverkosta.

Teemaverkosto on tarkoitettu puheesta, suullisesta kielitaidosta (puheen tuottamisesta ja ymmärtämisestä), prosodiasta, fonetiikasta, ääntämisestä tai muista puhutun kielen osa-alueista kiinnostuneille soveltavan kielitieteen tutkijoille. Tavoitteena on tarjota verkostoitumismahdollisuuksia ja ajankohtaista keskustelua eri kielten ja puhetta eri näkökulmista tutkivien välille sekä kehittää alan yhteistyötä myös opettajien ja muiden yhteistyötahojen suuntaan.

Verkoston toiminta alkoi AFinLAN syysseminaarissa pidetyssä tapaamisessa marraskuussa 2014. Toiminnasta tiedotetaan sähköpostilistalla (puhe-ja-puheentutkimus-afinla@googlegroups.com). Verkosto järjestää tapaamisen vuosittain AFinLAN syysseminaarin yhteydessä sekä mahdollisuuksien mukaan oman teemaseminaarin. Ensimmäinen teemaseminaari pidetään Jyväskylässä 17. huhtikuuta 2015 aiheesta ”Ääntäminen, suullinen kielitaito ja oppiminen”.

Pitkänen-Heikkilä Kaarina, Kanner Antti & Vaelma Sakari
Tieteen kansallinen termipankki

Non-Stop Termikioski

Mikä on Tieteen termipankki? Millaisiin terminologisiin kysymyksiin se antaa vastauksia? Miten sitä käytetään? Istahda alas ja anna asiantuntijoiden opastaa termipankin käytössä. Non-stop-Termikioskilla voit tutustua Tieteen termipankkiin, opetella sen käyttöä, innostua termityöstä ja vaikkapa etsiä itsellesi uusia tutkimusaineistoja ja -aiheita.

Tieteen termipankki tavoittaa niin asiantuntijat kuin maallikotkin. Tällä hetkellä kuukausittaisia käyttäjiä on runsas 30 000 ja hakusanoja 138 000. Erityisesti opiskelijoille ja opettajille termipankki on hyödyllinen työväline.

Jos olet kiinnostunut oman erikoisalasi terminologisesta työstä, olet tervetullut mukaan kielitieteen ja sen lähialueiden asiantuntijaryhmiin Tieteen termipankissa. Termikioskilla opastamme myös termityön alkuun.

Tervetuloa!

<http://tieteentermipankki.fi>

<http://blogs.helsinki.fi/tieteentermipankki>